

Miskolci Keresztény Szemle

A KÉSZ ökumenikus kulturális folyóirata

27. (VII/3.) szám

2011

Szerzők

Czakó István
Dobos Marianne
Dobos Zsolt
Jeney Edit
Kassai Gyula
Kiss Sámson Endre
Dr. Lakatos Zoltán
Molnár Péter
Palánki Ferenc
Pehm G. Antal
Sasvári István
Tóth Tamás
Trautwein Éva

A szerkesztőbizottság:
*Demjén Péter, Gróf Lajos, Makkai László, Mezei István,
Mariscsák István, Sasvári István, Zsugyel János, Várhelyi Krisztina*

Lapalapító: *Gróf Lajos*

Felelős szerkesztő: *Jeney Edit*

Szerkesztőség (levélcím):
3530 Miskolc, Toronyalja u. 47.
Telefon: (46) 324-429
E-mail: keresztenyszemle@gmail.com

Kiadja a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége
miskolci csoportja,
az Eszmék és Értékek Alapítvány támogatásával
Felelős kiadó: *Mariscsák István*

PILINSZKY JÁNOS VERSEI

Harmadnapon

És fölzúgnak a hamuszín egek,
hajnalfele a ravensbrücki fák.
És megérik a fényt a gyökerek
És szél támad. És fölzeng a világ.

Mert megölhették hitvány zsoldosok,
és megszünhetett dobogni szive -
Harmadnapra legyőzte a halált.
Et resurrexit tertia die.

Introitusz

Ki nyitja meg a betett könyvet?
Ki szegi meg a töretlen időt?
Lapozza fel hajnaltól-hajnalig
emelve és ledöntve lapjait?

És ki nem fél közülünk? Ki ne félne,
midőn szemét az Isten is lehúnyja,
és leborúlnak minden angyalok,
és elsötétül minden kreatúra?

Az ismeretlen tűzvészébe nyúlni
ki merészel közülünk? S ki merészel
a csukott könyv leveles sűrűjében,
ki mer kutatni? S hogy mer pusztá kézzel?

A bárány az, ki nem fél közülünk,
egyedül ő, a bárány, kit megöltek.
Végigkocog az üvegtengeren
és trónra száll. És megnyitja a könyvet.

Intelem

Ne a lélekzetvételt. A zihálást.
Ne a nászasztalt. A lehulló
maradékot, hideget, árnyakat.
Ne a mozdulatot. A kapkodást.
A kampó csöndjét, azt jegyezd.

Arra figyelj, amire városod,
az örök város máig is figyel:
tornyaival, tetőivel,
élő és halott polgáiraival.

Akkor talán még napjaidban
hírül adhatod azt, miről
hírt adnod itt egyedül érdemes.

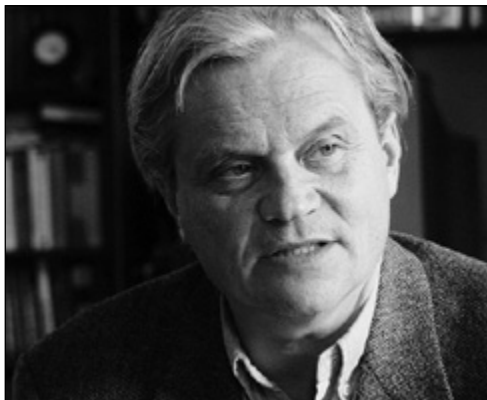
Írnok,
akkor talán nem jártál itt hiába.

(A költő 90 éve, 1921. november 25-én született és 30 éve 1981. május 27-én halt meg)

Elöljárók **Csóky András agysebész**

Dr. Csóky András neves idegsebész, aki 2005-ben Prima Primissima közönségdíjat kapott, az idén a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztjét vette át, a múlt év elején Miskolci kötődésű lett! Ő vezet ugyanis a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei kórház idegsebészeti osztályát. Közismert róla, hogy elfogadta Jézus Krisztust megváltójának. Megtérése előtti életéről így vall:

– A baj ott kezdődött, hogy elvesztettem a hitemet, elvesztettem az Istennel való kapcsolatomat. Nem váltam én harcos ateistává, de hátradtam az egészet, és nem foglalkoztam vele. Ez így nagyjából 16 éves koromra teljesedett ki. Tehát 16 éves koromban ugyan tudtam egy csomó dolgot a katekizmusból, hébe-hóba templomba is eljárógtam, de nem volt élő hitem. És ha a hit nem élő, akkor az nem sokat ér. Sokkal könnyebb akkor a farizeusi magatartást felvenni, mint egy becsületes nem hívő magatartást.

Csóky András

– Sokáig nem volt olyan nagyon látványos a baj, felnőttem, megházasodtam, gyerekeim születtek... Azt kell mondjam, hogy egyensúlyban éltem. (Bár mondjuk a fiatal koromban az a sok vadság, a sok szórakozás, mikor a Műszaki Egyetemet végeztem, azért azok cudar dolgok voltak... De talán azok még a bocsánatos bűn kategóriába belefértek...) Azt kell mondanom, hogy az addigi életem bizonyíték arra is, hogy az ember saját maga – van, aki rövidebb, mások hosszabb ideig –, egyedül sok minden szépet végig tud vinni. De aztán jönnek a bajok!

– Úgy 29-31 éves koromban kezdtem el komolyabban bukdácsolni, és akkor jöttek az egyre nagyobb bűnök. Egyre mélyebbre kerültem, ez a nagyon rossz periódus 10 évig tartott az életemben. 16 éves koromtól körülbelül 32 éves koromig még talán úgy jellemezhetném az életemet, hogy pogány világ bálványainak imádása, de talán

még elfogadható kereteken belül. És akkor 30-31 éves koromtól jöttek a súlyosabb, halálos bűnök. Aztán a hét fő bűnbe belekóstolva szépen tönkre is ment az életem, a családi életem, a házasságom. Az orvos-szakmai életem is egyre mélyebbre és mélyebbre süllyedt. Lehet ugyanis ezt a szakmát igen középszerűen vagy rosszul is csinálni, azt hiszem, idetartoztam én is. De hál' Istennek belénk ültette a Jóisten a lelkiismeretet, és ez azért megszólal. Mindig megszólal, és általában vannak is az ember körül olyanok, akik ezt próbálják élesztgetni. Én legalább is ebből a szempontból nagyon szerencsés voltam, mert a feleségem is egy megbocsájtó lélek volt, barátaim, szüleim, pap nagybátyám, aki jezsuita atyaként most itt dolgozik Miskolcon, élesztette bennem ezt a lelkiismeretet.

A KERESZTFA ALATT

– Akkor fölvettem magamban a kérdést, hogy hova visz ez az út? És elkezdtem visszajárni gyermekkorom templomaiba. És azt hiszem, ez a kicsi szándék kellett ahhoz, hogy megkapjam a kegyelmi erőforrást. A hitem újra élő lett, és a katolikus egyház katekizmusában leírtak szerint kezdtem el élni. Egy szempillantás alatt változott meg minden! De tényleg egy szempillantás alatt! Egy szempillantás alatt jött rendbe a házasságom, egy szempillantás alatt jött rendbe a kapcsolatom a gyermekeimmel, akik pedig már akkor nagy kamaszok voltak. Szempillantás alatt jött rendbe az orvos-szakmai életem, s váltam Isten kegyelméből kreatívan gondolkodó orvossá. Tehát ilyen óriási hatása volt annak a fordulatnak, annak az erős kegyelmi forrásnak, amit egy mozgásélmény közben kaptam meg 1998. december 12-én a domonkosok templomában a Thököly úton, egy hatalmas keresztnél. Letérdeltem és imádkoztam. Egyszer csak Jézus a feszületen verejtékezni kezdett, zihálva vette a levegőt, és rám szegezte tekintetét. Láttam megelevenedni. Nem tudtam felfogni ami történt, nem hittem a szememnek, és próbáltam azt gondolni, hogy csak képzelődöm. Aznap éjjel alig aludtam, és másnap reggel, ahogy lehetett, visszamentem a kereszthez. Imádkozni kezdtem, mikor Jézus felém fordította a fejét, és intett azt sugallva, hogy jó úton vagyok. Én pedig éreztem, hogy újjászülettem.

– Ez egy egyéni kinyilatkoztatás volt, nevezhetjük jelenésnek vagy változásnak. Tény, hogy az a kereszt nekem megmozdult, lélegzett Jézus rajta... Előtte nagyon sokszor láttam különböző kereszteteket, de soha semmi nem történt... Most viszont azt mondta nekem az Úrjézus erről a robosztus keresztről, hogy kelj fel, menj, és többé ne vétkezz. Azt mondta, amit a házasságtörő asszonynak. S jogosan, mert házasságtörő is voltam. Ott én más emberré váltam. Ez nem azt jelenti, hogy az embernek aztán nincs semmiféle kísértése, vagy hogy nem csinál hibákat. Sajnos elbukunk, de lehetőleg ne a halálos bűnök cselekvésének szintjén! De még szavak szintjén is illik elkerülni ezeket a bűnöket... De azért bocsánatos bűn marad elég az emberben. Följönnek az indulatok, s ez ellen állandóan küzdeni kell imával, böjttel és időt kell mindig szánnunk a Jóistennek, hogy megtisztítson bennünket. Aztán a megtérésem után a feleségem is új életet nyert. Őneki ez

nem jelentett akkora változást, hisz ő rendes volt, nem öntötte el előtte úgy a bűn, mint ahogy engem elöntött. De aztán látta az én fordulatomat, s ő is tulajdonképpen velem együtt fordult. Sokat szenvedett előtte miattam, de Isten kegyelméből túl vagyunk rajta.

– A minap hallottam egy nagyon jó prédikációt arról, hogy jó csapatban játszunk mi, ugyanis olyan kapitányunk van, aki nem a tribünön nézi a meccset, nem a kispadon ül és onnan dirigál, hanem velünk együtt szenved és játszik végig. Hát ezért vagyunk mi keresztények nyerő emberek. Aki ezt nem hiszi el, annak nem válik valószínűsítően élővé a hite, s annak a hitnek nem lesznek gyümölcsei. Nem tapasztalhatja meg, hogy Jézus nem diktátor, hanem egy mélyes mély barátunk. A lányoknak szerencsájuk van, mert ők szerelmesek is lehetnek bele...

A KREATIVITÁS ÉS A HIT

– Bár nem vagyok agykutató, de egy kicsit belemélyedtem ebbe a tudományágba. Neves agykutatókkal (pl. Gulyás Balázs, Freund Tamás,) beszélgetve, illetve munkáikat olvasva, egyértelművé vált a számomra: ahhoz hogy kreatívak legyünk, emlékeznünk kell, fel kell idézni rengeteg dolgot, amiből új ötlet jön. Ahhoz, hogy emlékezni tudjunk, nem csak az ismereteket kell elraktározni, de elő is kell hívni azokat. Azokat az ismereteket tudjuk előhívni, amelyekhez tudunk valami érzelmi lenyomatot kapcsolni. A felfogóképességünk korlátlan, de az érzelmi lenyomatképező képességünk messze alatta van ennek. Az van előnyben tehát, akinek gazdag belső világa, gazdag érzelmi világa van. Az ilyen ember kreatívabb lesz, többre tud emlékezni. Ezt az érzelmi világot egyértelműen a hit és a vallás, a kultúra gazdagítja. Ebből következően teljesen világos annak oka, hogy nekem egyetlen egy épkézláb ötletem nem volt 1998. december 12-e előtt, azóta pedig olyan három agysebészeti és további két gerincsebészeti újításom van, ami nemzetközi elismerést is szerzett. (Természetesen tudnunk kell, hogy a tudós vagy a tudománnyal foglalkozó ember – ahogy Kellermayer Miklós professzor úr mondja – semmit nem fedez fel, csak megismer valamit, láttat valamit, és azt közreadja. Newton megelőzően is leest az alma a fáról, akkor is volt nehézségi erő, de Newton ezt fel is ismerte!) Tehát azt kell mondanom, hogy bármely tudományággal – így a mérnöki tudománnyal vagy éppen az orvostudománnyal – való foglalkozás gazdagítja az ismerettárat, de ettől még nem lesz az ember kreatív, ettől még esetleg csak gépiesen alkalmazza a megtanultakat, és ennyi! Az ötlet „ott jön be”, mikor megteremtődik a gazdag belső világ. És énnekem ez a hit által teremtődött meg. Konkrétan minden újításom a rózsafüzér imádságok közt jutott eszembe! Nem akkor, mikor éppen biomechanika, vagy agysebész, idegsebész, gerincsebész szakkönyvek tonnáit tanulmányoztam. Bizony a tudomány és a hit ennyire összefügg, úgy is mondhatom, hogy esetemben helyzeti előnyt jelent a hit.

NÉHÁNY AZ ÚJÍTÁSOK KÖZÜL

– Én a legsúlyosabb gerinc- és agysérültekre specializálódtam pályám első időszakában, 10 éven át, tulajdonképpen 2003-ig. Olyan betegekre, akik majdnem vagy teljesen lebénultak, esetleg kómába estek, akut életveszélyben vannak. Az ő segítségükre tettem fel az életem. Az agysérült betegekkel kapcsolatban tudni kell, hogy a fejüket ért sérülés, ütés miatt agyuk megdagad, tágulni kezd. A koponya zárt, csontos tere miatt a tágulás csak az egyedüli nagyobb nyílás, az öreglik felé lehetséges. Súlyosabb esetekben a benyomódó alsó agytörzs, sajnos itt, az öreglikban megbénítja, elszorítja a légzési és keringési központokat, amely halálhoz vezet. Az idegsebészetben már régóta gyakorolt eljárás, hogy az agy tágulását a mindkét oldali koponyacsont elvételeivel próbálják segíteni. A módszerrel csökkenthető a koponyaúri nyomás. Ez azonban általában nem jelent kielégítő megoldást, a betegek többsége meghal. A kitüremkedő, duzzadó agyellátó artériái és elvezető vénáit a csontszél és a kemény agyburokszél pillanatok alatt leszorítja, a vénás pangás miatt tovább fokozódik a duzzadás, majd elhal az agykéreg. Az én módszerem abból áll, hogy az erek két oldalára kis pillérszerű párnákat helyezek az agyszövet és a csontszél közé, így egy alagút nyílik meg a szabad véráramlásnak. A kitüremkedő agyrész nem hal el, ugyanakkor létrejön a kívánt koponyaúri nyomáscsökkenés, így a halált okozó beékelődés nem következik be. Az éralagút módszer ugyan nem garancia arra, hogy a beteg biztosan életben marad, de jóval nagyobb esélyt ad! A mi tapasztalatunk az volt, hogy a nyolcvan százalékos halálozási arány a felére csökkent. A másik találmány a gerincsérülésekkel kapcsolatos. A gerincvelő egy ütéstől, csak úgy, mint az agy, megduzzad. A gerinczsák, amely kemény, rostos szöveteivel körbeveszi, védi a velőt, egy bizonyos ponton túl nem engedi tovább duzzadni, s megfojtja „védencét”. Rájöttem, hogy ha a sérülés helyén a gerincvelő burkát kinyitom, szabad tágulást biztosítok a sérült gerincvelőnek. Ezt is próbálták korábban, csak nem merték kellő mértékben kinyitni a gerinczsákokat, így nem hozott eredményt...

– Hogy lehet egy Himalája expedícióra fölkészülni? Úgy, hogy edz az ember. Megpróbálja, mesterségesen megteremteni nagyjából azokat a körülményeket, amikkel egy ilyen expedíció alkalmával meg kell küzdeni. A ritka, nagy műtétnél hasonló a helyzet. Nyugaton, Japánban, Amerikában már elterjedtek olyan virtual reality rendszerek, melyeknél az ember a három dimenziós virtuális valóságban tud gyakorolni nehéz, speciális műtétekhez. Az orvosi egyetemen is tanítanak így endoszkópos beavatkozásokat. Aztán vannak méregdrága tanfolyamok is, ahol tartósított halottakon történik a műtét gyakorlása. De hát ide ritkán megy el az ember. Én arra döbbsentem rá, hogy állandóan edzésbe kell lenni, úgy ahogy a sportolónak vagy egy hegedűművésznek. Nem elég félévente elvégezni egy tanfolyamot. Mikor ezt felismertem, az utam a boncterembe vezetett. Az elmúlt 6-7 évben legalább 800 alkalommal voltam bonctermi gyakorlaton, és legalább 1500-2000 modellezett, de nagyon valóságosnak tűnő agyműtétet végeztem el ilyen helyzetben.

Ez a tréning tartja bennem a készenléti állapotot. Ez sajnos kiveszett a manuális gyakorlatból, képzésből – sem itthon, sem külföldön – nem csinálják így, joggal nevezhetem saját képzési, oktatási projectnek.

MÁSFÉL ÉVE MISKOLCON

– Kétségtelen, szakmai előrelépési vágy is volt abban, hogy a múlt év elején Miskolcra jöttem, hiszen az az idegsebészeti osztály, melynek a vezetésére vállalkoztam, nagyságban a második Magyarországon, hatalmas forgalommal. De a szakmai kihíváson, vágyon kívül voltak azért itt más dolgok is... Tudjuk mi volt itt a kormányváltás előtti 8 évben... Nem panaszképpen mondom, de engem mind szakmapolitikailag, mind politikailag rengeteg elmarasztalás ért. Akkor, 2009-ben forró volt a helyzetem a Szent János Kórházban, ahol osztályvezető főorvos voltam. Sok egyéb után az egyik probléma abból eredt, hogy kiraktunk 155 műalkotást a betegek nagy örömeire, és ebből 26 vagy 27 alkotáson keresztény motívum volt. Ezeket le akarta velem szedetni a kórház igazgatósága. Nyilvánvalóan nem szedtem le, vagyis nyíltan megtagadtam egy igazgatói döntést. És tudjuk, nem csak úgy lehet kicsinálni egy orvost, osztályvezetőt, hogy kirúgják, vannak annak „finomabb” módszerei: ellenőrizgetni, az adminisztrációt elvonni, a gyógyszerkeretét felére csökkenteni, megvonni a szakmai anyagot a műtétekhez... Na szóval, ezt tették velem is. Sokat imádkoztam, hogy az ÚrJézus mutasson utat, hogy merre menjek, mit csináljak. Azt hiszem, megimádkoztam én ezt a lépésemen, hogy ott hagyjam Pestet, és ha elfogadják a pályázatomat, Miskolcra jöjtek. Mert be kell vallanom, azért nehéz volt, mivel nem állt módomban áttelepíteni a családomat, így heti ingázó vagyok. Szóval az ÚrJézus mondta azt nekem, hogy jobb hogyha te most elmennél Miskolcra. Ugyanis pont akkor ment nyugdíjba itt, Miskolcon Dobai József főorvos úr, akit nagyon tisztelek és nagy megbecsülést jelentett a számomra, hogy én a nyomdokaiba léphettem, és megpályáztam és megkaptam a helyét. Azt kell mondanom, hogy sok kórházat ismerek, mert eléggé „vándormadárként” alakult az életem 2002 óta kényszerhelyzetek, szakmapolitikai indokok miatt, így elég jól ismerem a hazai kórházi viszonyokat. Szerintem a magyar kórházak közül nagyon jó helyen áll az a kórház, amelyben most dolgozom.

AZ ORVOS FELELŐSSÉGÉNEK HATÁRAI

– Pénzszűkében, a szükségesnél kisebb kapacitás esetén a betegfelvételtől csakis szakmai alapon, sürgősségi alapon dönthetünk. Csak így tudja a mai magyar orvos a mai magyar egészségügyből a lehetőségeihez mérten kihozni a maximumot. Tudom, hogy még sokkal több lehetőség volna, ha meglennének hozzá a feltételek. A Jóisten nem azt kéri, hogy olyanokért okoljam magam, amire nekem nincs ráhatásom. Tehát hogyha egy beteg azért került rosszabb állapotba vagy netán halt meg, mert sok minden hiányzott az ellátáshoz, de mi a magunk részéről mindent megtettünk, akkor én úgy gondolom, hogy nyugodtan aludhatunk.

– Kétségtelen, hogy szervezéssel, átalakítással sok pénzt lehet megtakarítani, de be kell dobni a mentőövet, és ez a mentőöv nem az átalakítás, hanem a pénz lehet. Éspedig nem is kevés pénz. Szóval egy idő után már kifogy a kreativitás, kifogy az ötletgazdagság, és akkor meg kell venni a mentőövet. Úgy látom, azt gondolom, hogy a kormányzat is minél előbb fölismeri ezt. Azzal viszont nagyon nem értek egyet, hogy ettől a kormánytól kéri számon azt, hogy amit előtte 8-10 év alatt szétverték, most másfél év alatt hozza rendbe. Ha csak egy egyszerű példát veszek: a standon egy 2-3 óra alatt felépített gyönyörű homokvárat fél perc alatt szét lehet rúgni. Tehát szétverni, szétrúgni valamit százszor könnyebb, mint újra fölépíteni.

„KÜLÖNBEN NEM LESZÜNK HITELESEK”

– Nagy a felelőssége ma a keresztény értelmiségnek! Sokan közülük nem csak éppen hogy megélnék, hanem nagyon is jól élnek! Az ő részükről sokkal nagyobb aszkézis kellene. Nem véletlen, hogy amikor Jézus találkozik a gazdag ifjúval, azt mondta neki, hogy adja el minden vagyonát és kövesse. Az most nem azt jelenti, hogy most menjek ki, és adjam el ezt az ócska 12 éves Suzukimat, mert haza kell innen mennem, de ne akarjak ennél jobbat! Teljesen normális dolog az, ha valaki gyarapodni akar, de most ebben a helyzetben Magyarországon, ilyen borzasztó nyomorban, amit itt Borsod megyében és egyáltalán az egész országba látok, vissza kell fognia magát a gazdasági, politikai, tudós, művész, sportoló elitnek, s általában a keresztény értelmiségnek. Különböben nem leszünk hitelesek az emberek előtt.

Jeney Edit

Oktatás, cigánymisszió, határon átnyúló egyház

BESZÉLGETÉS CSOMÓS JÓZSEF PÜSPÖKKEL

Csomós Józseftől, a Tiszáninneri Református Egyházkerület püspökétől mai, élő, mondhatni égető kérdésekben kért lapunk információkat, véleményt. Mint tudjuk, a múlt esztendőben a Gyurcsány-Bajnai balliberális kormány után polgári vezetés került hatalomra. Először arra voltunk kíváncsiak, hogy egyházi szemszögből mennyiben érezhető ennek hatása?

– A választ ott kell kezdenem, hogy bár valóban új a kormány, de a csőd, az régi! Úgy látom, hogy a kormány eddigi munkáját – sok területen – gyakorlatilag e megörökölt csőd kezelése és következményeinek kivédése jellemzi. Tehát azt kell mondanom, hogy eddig az Orbán-kormány legnagyobb eredménye pontosan az, hogy a szó klasszikus és totális értelmében mégisincs csőd az országban! Ami az egyházakhoz való hozzáállást illeti: az első pillanattól kezdve érzékelhető volt a változás. A kormányváltást követően az addigi kiszámíthatatlanság miatti szorongást felváltotta bennünk a bizalom érzése. Nagy jelentősége van annak – és ezt reformátusként mondom! –, hogy végre hosszú évek után újból összeült és dolgozik a vatikáni vegyes bizottság. Mi, egyháziak, azt is megértettük, hogy a kormánynak rengeteg plusz feladatot adott a csődelkerülés és az EU-elnökség. Tudtuk azt is, hogy ezért maradtak

Csomós József

el rendre olyan egyeztetések, amelyeknek megtartását joggal vártunk volna el... Én személy szerint azt várom, hogy jussanak már levegőhöz, teljen el a nyár is, és aztán ülünk le, beszéljük át közös ügyeinket! Ami számomra abszolút pozitív, és a gyümölcsöző munkakapcsolat alapfeltételét is jelenti: semmiféle hátsó szándékot nem éreztem eddig. Nem csak a református lelkész-államtitkárok, hanem más kormánytagok, tisztviselők részéről is a legteljesebb testvéri nyíltságot tapasztaltam meg.

– *Ma már közsímet, hogy országosan, sőt egész Európában, az egyik legnagyobb kihívást a cigányság beilleszkedésének kérdése jelenti. (Nem véletlen, hogy éppen magyar*

kezdemenyezésre, a magyar EU-elnökség időszakában fogadta el az Európai Tanács az uniós romastratégiát.) Én úgy látom, hogy a református egyház már régebb óta érzékeli, hogy a cigányság micsoda társadalmi kihívást és mekkora missziós területet jelent... Ön, mint a Magyarországi Református Egyház Cigánymissziós Bizottságának püspök-referense, egyszer azt nyilatkozta, hogy „a cigány társadalom a jövő egyházának a része...” Úgy tudom, hogy ebben az egyházkerületben vannak nagyon eredményes integrációs próbálkozások...

– Válasszuk ketté a témakört! Az egyik: a cigányságnak, mint társadalmi kihívásnak a kezelése. A másik pedig az egyházi vetülete. Valamikor, ha jól emlékszem 1990-ben, készült a Csereháton, egy dokumentumfilm Hazanézó címmel. Ebben a cigányságról szólva azt mondtam, hogy aki itt ezt a kérdés megoldja, az mindent megold! (Nos, azóta eltelt 21 év, és a helyzet csak romlott!) Tehát nem most és még csak nem is a rendszerváltás idején szembesültem a cigányság ügyével. Olyan településen nőttem fel, ahol cigányok is éltek. Gyerekkoromban az egyik legjobb barátom cigány volt, ő volt a padtársam is. 1988-ban gagybátori tiszteletesként a megyei tanácson már vitatkoztam Horváth Aladárral, aki akkor miskolci tanító volt, meg Szabó György megyei tanácselnökkel arról, hogy a pozitív diszkrimináció nem vezetett sehova! Isten rendjéből, az ember teremtéstörténetéből logikusan következik, hogy ember és ember között faji alapon sem pozitív, sem negatív irányban nem szabad különbséget tenni! Aztán tagja voltam Szelényi Ivánnal, Solt Ottiliával, F. Havas Gáborral együtt az 1988-ban alakult Csenyéte Alapítvány kuratóriumának is. De kiszálltam belőle, mikor azt mondták, hogy elég, ha aláírom, amit ők a Rózsadombon előre eldöntöttek Csenyétével kapcsolatban. Ott voltam azon a falugyűlésen is, ahol egy kiscgazda felállt és azt mondta, hogy Csenyétén mindent meg lehet oldani, csak ki kell osztani a földet a cigányoknak. Nem tudtam vele megértetni, hogy ez nem megoldás. Hiába mutattam neki, hogy hiszen ott vannak sorban a gazos porták! Mikor kihalt egy házból „Mari néni”, a helyére beköltöző cigány család még felhúzta abban az évben az ott talált sárgarépát a kertből, de ősszel már nem ásta fel a földet! Aztán Hollandiában, mint a rasszista református lelkészről cikkeztek rólam, mert a Csenyéte Alapítvány holland munkatársának is elmondtam, hogy nem úgy működnek a dolgok, ahogyan azt elméletben ők kitalálták!

– Ma is tapasztalati tényként merem állítani, hogy nincs egyetlen, biztos sikert hozó modell. Vannak nagyon jó modellek, amelyeket a helyi specialitások mérnek meg, s ezek alapján derül ki, hogy adott esetben a gyakorlatban is beválik-e, vagy az adott helyen sikertelenségre van ítélve. Valóban, mint utalt rá: hál' Istennek működnek sikeres cigányintegrációs, cigánymissziós programok az egyházkerületünkben: Vilmányban és környékén, korábban Tolcsván, aztán például Bükkaranyos környékén is elindult egy iskolán kívüli felzárkóztató program, ami úgy néz ki, hogy bevált. Megváltozott a gyerekek és rajtuk keresztül a szülők szemlélete, értékrendje. Azt is megtapasztaltuk, hogy éhesen nem lehet tanulni, így aztán zsíros kenyeret kapnak a gyerekek a foglalkozások előtt. De segélyosztás nincs. (Nem mintha ez mindig elvetendő lenne, de ebbe a programba, a mi mostani koncepciónkba ez nem fér bele.) Van viszont „egy

zsák szeméért egy zsák krumplit kapsz” akció, melynek eredményeként megtisztult a sok mocsoktól a falu. Aztán lett is belőle családi vita, mert bizony a gyerek megmondta az anyjának, hogy: „figyelj már, ha mi ilyen rendet tudunk csinálni, akkor te meg miért nem takarítasz ki itthon?!” A mi programjainknak és sok másutt működtetett programnak is az alapja „egyszerűen” annyi, hogy megnyissuk a gyerekek szemét arra, hogy több a világ, mint amit ő maga a kis családi bezártságában megélt. És ebből a „több-ből” aztán kiderül, hogy mi az, amire ő fogékony! Azt viszont látni kell, bármilyen modellről is legyen szó, a kulcsszereplő benne mindig az ember! Ahol nincs elkötelezett ember: lelkész, pedagógus, ott a világ összes pénze sem fog sikeres programot eredményezni! Hát azt kell, hogy mondjam: 5-6 évvel ezelőtt, e program elindításához kellett egy elkötelezett, nagy lelkesedéssel, kitűnő szaktudással, rengeteg energiával felvértezett lelkész, aki az ügynek helybelieket és másokat is meg tudott nyerni. El kezdett a gyerekekkel foglalkozni, s ahol a gyerekekkel történik valami lényeges, ott biztos megjelennek az édesanyák is... Az egyházunkon belül vannak másfajta jól működő modellek is. Dunántúlon például egészen más módon értek el szintén valódi eredményeket.

– Az idő sürget bennünket, azonnal el kell kezdenünk kísérletezni, mert 10-15 év múlva már működő modellek kellene az oktatásügyben, főképp az alapoktatásban és a szakoktatásban! Használható, gyakorlati tudást, szakképzést kell adni a cigány fiataloknak, ez lehet az ő kitérés pontjuk. Ha ez nem történik meg rövid időn belül, akkor előbb-utóbb nem lesz, aki őrizze, oktassa ezeket a gyerekeket, az összes orvos, pedagógus elhagyja az elcigányosodott falvakat, kistérségeket! (Ezt a véleményemet megosztottam egyébként Hoffmann Rózsa oktatásügyi államtitkárral is, és úgy tapasztaltam, pontosan érti, hogy miről is beszélek.) Másrészt: akkora a baj, hogy itt már nincs helye politikai hőbörgésnek, nincsenek gyors, elvágólagos megoldások. Meg kell, hogy szűnjön azon eddig „jól bevált” szokás, miszerint a cigányokkal mindig azok foglalkoznak, akik meg akarják nyerni a választásokat, nem azok, akik megnyerték, és ezzel felhatalmazást kaptak a cselekvésre. A legnagyobb problémát egyébként még csak nem is a cigányság körében látom, hanem a társadalmi érdektelenségben. Abban, hogy fásultak, fáradtak az emberek.

– *Az egyházon belül is érzékelhető a fásultság és megfáradás?*

– Ne tagadjuk, ez mindenütt érezhető, a társadalom minden szegmensében, így természetesen az egyházon belül is. Így aztán nem is számolhatok be egyházon belül sem látványos fejlődésről... De háládatlanok lennénk, ha nem vennénk észre az eredményeket. És most nem is csak az iskolahálózat bővítésére, a fiatalok felé való nyitásra, arra hogy most nyáron például több ezer diák, fiatal részvételével tartottuk meg a két évenként rendszeresen megrendezésre kerülő országos, sőt határon átnyúló ifjúsági fesztiválunkat, vagy hogy kikerültünk abból a társadalmi gettóból, melybe az előző rendszerben beszorítottak bennünket... Mi idősebbek még emlékezünk arra, hogy miket jósoltak tapasztalt egyházi emberek a 70-es, 80-as években. Ahhoz képest eredménynek mondató az is, hogy élnek, léteznek a kisgyülekezetek is! Emlékszem: 1978-ban én úgy kerültem Gyuláról Gagyátorba, hogy azt mondta az elődöm, és

ehhez egy kicsit az esperes is bólogatott, hogy itt soha többet nem lesz lelkész. A mai napig van folyamatosan helyben szolgáló lelkésze a gyülekezetnek. (Az más kérdés, hogy anyagilag segítségre szorul ez a közösség.) Amikor én esperes lettem 91-ben, a 75 abaúji parókiából 41-ben már nem laktak vagy már nem is állt. Azóta viszont egy sem szűnt meg, sőt van olyan település is, amelynek fennállása óta először ebben az időszakban lett helyben lakó lelkipásztor. Ilyen Encs is, ahol most Abaúj legnagyobb gyülekezete él. Vagy például annak idején Szakácsi utolsó presbitériuma hozott egy olyan határozatot, hogy amennyiben ott megszűnik az egyházközség, a teljes vagyont ráhagyja az egyházmegyére. A mai napig nem kellett végrehajtani ezt a határozatot, mert még működik ott gyülekezet! Egyébként is ezeken a kistelepüléseken a hívek csökkenése nem belső (egyházi), hanem külső okokra (pl. a fiatalok elköltöznek, mert nincs infrastruktúra, iskola, munkahely) vezethetők vissza.

– A híradásokból úgy tudjuk, hogy most újból volt egy nagyobb iskolaátadási hullám. Nem vállalják túl magukat ebben a dologban az egyházak? Van arra anyagi fedezetük, hogy jó színvonalon működtessék ezeket az iskolákat?

Biztos, hogy mi nem vállaltuk túl magunkat, mivel mi ebből kimaradtunk, nem vettünk át iskolákat. Mégpedig azért, mert semmit nem változtattunk az eredeti koncepciókon, miszerint készek vagyunk részt vállalni a közoktatás állami feladatából, de csak felelősségteljesen. Ami azt jelenti, hogy akkor, ha egyrészt az átvételre kerülő állami feladathoz az állam odarendeli a hozzá járó pénzt is. Másrészt: ezt a feladatot csak akkor tudjuk ellátni, ha az adott iskola az első pillanattól kezdve református közoktatási intézményként működik. Ezért mi egyetlen egy iskolát se vettünk át az önkormányzattól csak azért, mert különben bezárna. Helyette azt mondtuk az önkormányzatoknak, hogy mi szívesen indítunk új, református iskolát, ha ők és a szülők úgy gondolják, hogy a mi szerepvállalásunk azon a településen fontos. Ehhez viszont nekünk rendezett viszonyokra van szükségünk. Kérünk ehhez egy üres ingatlant, és abban indítunk felmenő rendszerben református iskolát. – Ha nem új iskolát alapítanánk, hanem meglévőt vennénk át, akkor mindaddig nem lehetne valódi református iskoláról beszélni, míg van ott egyetlen olyan évfolyam is, melynek gyermekei illetve szülei nem tudatosan választották az egyházi szellemiségű nevelést! Vagyis ez azt jelenti, hogy iskolaátvétel esetén legalább 9 év kell ahhoz, hogy a szó gyakorlati értelmében is reformátussá váljék az a közoktatási intézmény. Így aztán iskolaátvételről nem, de hála Istennek új iskola alapításáról be tudok számolni! Kazincbarcikán a Tompa Mihály Református Általános Iskola most szeptemberben indul 1-4 osztállyal. A pedagógusokat pályázat útján vettük fel, és olyan gyerekeket fogunk tanítani, nevelni itt, akik tudatosan ide jelentkeztek. Így aztán mind a négy évfolyamon azonnal kötelező lehet például a hittan, és imádkozással kezdhjük a tanítási napot... A gyermekek és szülei önként választották ezt az iskolát, és a tudatosan idejelentkező pedagógusok aláírták a református pedagógus etikai kódexet. Véleményem szerint csak ilyen feltételek mellett fogalmazhatja meg az elvárásait az iskolafenntartó. Magam részéről csak csodálni tudom azon felekezetnek a bátorságát és hitét, melyek működő iskolákat vesznek át. Ugyanis szerintem nem az elsős fogja

egyházivá keleszteni a 8-os gyereket, hanem a hatás fordítva történik! Kazincbarcikán egyébként a szülők részéről a református egyházi iskolára az igény már legalább 5 évvel ezelőtt jelentkezett. Most érett meg az idő az indítására. A sátoraljaújhelyi önkormányzat pedig már átadott egy ingatlant, amiben 2012-ben nyitjuk az iskolát. Égető igény van rá Hegyközéből, Bodrogeközéből, ugyanis a sárospataki általános iskolánkban olyan hatalmas a túljelentkezés, hogy már én, mint püspök sem tudok bejuttatni oda egyetlen gyereket sem!

– Az anyagiakra rátérve: tény, hogy ezeknek az iskoláknak az indítása abszolút ráfizetéses. Egy-egy egyházközség nem is tudná kigazdálkodni a rávalót, éppen ezért ezek egyházkerületi fenntartásúak. Vagyis az említett barcikai iskola 4 osztályának mintegy 80 gyermeke a Tiszáninneni Református Egyházkerület többi 2400 diákjához jött hozzá, ez azt jelenti, hogy 2400 gyerek gondja bővült 2480-éra. A következő konstrukciót működtetjük az anyagi terhek kiegyenlítésére: minden oktatási intézményünk beadja a közösbe, mintegy pufferbe, az egyik normatívájának 20 százalékát. És ebből történik a visszaosztás a szükségleteknek megfelelően. Így lehetséges az, hogy egy induló iskola történetesen 200 ezret ad a közösbe, és 8 millió forintot kap vissza a szükséges beruházásokhoz

– *Lapunkban már korábban hírt adtunk arról, hogy 2009-ben a mai országhatáron belüli és az azon túli magyar reformátusok közös akarattal megalapították a Magyar Református Egyházat! Én ennek jelentőségét, világi vonatkozásban, a kettős állampolgárság lehetőségének megteremtéséhez tudom hasonlítani... Kérem fejtsé ki, hogy konkrétan mi is ennek a gyakorlati haszna, és mit jelent ez a lelkeknek?*

– Meg kell jegyezni: mi könnyebb helyzetben is voltunk, mint a mindenkori politika illetve a kormány. Ugyanis mi nem egyszerűen társadalom (illetve annak része) vagyunk, voltunk a Kárpát-medencében, hanem mint egyház, testvéri közösség is. Trianon előtt a magyar reformátusoknak természetesen teljesen egyforma volt az imádságunk, az énekeskönyvünk, az istentiszteletünk rendje. A szétszakítás után viszont azzal a kérdéssel szembesültek az atyák, hogy külön életet élve 10-20 év múlva közös marad-e a liturgia, közösek maradnak-e az énekek? Úgyhogy már a 20-as években Balatonkenesén összeültek a Kárpát-medencei püspökök, és mindenkori feladatként fogalmazták meg azon igény teljesítését, hogy a testvéri egységnek nem csak lélekben kell megmaradni, hanem láthatóvá kell tenni az említett jegyek (liturgia, énekek, imádságok, stb.) azonosságában. Ezen előzményekhez visszanyúlva rendeztük, rendezzük meg például a Magyar Református Világtalálkozókat, melynek sorában az ideik már a hatodik. Az egységesülés folyamatának lényeges állomásaként írhattuk alá az előző egyházi választási ciklusban az Magyar Református Egyház alkotmányát. A mindennapi együttműködésben is nagy jelentősége van ennek! Céljaink között szerepel az egymás kölcsönös tájékoztatása; az egységes és egyeztetett érdekképviselet az európai és világméretű egyházi szervezetekben illetve a segélyszervezetekben; egymás iránti testvéri szolidaritásunk határozottabb gyakorlása; az érintett egyháztestek egységes liturgiája és jogalkotása lehetőségének megvizsgálása; a lelkipásztor- és teológusképzés, valamint a közoktatási és

felsőoktatási intézményrendszer szervezeti és tartalmi egységesítése, természetesen figyelembe véve az egyháztestek saját hagyományait és az Európai Unió kihívásait. A közös munka koordinálására szakbizottságok alakultak, így például az egyházalkotmányi, a liturgiai és a közös képviseleti bizottság. Az idén megalakult az Egységes Lelkészképesítő Bizottság, komoly munkát végez többek között az Énekeskönyvi Bizottság. Lelkileg hatalmas erőforrást jelent ez az egységesülés! Általában a határon túliakat szokták emlegetni, hogy nekik mennyit ad. Hát hadd mondjam el: nekünk, magyarországiaknak legalább akkora élmény ez, és lelki többletet adó folyamat. Ezt saját magamon és gyülekezeteink tagjain is tapasztalom. Egyébként abban is megnyilvánul az egymáshoz való közeledésünk, hogy a határon túli magyartól származó információkra nyitottak lettünk, sajátunknak érezzük. Gyülekezet és gyülekezet, lélek és lélek között reformátusként, magyarként, istenfélő embereként egyre szorosabbá kötődnek a szálak...

Iskolaátadások – siker a városnak, siker az egyházaknak

Miskolc Megyei Jogú Város májusi közgyűlése döntött arról, hogy az önkormányzat öt közoktatási intézményét átadja egyházi működtetésbe.

A Szabó Lőrinc Általános és Német Két Tanítási Nyelvű Iskola Vörösmarty Mihály tagiskolája és a Szinva-Népkerti Óvoda Weöres Sándor tagóvodája a római katolikus egyház, egészen pontosan az Egri Főegyházmege fenntartásába került.

A Fazekas-Istvánffy Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény tagiskolájaként működő 4. sz. Istvánffy Gyula Általános Iskolát a Magyarországi Evangélikus Egyház részére adta át.

A Komlóstetői Általános Iskola tagiskolájaként működő vasgyári Fazola Henrik Általános Iskola a Nyitott Ajtó Baptista Gyülekezet fenntartásába került át.

A Fáy András Közgazdasági Szakközépiskola fenntartói jogát a Miskolci Görög Katolikus Apostoli Exarchátus vállalta át.

Fenti iskolaátadásokat természetesen nagyon hosszú egyeztetési-tárgyalási folyamat előzte meg. Az önkormányzat ugyanis mindenképpen szakmailag jól előkészített és megalapozott döntést akart meghozni. Római katolikus és görög katolikus részről még 2010 telén (az önkormányzati választások és az új városvezetés felállta után) írásban megfogalmazódott az igény egy szándéknyilatkozat formájában arra vonatkozólag, hogy nagyobb szerepet vállalnának Miskolc közoktatásában. Az Egri Főegyházmege a Mindszenti-plébániához nagyon közel található Vörösmarty Mihály Általános Iskola és a mellette található Weöres Sándor tagóvoda vonatkozásában jelezte, hogy ezeket átvenné és működtetné. Ezzel kapcsolatban (amolyan történelmi érvként is) el kell mondani, hogy szinte ezen a helyen állt egykor egy iskola, ami a Mindszenti egyházközség iskolája volt. Ezt államosították, majd a lakótelep építésekor elbontották, s így épült meg a ma is álló iskolaépület. Miskolc városában 2000-tól működik a Szent Imre Római Katolikus Általános Iskola, ahová évről évre nagyon nagy a túljelentkezés, a jelentkező tanulók 25–30 százalékát kénytelen helyhiány miatt elutasítani az intézmény. Ezért indokolt volt, hogy még egy római katolikus általános iskola nyissa meg kapuit a városban. Vagyis mondhatjuk, hogy társadalmi igény is mutatkozott még egy római katolikus általános iskola indítására a városban. A görög katolikusok-

Molnár Péter

nak működött már Miskolcon óvodája és általános iskolája, valamint kollégiuma, de középiskolája még nem. Ezért – hogy a képzési palettájuk teljes legyen – szerettek volna egy középiskolát működtetni. Így esett a választásuk az Avas városrész alján található Fáy András Közgazdasági Szakközépiskolára.

A Kossuth Lajos Evangélikus Gimnázium (2001-től működik ez a gimnázium újra az evangélikus egyház fenntartásában) mellett található az Istvánffy Gyula Általános Iskola. Az evangélikus egyház részéről már régebben is felmerült, hogy a miskolci iskolai rendszerüket szívesen kiegészítenék az általános iskolai képzéssel. Erre most lehetőséget kaptak. Információim szerint szeptembertől a gimnázium és az általános iskola egy intézményként fog működni.

Már folytak a tárgyalások az iskolaátadásokról, amikor a baptisták is jelezték, hogy átvinnék a vasgyári Fazola Henrik tagiskolát, ahol a tanulók jelentős része halmozottan hátrányos helyzetű, többségében roma származású. Tudni kell, hogy városunkban a roma lakosság integrációjára több esetben történtek próbálkozások, melyek nem hozták meg a kívánt eredményt. Az eddigi kezdeményezések, szolgáltatások nem preventív jellegűek voltak, hanem az utógondozás kategóriájába tartoztak. A missziós tevékenységeről közismert Magyarországi Baptista Egyház felismerte azt, hogy nem elég a problémák szintjén kapcsolatba kerülni a hátrányos helyzetben lévő, főleg roma közösségekkel, hanem egyfajta preventív munkára van szükség, vagyis a mindennapokhoz kapcsolódó tevékenységekre kell nevelési, életvezetési céltalattal hatni. Ezért a baptisták elképzelése közt szerepel az iskola osztályainak, képzési stratégiájának fejlesztése, ahol a 9. és 10. évfolyamon már szakmát is tanulhatnak a fiatalok. Célul tűzik ki, hogy a továbbtanulási arány növekedjék. Mindez egy komplex roma felzárkóztatási program keretében a vasgyári környék lakosainak bevonásával történne. A közösségi ellátással kapcsolatos terveikről egy komplex programot készítettek. Az iskola tevékenységét konkrét szolgáltatásokkal „közösségi ház” szerepét betöltő funkciókkal kívánják bővíteni. Ezek a szolgáltatások a családban élő minden generációt érintenék.

Miskolc Megyei Jogú Város önkormányzata az érintett egyházakkal közoktatási megállapodásokat kötött. Miskolc minden intézményt átvevő egyházzal közel azonos megállapodást írt alá. Minden ingatlan és ingóság használati jogát 25 évre térítésmentesen átadta a város, azzal a megkötéssel, hogy az ingatlanban a közoktatási feladatellátást a használati jog fennálltáig az egyház végzi, illetve fenntartja. Vagyis az egyházak vállalták, hogy a nevelési-oktatási feladatokat tovább folytatják. Az egyházak vállalták az addig önkormányzati beiskolázási körzet megtartását is, vagyis a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek oktatásában történő szerepvállalást. Ez országos szinten újdonság, már miskolci modellként is emlegetik ezt a szisztémát. (Az egyházi általános iskolák körzete maga a település, egy szűkebben vett körzetet nem kötelesek vállalni.) Természetesen a gyermekek és szülei számára a város biztosítja a szabad iskolaválasztást és ha körzeten kívüli a már egyházivá vált iskolához tartozik, de nem akar egyházi iskolába járni, az mehet a közeli önkormányzati iskolába. Természetesen az egyházi iskolák is fogadhat a körzeten kívülről tanulót. Az előkészületek során a területi elhelyezkedést is megvizsgálta az anyagot előkészítő Humán Főosztály. Ez

alapján is megállapítható, hogy valamennyi esetben biztosított a gyerekek és szülők számára a szabad iskolaválasztás lehetősége egy adott körzeten belül. Az egyházak vállalták még a pedagógusok és más dolgozók továbbfoglalkoztatását is. Vagyis a jelenlegi tanulókkal és tanárokkal vették, veszik át az egyházak az iskolákat és az óvodát. Az egyházak vállalták, hogy az óvoda és iskolák nevelési, oktatási és pedagógiai programját is átveszik. Természetesen ezen túlmenően saját szempontjainak megfelelően kiegészítik azt. A kötelező hitoktatást is csak felmenő rendszerben vezetik be.

Az önkormányzat oktatási koncepciójában hangsúlyos szerepet kap az oktatás sokszínűségének biztosítása. Az egyházak oktatási szerepvállalását társadalmi és történelmi szükségszerűségnek tartja Miskolc jelenlegi Fidesz–KDNP-s vezetése. Aki oktat és nevel bármilyen fenntartó által működtetett intézményben Miskolcon, az magyar állampolgárt és miskolci lakos gyermekét is neveli. A társadalom érettségi fokát tükrözi, hogy mennyire képes elfogadni ezt a jelenséget, a közoktatás pluralizmusát.

Korábban volt már példa hasonló iskolaátadásra. 2001-ben és 2002-ben adták át a Jókai Mór Általános Iskola, a Soltész Nagy Kálmán Általános Iskola és a Kossuth Lajos Gimnázium és Pedagógiai Szakközépiskola fenntartói jogát. Annyi a különbség, hogy akkor az intézményeket megvásárolták az átvevő egyházak.

Osszességében elmondható, hogy a mostani intézményátadások után a Miskolcon közoktatásban részt vevő gyermekeknek nagyjából a 20 százaléka jár egyházi óvodába, vagy iskolába. Ez abszolút arányos szerepvállalást jelent.

Az intézményátadásokat természetesen megelőzték a jogilag előírt előzetes egyeztetések. A közoktatási törvényben előírt tájékoztatási kötelezettségnek eleget tett az önkormányzat és az iskolát átvenni szándékozó egyház is. Így sor került az intézményekben a szülői, nevelőtestületi fórumokra. Elmondható, hogy sehol nem volt tapasztalható különösebb (esetleg szervezett) ellenállás, ellenkampány. Ez nyilván be tudható annak, hogy a már évek óta működő egyházi óvodák és iskolák oktató-nevelő munkájának jó híre van a városban. Jelenlegi információk szerint alig volt (van) olyan tanuló, vagy tanár, aki elhagyná az iskolát azért, mert az 2011 szeptemberétől egyházi fenntartás alá kerül. Sőt, több helyen várakozással, reménnyel teli tekintenek a jövőbe. Az egyházak azt is vállalták, hogy – pályázati pénzek segítségével – felújítják az átvett, nem túl jó állapotban lévő épületeket.

A Fáy András Közgazdasági Szakközépiskola esetében kicsit bonyolította a helyzetet, hogy az iskola a Gálffy Ignác TISZK (Térségi Integrált Szakképző Központ) küldő iskolája. A görög katolikus egyház ígéretet tett arra, hogy a TISZK projekt fenntartási időszakában az átadás után is teljesíti az önkormányzat által tett kötelezettségvállalásból a Fáy András Közgazdasági Szakközépiskolára eső részt. Ezt a közoktatási megállapodásban is rögzítették, kiegészítve azzal, hogy a város visszaveheti az iskolát, ha a szakképzéssel és a TISZK-ekkel kapcsolatos jogszabályok úgy változnak, hogy Miskolc csak a Fáy András Közgazdasági Szakközépiskolával tudná teljesíteni a kötelezettségeit.

Az eredeti tervek szerint az áprilisi közgyűlés döntött volna az iskolaátadásokról, el is készültek az előterjesztések, viszont jogi problémák merültek fel, így nem került napirendre a téma. A 2011 májusi közgyűlésen, ahol az intézményátadásokról a döntés

megszületett, először módosítani kellett Miskolc vagyonrendeletét. (Ezt formálisan egy, a rendes közgyűlés előtt megtartott rendkívüli közgyűlés tette meg.) Ez volt egy hónappal korábban az akadály. Az önkormányzat ugyanis az elmúlt években nem igazította saját vagyonrendeletét az államháztartási törvényhez. A rendeletmódosítás nyomán már a közgyűlés dönthetett arról, hogy ingyen átruházza ingatlanát egy egyházra. A közgyűlésen az iskolaátadásokat érintő napirendnél – ahogy az várható volt – éles vita bontakozott ki. Az ellenzéki szocialisták támadták az elképzeléseket, több – jellemzően erősen mondvacsinált – kritikával álltak elő. A város vezetését adó Fidesz- és KDNP-frakciók képviselői az előterjesztés elfogadása mellett érveltek. A végszavazásnál minden egyes intézményről külön-külön szavazott a közgyűlés. A szocialisták nemmel szavaztak minden intézményátadásra, a KDNP-frakció és a Fidesz-frakció képviselői azonban megszavazták az előterjesztéseket, így a város 2011. augusztus 31. napjával átadja a fentebb felsorolt intézményeket az egyházaknak.

Miskolc számára egyébként ezek az intézményátadások jelentős megtakarítást jelentenek a jövőre nézve. Az önkormányzat egy-egy intézményének fenntartására a központi normatíván felül átlagosan 50 százalékot költ évente. Ez az összeg költségcsökkentésként jelentkezik az önkormányzat költségvetésében. Az intézmények várható felújítási költségei pedig nem az önkormányzat költségvetését terhelik.

Az intézményátadások kapcsán elmondható még, hogy az önkormányzat lehetőséget biztosított a lakosok számára, hogy vallási hovatartozásuknak megfelelően szabadon választhassanak iskolát. Reményeink szerint létrejön egy egészséges versenyhelyzet az önkormányzati (állami) és az egyházi iskolák között, amely az oktatás színvonalának további emelkedését szolgálja. A városvezetés Miskolc oktatási rendszerét egy egésznek kívánja tekinteni, melyben meg van a helye az egyházi iskoláknak is.

2011 szeptemberétől Miskolcon középszinten két római katolikus gimnázium (Fráter György, Fényi Gyula Jezsuita), egy református gimnázium (Lévay József), egy evangélikus (Kossuth Lajos) és egy görög katolikus szakközépiskola (Fáy András) működik. Színesíti a képet, hogy a pannonhalmi Bencés Gimnázium kihelyezett tagiskolát működtet a városban. Az általános iskolák tekintetében két római katolikus (Szent Imre, Vörösmarty), egy görög katolikus (Soltész Nagy Kálmán utcai), két református (Jókai, diósgyőri) és egy evangélikus (Istvánffy) iskola működik. A római katolikusok két óvodát tartanak fenn: a diósgyőri Kisboldogasszony Óvodát és a most átvett Weöres Sándor Óvodát. Előbbi a Szent Imre iskolához, utóbbi a Vörösmarty iskolához kapcsolva működik. A görög katolikusok a Szent Miklós Óvodát tartják fenn, míg a reformátusok szintén két óvodát működtetnek: a diósgyőri iskolájukhoz kapcsolva egy óvodát és egy tagóvodát a Görgey utcán.

Ha szabad, írásomat a KDNP frakció azon véleményével zárnám, hogy meglátásunk szerint ezek az iskolaátadások sikerként tekinthetők mind a város, mind az egyházak számára. Miskolcon hagyománya van az egyházi oktató és nevelő munkának. Ezt erősítik tovább a 2011-es döntések. Bízunk abban, hogy a jövőben az iskolák (és itt alapvetően minden iskolára gondolok) nagyban hozzájárulnak hazánk és városunk felnövekvő generációinak erkölcsi és morális felemelkedéséhez.

KISS SÁMSON ENDRE

Posztmodern fiatalok megszólítása*

Témánk tárgyalásánál nem kerülhetjük el, hogy egyfajta definíciót adjunk arra, hogy mit értünk posztmodern alatt, bár a definíció, mint forma, nemigen illeszkedik a posztmodern jellegéhez.¹ A posztmodern viszonyzó, azt jelöli, hogy mint korszak, a modern után következik. Részben továbbgondolása a modernnek, részben szembe-helyezkedés azzal. Jock McGregor rámutat arra, hogy „a modernizmus lényegében saját arrogáns előfeltevései miatt vallott kudarcot, s a kudarc magjai már fogantatása pillanatától kezdve el voltak vetve.”² E miatt van az, hogy „a posztmodern döntően antimodernként viselkedik.”³ Nézzük meg, hogyan helyezkedik szembe a posztmodern a modernnel, és mik a jellegzetességei ennek az új korszaknak. Ez már csak azért is fontos, mert ezekből a részekből, töredékekből áll össze az a valami, amit posztmodernnek nevezünk.

Kiss Sámson Endre

Pesszimizmus

A posztmodernre jellemző egyfajta *pesszimizmus*, illetve cinizmus, ami a modern kor optimizmusával, és haladásba vetett hiedelmével szemben alakult ki. Bár a technológiai fejlődés következtében minden gyorsabb, könnyebb és egyszerűbb lesz, az ember élete valahogy mégis bonyolultabbá és nehezebbé válik, hasonlóképpen a problémái, mint mindig a történelem során (egy-két kor-specifikus sajátságtól eltekintve) és nem tud tempót tartani magával. Nem élteti az embereket, hogy azt a társadalmi rendszert, amelyben élnek, de amelyik inkább kihasználja őket, semmint megbecsülné, egyre tökéletesebbé tegyék azzal, hogy úgy teljesítenek, ahogy csak bírnak. A legtöbben érzik, hogy csak egy kis csavart jelentenek a világméretű gépezetben és nincs beleszólásuk, hogy mit döntenek a fejük felett. Ráadásul „a környezeti katasztrófa, környezetszennyezés és az az erkölcsi dilemma, hogy nagyobb hatalommal rendelkezünk, mint amennyit helyesen használni tudnánk, felfedték a technológia negatív oldalait.”⁴ A nyersanyagforrások kimerülése, egy világméretű, minden életet eltörő nukleáris háború kitörésének veszélye tényleg nem is kecsegtetnek túl jó távlatokkal az emberiség jövőjét nézve. Épp ezért: „nincs elég erős várakozás a

* A cikk a 2008-ban a KRE-HTK Valláspedagógiai és Pásztorálpszichológiai Tanszékére azonos címmel beadott szakdolgozat átdolgozott kivonata

társadalmakban arra nézve, hogy életerős értelemmel és célokkal gazdag látásokat fogalmazzanak meg.” (Péld. 29, 18.)⁵

De nemcsak társadalmilag, hanem az emberek személyes életében is hasonló a helyzet. Nem gondolkoznak hosszútávon, nem választanak hivatást, csak munkát néhány évre, nem köteleződnek el ideológiák, gondolati rendszerek mellett, nem (vagy nem könnyen) választanak párt maguknak. Ennek hátterében egy mélyről jövő bizalmatlanság áll. Bizalmatlanság a világról, és a másokról alkotott képek, illetve a róluk megszerzett tudás tekintetében. A posztmodern ember „a ’gyanú hermeneutikájának’ eszközével leleplez minden hatalmi játékot, nyelvjátékot, konstruált totalizáló narratívát, amíg végül semmi sem marad, amiben bízni lehetne, amit értéként lehetne elfogadni. Végül önmagát is leleplezi, mint egy újabb nyelvjátékot. Nem csoda hát, ha a felületi könnyedség alatt egy sötét és kétségbeejtő cinizmust találunk.”⁶

Jogos ez a pesszimizmus, ha egyszer szembetaláljuk magunkat azzal, hogy „az igazság megismerhetetlen, a világ félelmetesen bonyolult”,⁷ és a jövő teljesen bizonytalan (még az is, hogy lesz-e egyáltalán). Mi lehet a válaszuk minderre keresztyénként? „Amikor az ember többé nem képes a saját halálán túlra tekinteni és viszonyulást találni ahhoz, ami élete idején és terén túlmutat, akkor elveszíti a teremtés iránti vágyát, és nem érzi már át az emberi lét izgalmát.”⁸ Az biztos, hogy a pesszimizmusra nem az olcsó vigasztalások és ok nélküli optimizmus lesz az ellenszer. Sokkal inkább egy cél, és egy horizon-kiszélesítő szemlélet felmutatása. Isten országát kell bemutatnunk úgy, mint ami ebben az életben is változást hoz, és egyszersmind a halál erejét is legyőzi. Ahogy Németh írja: „... a valóság igazi, és igazán gyönyörködtető észlelése az, amikor a *túl*nanit vesszük észre az *itt és most*-ban.”⁹

Szubjektivizmus, pluralizmus, relativizmus

Van három olyan jellegzetessége a posztmodernnek, melyek mind összefüggnek, és egymást kölcsönösen erősítik. Ezek a *szubjektivizmus*, a *pluralizmus*, és a szélsőséges *relativizmus*.

Jól leírja és szemlélteti a szubjektivizmust a következő gondolat: „Azt nem tudom bizonyítani, hogy a valóság olyan, amilyenek én mondom, csak annyit tudok bizonyítani: a valóság elgondolható olyannak, amilyenek én mondom.”¹⁰ Ez hatalmas szabadságot jelent, ugyanakkor nagy bizonytalanságnak forrása is. „A modernista projekt elvetélt vagy sikerre vezetett, ki hogyan érti, mindenesetre kétségtelenül az én élményeim, az én életem, az én valóságom, sőt az én én én és én, a központ nélküli világ központja” – idézi Siba Ropolyit. A posztmodernben sokkal nagyobb az értéke a szubjektív döntéseknek, mint az előre meghatározott igazságoknak.¹¹ Nem kell következetesnek lenni, nem kell, hogy mások által is elfogadható legyen, amit gondolok, elég, ha számomra az. Senki nem mondhatja meg többé, hogy mi helyes, és mi nem, mi igaz és mi nem. Így magunkra maradunk végül a döntések sokaságával.

És egyrészt kívánja az ember a minél nagyobb és határtalan szabadságot, másrészt „szorongás fogja el amiatt, hogy folyton állást kell foglalnia, döntéseket kell hoznia anélkül, hogy meg tudná különböztetni az igazit a hamistól, a jót a rossztól, a szépet

a rúttól, az építőt a rombolótól.”¹² A tény, hogy az élet legegyszerűbb helyzeteiben is döntések sorát kell meghozni, azzal a következménnyel jár, hogy valami választásával valami másról le kell mondani. „Amint mondtuk, a posztmodern korban sokan vannak azok, akik a lehetőségek hullámain szörföznek, nehogy valamit elszalasszanak.”¹³ A félelem, hogy valamiről lemaradnak, és az ezzel járó frusztráció mindennapos.

Ezek alapján döntésre hívni egy posztmodern embert inkább frusztrációhoz vezet, semmint megtéréshez. Viszont meghívhatjuk egy útra, amin közösen indulhatunk el, és közben élhetjük át az Istennel való találkozást. Az út persze az Istennel való találkozás után sem ér véget.

Egy másik tulajdonsága a posztmodernnek a pluralizmus. „A megváltozott világ sokszínű lett, a sokszínűséget pedig a radikális relativizmus minden elvet megkérdőjelező, önmagát azonban soha nem relativizáló elve tartja életben.”¹⁴ Ezt a pluralizmust a következő idézet jól érzékelteti: „Kölcsönözhetünk a múltból, shoppingolhatunk a jelen különböző szubkultúráiból megteremthetjük magunkat arra a képre, ami nekünk tetszik. Azt teszünk, amit akarunk, és azt hiszünk, amit akarunk. Nem kérdezzük többé, hogy valami igaz-e, de még azt sem, hogy működik-e. Csak azt, hogy tetszik-e.”¹⁵ A pluralizmusban egyenlők a gondolatok, mivel nem az igazság, hanem a szépség (még inkább személyes ízlés) mérlegén mérettetnek meg.

„A posztmodernizmus a pluralitást nem úgy kezeli, mint adottságot, még kevésbé, mint elviselendő rosszat, hanem úgy tekint rá, mint nyereségre, azaz élvezi ezt a sokféleséget, emiatt meg is tesz mindent annak érdekében, hogy fenntartsa.”¹⁶ Mi keresztyének azonban nem viszonyulhatunk úgy a pluralizmushoz, mint a posztmodern. Nem hisszük ugyanis, hogy minden gondolat egyenlően értékes. Vállalnunk kell azt a nem annyira népszerű nézetet, hogy merünk különbséget tenni értékes, és értéktelen, igaz és hamis között. Nyilván, akinek nincs egy fix pont az életében, annak nincs mihez viszonyítania, és így joggal mondja, hogy nem helyesebb az egyik gondolat a másikinál. Mi viszont tudjuk, kinek hittünk (II. Tim. 1, 12.)... Másrészt, ha azt nem is gondoljuk, hogy mindenkinek egyformán igaza van, azt mégis hihetjük, hogy minden igazság Isten igazsága. Mindaz az érték, amire eljutottak más vallások képviselői az érték is marad, de a Jézussal való találkozásban új értelmezést nyer. Szükséges is, hogy új értelmezést nyerjen.

Azt is meg kell jegyeznünk, hogy mindenki meghúzza valahol a határt (például a legjobb ember elítéli az erőszakot), a kérdés csupán annyi, hogy hol, mi alapján. A posztmodern ember számára sokkal kevertebb a vonatkozási rendszer, mert pragmatikusan gondolkodnak, és a szituációhoz alakítják gondolkodásukat. Például morális kérdésekben sokan beérik egy „kis morállal”, amely felmentéseket biztosít számukra.¹⁷ „A keresztyénségnek maradandó feladata, hogy felhívja a figyelmet arra, hogy nem elégedhetünk meg ezzel a privát morállal, hanem alapvető etikai értékek szerint kell tájékozódunk az életben.”¹⁸ E mellett azonban van olyan értéke a pluralizmusnak, ami minket is taníthat. Krisztus testének megtörtsége, vagyis az egyház felekezetekre darabolódása tükröt tart elénk, és láttatni engedi, hogy mi keresztyének is mennyire sokszínűen gondolkozunk. Ez a sokféleség alázatra int minket, hogy teológiánkbán sokan sokféleképp gondolkozunk, és mégis egymásra testvérként tekintünk.

A posztmodern eddigi jellegzetességeiből következik, hogy senki és semmi nem léphet fel az abszolút igazság igényével. Minden relatív. A posztmodernben sem a társadalom, sem a hagyományok nem határozzák meg, hogy ki hogyan alakítsa az életét. „Azt a nemzedéket, amely a XX. század második felében vált felnőtté, már senki és semmi nem kényszerítette arra, hogy egy nagyjából-egészéből egységes érték- és normarendszerhez alkalmazkodjon.”¹⁹ „Az életcél átengedik az egyén igyekezetének. Mindenki önmagára van utalva. S mindenki tudja, hogy ez az *önmaga* kevés.”²⁰ A magunknak megengedett szabadságunknak válunk a rabjává. Az individualizmus miatt magányosodunk el, és érezzük, ha magunkhoz mérjük a világot, akkor rossz mértékegységet használunk, mert az nem elég megbízható. „Nincs egy adott, fix pont – csak végtelen számú választás irány nélkül, végtelen utazás cél nélkül.”²¹ Ebbe a célnélküliségbe könnyen beleszédül az ember. Mint ahogy az előző század közepén abba fáradt bele, hogy kicsinyes életcélokat tűzött ki maga elé, a célnélküliség meddővé, gyümölcsstelené teszi a kultúrát (az építés, alkotás helyébe legfeljebb a rombolás lép).

Mindazonáltal ahogy azt már említettük, a posztmodern ember számára a relativizmussal és pluralizmussal együtt beköszönő változások egyáltalán nem negatív előjelűek: Terry Eagleton szerint „a modernizmus rémálmából való felébredés folyamatában vagyunk; a manipuláló értelem és a totalitás fétisét felváltotta a posztmodernizmus pluralizmusa, az életstílusok és nyelvjátékok sokasága, amelyek lemondtak arról a nosztalgikus vágyról, hogy totalizálják és legitimálják önmagukat.”²²

A posztmodern egyik jelentős pillére még az eddig felsoroltak mellett az, hogy „a világméretű, nagy egységteremtő álmok ideje lejárt. A meta-elbeszéléseket senki sem meséli tovább.”²³ Van, aki ennek a jellegzetességnek tulajdonítja a legnagyobb jelentőséget: „Végsőkéig leegyszerűsítve a posztmodern a nagy elbeszélésekkel szembeni bizalmatlanságként határozom meg”²⁴ – mondja Lyotard. A relativizmus tehát egyfajta bizalmatlanság. „A posztmodern ember retteg, ha valaki kiáll egy nagy könyvvel a kezében, és azt kiabálja, hogy itt az igazság, kövessetek, és boldog jövőbe vezetlek titeket. Úgy érzi, ha valaki egy abszolút igazságot próbál – látszólag jóakarattal – ráerőltetni, az manipulálni akar, ki fog használni, be akar szervezni valamibe.”²⁵ Amúgy is, „... miért is élnénk az életet csupán egyetlen nézőpontból, csak egy gondolat által vezérelve, egyetlen megváltoztathatatlan vonatkozási rendszer keretein belül?”²⁶ A keresztyénség tekintélyei, mint Isten, vagy a Biblia egyáltalán nem magától értetődők a ma embere számára. Newbigin írja: „Ha ma azt mondom: 'A Biblia ezt tanítja', azonnal készen kell lennem a válasszal arra a kérdésre, hogy: 's miért higgyünk a Bibliának?' Kultúránkban csak személyes választásomat fejezem ki a Bibliára való hivatkozás – számos lehetséges tekintély közül én történetesen ezt választottam magamnak.

Részben persze jogos a posztmodern gyanakvása a nagy, mindent átfogó elbeszélések felé, és támogathatjuk az őszinte keresést és kérdésfeltevést, amíg ez a keresés nem válik öncélúvá. Minket a posztmodern – alapvetően bizalmatlan – hozzáállása őszintébb, hitelesebb, megélt hit, vállalt keresztyénség felé vezethet. Ahogy a modernben nehéz volt, de vállalni kellett, hogy az Isten kegyelme minden emberi értelmet felül

múl, most azt kell vállalnunk, hogy egy egységes képünk van a világról, és az a tény, hogy hiszünk, életünk minden területén meglátszik. „... a keresztyén világszemlélet zárt, mégis végtelen rendszert alkot. Zárt, hiszen van ontológiai közepe, s ugyanakkor végtelen, hiszen Isten Országá minden emberi élettörténetet, élethelyzetet integrálni tud egy értelmes egészbe, a kozmoszba.”²⁷

Fogyasztói szemlélet és élménytársadalom

A *fogyasztói szemlélet* ugyan nem a posztmodern terméke, viszont annak katalizátora. Nagyban hozzájárul ugyanis a fogyasztói szemlélet ahhoz, hogy mindent a hasznosság elve szerint szemléljünk. Továbbá a sokféle lehetőség közüli választás az elköteleződés elleni érzéseket erősíti, hisz csak addig használunk valamit, amíg ki nem derül, hogy van valami újabb, amit jobbnak mondanak. Ha valami elromlik, akkor kicseréljük. Csakhogy ami működik tárgyak esetén, az nem biztos, hogy ugyanúgy működik mondjuk kapcsolatok, vagy személyek esetén.

A fogyasztói szemlélet szoros összefüggésben van azzal, hogy *élménytársadalomban* élünk. A posztmodern ember elvesztette folytonosságérzetét. Ez a történelmi talajvesztettség vezet ahhoz, hogy csak az „itt és a most”-nak, vagyis a pillanatnak van értéke.²⁸ Ami eddig történt, az egy-két emlék kivételével gyorsan feledésbe merül, a jövő pedig annyira bizonytalan, és kiszámíthatatlan. Abba, hogy mit hoz a holnap, még belegondolni is félelmetes. „A létezés értelmetlenségének és a halál abszurditásának élményével magára hagyott ember számára nem marad egyéb, mint önnön létének bizonyossága: a pillanat.”²⁹ Csak az számít, az a valóság, amit átélek. „Ezért a fő cél az élménygyűjtés, az „instant” boldogság éppen esedékes adagjainak a beszerzése.”³⁰ Ezt segíti a lehetőségek egyre szélesedő palettája. A pillanatokban létező posztmodern ember teljes elveszethe, céltalansága nyilvánvaló, ezért ez könnyörületre indíthat minket.

Misztikumra való nyitottság

A száraz, racionális, élményektől mentes modern nyugati vallásossággal is szembehelyezkedik a posztmodern. „A jövő embere *misztikus*”³¹ – jósolta Nouwen, és teljesen igaza van, a posztmodern ember „Sokkal nyitottabb a misztikumra, mint pár évtizede, de valami valódit keres és nem logikus magyarázatokat. A posztmodern emberhez kezd közelebb állni a szellemi kérdések keleti megközelítése: a csend, az alázat, a szemlélődés.”³² Nem a hangos koncerteken, tömegevangélicációkon, keresztyénségről szóló előadásokon tud igazán Istennel találkozni, az egyedüllét, vagy egy bensőséges közösség sokkal inkább segíti ebben.

Jézusra nézve is igaz, hogy „Ő nem ismerhető meg könyvekből, csak valóságos megtapasztaláson keresztül. Nem hitelesek azok a személyek, akik csak beszélnek a természetfölöttiről, Istenről, de ennek semmi jele nincs a hétköznapi életükön.”³³ Isten megtapasztalható, ezt nem kell titkolnunk a posztmodern ember előtt. De az is fontos, hogy tudja, ki szólítja meg, ki szól hozzá. Hogy a Jézussal való találkozása ne csak egy spirituális élménye legyen a többi közt, hanem az egyetlen legyen, vagy

legmeghatározóbb, ami aztán minden mást is meghatároz. „Az egyháznak azon kell munkálkodnia, hogy a posztmodern embert ráébressze, hogy az élmény nem cél, hanem a cél felé tartás kísérőjelensége.”³⁴ Kevés olyan ember van, aki úgy ismerné meg Istent, hogy ez nem jelentene számára semmiféle élményt. De „a keresztyénség sohasem feledkezhet meg róla, hogy neki nem feladata, hogy a mai ember élményéhségét a maga módján kielégítse, de még az sem, hogy a választási lehetőségek körét bővítse a Biblia élet- és világszemléletével, hanem egyértelműen kell képviselnie, hogy a keresztyén hitnek nincs alternatívája.”³⁵

Ezek a posztmodern attribútumok nem teszik könnyebbé az evangélium átadását, és elsőre talán el is bátortalanodhatunk attól, hogy szinte mindent megkérdőjelez a posztmodern, ami a modern keresztyénségben fontos (például az igazság abszolút és megismerhető volta). De mégis reményt adhatnak és bátoríthatnak minket ezekben az időkben Barth szavai: az Istennel való találkozás „nem emberi lehetőségen és kezdeményezésen alapul... A részünkről való minden lehetőség nélkül lép bele az életünkbe...”³⁶ „Hiszek, ez már magában hitvallás, ha tudom, hogy Isten csakis Isten által ismerhető meg.”³⁷ Nekünk keresztyéneknek egy nagy előnyünk van abban, hogy igazságként egy élő személyt hirdetünk, akit nem birtokolunk, hanem akit igyekszünk bemutatni másoknak. Akiben hiszünk, Ő, megszólít embereket. A hozzáférhetetlen, és megszólíthatatlan Igazság megismerteti magát velünk.

POSZTMODERN IFJÚSÁGI MUNKA

Evangélium a posztmodernben

Amikor azzal foglalkozunk, hogy hogyan tudjuk artikulálni az evangéliumot az épp aktuális kultúrában, a formai változtatások mellett nyitottnak kell lennünk üzenetünk tartalmának megvizsgálására is. Az evangélium nem változott két ezer év alatt, viszont kétségkívül hozzáigazodott az egyház tanítása ahhoz a kultúrához, amelyben élnie kellett, sőt, küzdenie pusztá létéért. Ezért nem tagadhatjuk, hogy bizonyos dolgok elvesztek, vagy hangsúlytalanná váltak a modern időkben. Most a megváltozott kontextusban meg kell vizsgálnunk, mi az, aminek nagyobb hangsúlyt kell kapnia, illetve mi az, amit újra fel kell fedoznünk. Az új formákra nyitottak lehetünk, sőt annak is kell lennünk. De pusztán formák, külsőségek megváltoztatása nem fog tartós változásokat, eredményeket hozni az egyház életében és szolgálatában.

Az egyháznak felül kell tehát vizsgálnia modern (illetve pre-modern) berögződéseit, és ki kell lépnie a hagyományos gondolkodási sémákból amennyiben posztmodern fiatalokkal akar foglalkozni. Persze nem mindenki fiatal, aki posztmodern, ahogy nem is mindenki posztmodern, aki fiatal. Viszont maga a tendencia egyre meghatározóbb lesz. „A posztmodernizmus semmiképpen sem hatotta még át a teljes kultúránkat, de egyre jellemzőbbé válik, és különösen nagy a hatása a fiatalok körében.”³⁸ Ezért nem kerülhetjük el, hogy az ifjúsági munka kapcsán a posztmodernről is beszéljünk.

Hazánkban sok helyen jól működnek a gyülekezeti ifik, amik a gyülekezetben felnövekvő, illetve ahhoz valamilyen módon (például konfirmáción keresztül) kötő-

dő fiatalokat gyűjtik össze. Viszont kevés helyen fektetnek hangsúlyt olyan fiatalok megszólítására, akiknek semmilyen gyülekezeti kötődésük, illetve egyházi tapasztalatuk nincs. Mit kezdünk velük? Hogyan viszonyuljunk hozzájuk? Egyáltalán hogyan ériük el őket? A következőkben azt vizsgáljuk meg, hogy milyen lehetőségek rejlenek a (már előbbiekben áttekintett) posztmodern sajtóságokban az ifjúsági munkára nézve.

Hitelesség és önazonosság

A hitelesség az egyik legfontosabb tulajdonsága a fiatalokkal foglalkozóknak. Az őszintén, képmutatás nélkül megélt hit vonzó lesz a fiataloknak is, mert meglátják benne, hogy itt nem viselkedésről, vagy önmagunk megjátszásáról van szó. Sokkal fontosabb, hogy valaki be tudja ismerni a hibáit, mint a tökéletesség látszata. Mivel a posztmodern gyanakvó és bizalmatlan mindennel szemben, ami nem őszinte, egy felvett kegyes maszk nem fogja megragadni a fiatalokat. De ha azt látják, hogy valaki az élete minden területén tettetés nélkül éli meg a hitét, akkor az őket is kihívás elé fogja állítani.

Ma már megszámlálhatatlanul sok ifjúsági szubkultúra létezik Magyarországon. Ezek a kultúrák különböznek mind zenéjükben, mind öltözködésükben, mind pedig viselkedésükben, és nagyon eltérő gondolati rendszerekre épülnek. Ezek ismerete fontos a fiatalok megértésében. Minél több mindenben vagyunk otthon, az annál nagyobb bizalmat ébreszt, annál több közös pont lehetőségét kínálja fel. Mégis e mellett arra van szükség, hogy az ifjúsági munkás önmaga legyen. Nem tudunk kielégíteni minden igényt, de nem is kell. Nemcsak hasonlóságokkal, hanem különbségekkel is találkozniuk kell a fiataloknak. Amíg mi is megértők vagyunk az ő gondolataikat illetően, addig elvárhatjuk azt is, hogy tiszteljék, ha valamit másképp gondolunk. A fiatalok tisztelik azt, aki őszinte, egyenes, hiteles, megérti őket. De nem tisztelnek valakit csak azért, „mert ő azt mondta”, mert idősebb, mert lelkész, mert szülő stb.

Személyesség

A mai világban mindenki hatalmas virtuális közösségeknek lehet a tagja, kiterjedt ismerősi rendszerrel rendelkezhet, de igazi találkozásokból mindenkinek kevés jut. Sok a haver, de kevés a jó barát, kevés az őszinte, jó beszélgetés. Pont ez lehet az egyik titka az ifjúsági munkának. „... van valami, amit sem a tévé, sem a gyerekek figyelmére pályázó többi vetélytárs nem képes nyújtani: az igazi hús-vér kapcsolatot.”³⁹ A legtöbb fiatal személyesen érhető el, a személyiségünkön keresztül és nem hangzatos igazságainkon át.⁴⁰

A fiatalok komolyan veszik azt, amit Jézus mondott, hogy mindig velük lesz, de csak akkor, ha ezt a biztos szeretetet megtapasztalják előbb a gyülekezet közösségének részéről.⁴¹ Ehhez az egyháznak ki kell mozdulnia. „Életbevágóan fontos, hogy a fiatalokat saját közegükben szólítsuk meg, mivel ez képes lerombolni az egyházat övező méltóságteljes falat.”⁴² Mert ha itt szólítjuk meg őket, megértik, hogy érdeklődésünk

személyesen nekik szól, és nem csupán gyülekezeti tagokat akarunk toborozni.⁴³ A személyes ismeretséget tehát semmi nem pótolja.

Lelki vezetés

Láttuk, hogy a posztmodernben számos dolog hiányzik, amire a fiataloknak szüksége lenne. Például nincs szükségük tekintélyre, ha ez alatt azt értjük, hogy valaki parancsolgat nekik és elnyomja őket. De nagyon is szükségük van lelki vezetőkre, akik megértik őket, és képesek a mesterükké, mentorukká válni, hogy spirituális úttjukon kísérje és vezesse őket.

Az ifjúsági munkásnak nem elég pusztán szociális munkásnak lennie, aki összegyűjti a fiatalokat, hogy azok értelmesen töltsék el idejüket. Bár ez is fontos, ezen túl az ifjúsági vezetőnek lelki, spirituális értelemben kell készen állnia a vezetésre. Az a fajta vezetés, amire a posztmodernben szükség van (ami kontempláción és együttérzésen alapszik), nem autoritatív, hanem sokkal inkább partnerség az útkeresésben. A mai fiataloknak olyan valakire van szüksége, aki bátorítja őket, mint egy edző, aki tapasztalata, tudása és törődése által és igazmondásával segíti őket döntéseikben.⁴⁴ Mindez azért is fontos, mert a fiatalok számára (lehet, hogy nem is csak számukra) sokkal fontosabb az, hogy ki mondja, mint az, hogy mit mond.

A lelki vezetéshez tartozik az a szenvedély, ami az ifjúsági munkást/lelkészt kell jellemezze. Nouwen írja, hogy „a következő generáció kétségbeesetten kutat egy látomás, egy ideál után, amelynek szentelhetné magát – nevezhetjük ezt akár ’hitnek’ is.”⁴⁵ Bár küzdenek a bizalmatlansággal, és nem könnyen köteleződnek el, mégis legmélyen vágnak valami biztosra. De valami igazán értékeset keresnek, valami tényleg nagyon fontosat. Valamit (vagy valakit), amiért „meghálnának”.⁴⁶ Ezzel a szenvedéllyel talán akkor találkozhatnak, amikor valaki generációs és kulturális különbségeket átlépve kifejezi, hogy érdekli őket, és fontosak számára.

A fiatalok szenvedélye és a hit szenvedélye közt összefüggés van, még ha erről nem is sokat beszélünk.⁴⁷ „A szenvedő Krisztus szenvedélye olyan Krisztus iránti szenvedélyes életet inspirál, amelyben az összekuszált emberi szenvedélyeket (vagy kívánságokat, vágyakat) átalakítja Isten szent szenvedélye (odaadó szeretete).”⁴⁸ Ez a megközelítés nem elítéli a fiatalok mély érzéseit, hanem inkább egy új irányba szeretné azokat terelni. Rámutat arra, hogy ez a szenvedély nem a bűn, hanem az istenképűség (szendélyes/szenvedő Isten) bizonyítéka. „Az a teológia, amely komolyan veszi a szenvedélyt, ’kaput’ nyit a keresztyénség és a fiatalok között, egy döntő kapcsot jelent a serdülőök megélt tapasztalata és a keresztyén közösség történeti gyakorlata között.”⁴⁹

Az ifjúsággal foglalkozóknak tehát spirituális, imádkozó vezetőkké kell válnunk, akik nemcsak tanácsot tudnak adni, hanem képesek meghallgatni őket, tudnak együtt imádkozni velük, Isten szeretetét sugározzák, és áldássá tudnak lenni a fiatalok számára.

Úton léte

„A modern evangélizáció döntésre hív. A posztmodern kultúrában vándorútra hívunk és szeretetközösségre.”⁵⁰ Ebben a szeretetközösségben is a személyes kapcsolatok,

és személyes törődés lesz a legmeghatározóbb. Azt kell érezzék, hogy valaki mellettük van, aki segíteni tud az eligazodásban, nyitott a lelki kérdésekre, és megérti őket. „Ha segíteni akarok annak, akit Isten rám bízott, végig kell járnom vele az utat.”⁵¹

„Manapság a válaszkérés szubjektív, tapasztalati. A szellemi keresés inkább spirálvonalhoz hasonlít, ami egyre módosuló kérdések sorozatával közeledik a válasz felé. Felismertük, hogy gyakran a feltett kérdés sem helyes, mert már eleve magában hordoz lehetséges válaszokat, és kizár egy csomó lehetőséget. Ezért a válaszkérés közben kérdéseinket is folyamatosan módosítani kell...”⁵² Rossz kérdésekkel nem lehet eljutni a keresett válaszhoz. A posztmodern embernek azzal segíthetünk, ha Jézusra irányítjuk a figyelmét: „*Én vagyok az út, az igazság, az élet*’. Lehet, hogy az igazság nem szavak, hanem egy személy? Hogyan lehet Jézus Krisztus az én igazságom?”⁵³ Hogyan lehet a távoli objektív igazság szubjektív, megélt igazsággá?

Egyrészt ijesztő, hogy a fiatalok ezekre a személyes érzésekre, benyomásokra hallgat, és ez alapján hoz meg fontos döntéseket, de felszabadító is mindez, hisz mi keresztyének sem valljuk, hogy lehet személyes tapasztalat nélkül hinni. A jó hír tehát, hogy „a posztmodern világban újra értelmet nyer ez a személyes megragadottság, ez az egyéni megszólíttottság, ami mindig benne volt a keresztyénségben, de a modern korban többnyire szégyenkezve hallgattunk róla.”⁵⁴ Isten természetfölöttiségére is nagyobb hangsúly esik manapság, mert „... egyre többen vannak azok, akik számára az 'irracionális' és az 'igaz' nem egymást kizáró kategóriák.”⁵⁵

Spiritualitás

Már szót ejtettünk arról, hogy a posztmodern ember nyitott a spiritualításra, és ez igaz a fiatalokra is, náluk azonban nem feltétlenül kifelé és felfelé figyelmet jelent mindez. „Ez a generáció teljes elsőbbséget ad a személyesnek, és figyelemre méltó módon hajlik az önmagába való visszahúzóásra.”⁵⁶ Ahogy keresik önmagukat, figyelik lelkük rezdüléseit, hátha jobban megértik saját maguk misztériumát. Bár ebben van egyfajta nárcisztikus vonás (ami teljesen érthető ebben a serdülőkorban), mégis, magára figyelve megéri, ha Isten megéri. Lehet, hogy nem tudja szavakba foglalni, vagy nem is mer beszélni róla, de tudja, hogy Isten valóságosan megszólította, és valóságosan érezte közelségét. Erre várnak egy istentiszteleten, vagy egy ifn, hogy a tanítás megelevenedjen, hogy Isten Lelke megmozdítsa bennük valamit.⁵⁷ Az az intimitás, amit sokszor párkapcsolatokban keresnek, egy mély spirituális vágyódás valaki után, aki tudja milyen „nekem”, milyen vagyok én.⁵⁸ A spiritualitásnak több megnyilvánulási formája is van keresztyén, és mindegyik fontos eleme a fiatalok hitbeli növekedésének.

Isten dicsőítése a keresztyén élet csúcса, és sokszor szinte eksztatikus kifejezési módja Isten kegyelme és irgalma iránti hálának.⁵⁹ Ez az ünneplés nagyon fontos része az Istennel megélt kapcsolatnak. „Bár van egy érzelmekre ható oldala Isten dicséretének, de azért mégsem redukálható le csupán érzelmességre.”⁶⁰ Arra viszont valóban figyelni kell, tisztában léve a zene erejével, hogy ne akarjunk hatni, manipulálni vele, hanem hagyjuk Isten Lelkét munkálkodni.⁶¹ Mindezzel együtt Isten dicsőítése a felszabadult

öröm és hála kifejezésének tere lehet. Az Istenre figyelést segítheti régi zsoltárok, himnuszok elővétele, feldolgozása a fiatalok között, melyeknek erős Isten-központú, és fontos teológiai igazságokat hordozó szövege van.

Ugyanígy meg kell tanulnunk és a fiatalokat is meg kell tanítanunk a csendre. Sokszor hiányzik Isten felé fordulásunkból a csend.⁶² Pedig Isten a csendben tud megszólítani minket. Ha a Vele való kapcsolatra, mint párbeszédre gondolunk, akkor néha el kell hallgatnunk, hogy Őt is szóhoz hagyjuk jutni.

A másik terület, ahol Isten előtt állásunk kiegészítésre szorul, az a lamentáció, a siralom. „Annak ellenére, hogy a fiatalok nagy hangsúlyt fektetnek az ünneplésre, a lamentáció a serdülők közös nyelve, a fiatalok bánata, csalódása és haragja néha kimondva és gyakran kimondatlanul egy ismeretlen isten felé irányul.”⁶³

Ezeken kívül még sok mindenben lehetünk vezetőivé az ifjaknak (kontempláció, a liturgikus elemek megértetése, lectio divina alkalmazása, spirituális beállítottság közös feltérképezése), most külön csak az értük való imádságot emeljük ki. Ha alkalmat teremtünk arra, hogy imádkozzunk értük, akkor ők nem csak a mi gondoskodásunkat fogják megtapasztalni, hanem Isten Lelkének jelenlévő, megtapasztalható munkáját saját szívükben.

Közösség

Nagyon sokan úgy nőnek fel manapság, hogy a szűk családjukon kívül nem tartoznak igazán más közösséghez. Sokak életéből hiányzik egy közösség meggazdagító sokfélesége. Még ha megszokja is a fiatal, hogy mindig minden változik, és megtanul alkalmazkodni, akkor sem alszik ki benne a vágy, hogy valami biztosat keressen maga körül. Ez a biztos lehet Jézus Krisztus, de Jézust először a közösségben láthatja meg. Személyekben.

A közösség lehet az a hely, ahol bátorítást kap a fiatal. Manapság kevés dicsérő szó hangzik el, valamiért sokan úgy érzik spórolni kell vele. „Mark Twain mondta egyszer: „Két hónapig is megélek egy jó dicséretből.”⁶⁴ Egy olyan világban, ahol a teljesítmény alapján mérik az emberek értékét (egész kiskortól kezdve), a gyülekezetnek, és benne az ifjúsági munkásnak azt a hozzáállást kell tükröznie, hogy „... Isten nem azért szeret téged, amit teszel, hanem azért, aki vagy.”⁶⁵

Egy fiatalnak szüksége van olyan közegre, ahol érzi, hogy elfogadják, befogadják. Ahol tovább mesélik neki azokat a nagy történeteket, amiket mások és máshol már nem mesélnék tovább. Nemcsak Istenről és az Ő szabadító munkájáról, hanem életéről és halálról, életcélokról, hivatásról, felnőtté válásról, viselkedésről, párkapcsolatról és szexualitásról, barátságról, gyászról... Ahogy arról már szót ejtettünk, „Az igazság és a környező világ bizonytalansága miatt, a posztmodern ember azonosul annak a közösségnek a hitével és azonosságtudatával, amihez tartozik, ahol befogadják.”⁶⁶

„A nemhívó embereknek semmi bajuk sincs Jézussal, és vágnak egy igazi baráti közösségre. Amitől félnek, az a lelki erőszak, a képmutatás, a manipulálás.”⁶⁷ Ha tudunk olyan közösséget teremteni, ahol a különbözőségeket tiszteletben tartjuk, ragaszkó-

dunk az őszinteséghez, és nyíltan beszélgetünk, nem egy előre megjelölt úton haladva, már szinte nyert ügyünk van.⁶⁸

E mellett nagyon fontos a fiatalok aktív bevonása a nagyobb közösség életébe is. „A fiataloknak fel kell ismerniük, hogy ők nem csupán a jövő egyháza, hanem tehetőségükre, képességükre és szolgálatukra a *jelenben* is szükség van. Mindent meg kell tennünk annak érdekében, hogy bevonjuk őket a gyülekezeti életbe.”⁶⁹ Ez azt jelenti, hogy felelősséget kell rájuk bízni, és hagynunk kell őket, hogy akár hibázzanak is.

Összefoglalva azt mondhatjuk, hogy a posztmodern legalább annyi lehetőséget rejt magában, amennyi kihívást. Ahhoz, hogy ezeket a lehetőségeket ki tudjuk használni, a jelen kulturális áramlata elkerülhetetlen. Ha figyelmet és megértést tanúsítunk a fiatalok felé, akkor azzal elérhetjük azt, hogy ők is meghallgassanak minket. És akkor azt is látni fogjuk, hogy az az Isten munkálkodik az ő újjászületésükön is, aki tegnap, ma és mindörökké ugyanaz.

JEGYZETEK

1. *Németh, Dávid*: A posztmodern jelenség teológus szemmel In: Református Egyház 2006/7-8, p. 154. – 2. *McGregor, Jock*: Posztmodernizmus, www.apologia.hu Accessed: 2008. 04. 12. at 20:03. – 3. *Liotard, J. F.-Habermas, J.-Rorty, R.*: A posztmodern állapot. Bp. Századvég kvk. 1993. p. 151.; In: W. Peht: Die Postmoderne als Lunapark, in: Frankfurter Allgemeine Zeitung, 1980. okt. 18. p. 17. – 4. *McGregor, J.* – 5. *Pásztor, János*: Misszió a posztmodern korban In: Confessio 2006/2. p. 75. – 6. *McGregor, J.* – 7. *Kerekes, Szabolcs*: Mátrix-beszélgetések, TBL Magyarország Alapítvány, Budapest, 2007. p. 149. – 8. *Nouwen, Henri J. M.*: A sebzett gyógyító (Lelkiszolgálat korunk társadalmában) Ursus Libris, Budapest, 2006. p. 27. – 9. *Németh, D.*: 2006. p. 157. – 10. *Liotard, J. F.-Habermas, J.-Rorty, R.*: 1993. p. 56. In: G. Bachelard: Le nouvel esprit scientifique, Párizs, Presse Universitaires de France, 1934. – 11. *Kimball, Dan*: The emerging church – Vintage christianity for new generations, Zondervan, Grand Rapids, 2003. p. 60. – 12. *Németh D.*: A lelkigondozás feladatai a posztmodern korban In: Embertárs 2004. II/2. p. 125. – 13. Uő. p. 124. – 14. Uő. p. 120. – 15. *McGregor, J.* – 16. *Németh, D.*: 2006. p. 155. – 17. Vö.: Uő. p. 157. – 18. Uő. Uo. – 19. *Németh, D.*: 2004. p. 120. – 20. *Liotard, J. F.-Habermas, J.-Rorty, R.*: 1993. p. 37.; (R. Musil: Tulajdonságok nélküli ember c. munkája erről szól.) – 21. *McGregor, J.* – 22. Uő. – 23. *Németh, D.*: 2004. p. 120. – 24. *Liotard, J. F.-Habermas, J.-Rorty, R.*: 1993. p. 8. – 25. *Kerekes, Sz.*: 2007. p. 17. – 26. *Nouwen, H. J. M.*: 2006. p. 23. – 27. *Siba, B.*: 2008. p. 21. – 28. *Nouwen, H. J. M.*: 2006. p. 21. – 29. *Siba, B.*: 2008. p. 21. (Bíró) – 30. *Németh, D.*: 2006. p. 156. – 31. *Nouwen, H. J. M.*: 2006. p. 22. – 32. *Kerekes, Sz.*: 2007. p. 16. – 33. *Kerekes, Sz.*: 2007. p. 149. – 34. *Németh, D.*: 2006. p. 156. – 35. Uő. uo. – 36. *Barth, Karl*: Kis Dogmatika, Budapest, é. n. 16. o. – 37. Uő. uo. – 38. Uő. – 39. *Burns, J.*: 2005. p. 28. – 40. Uő. p. 23. – 41. *Dean, K. C.*: 2004. p. 77. – 42. *Burns, J.*: 2005. p. 25. – 43. Vö. Uő. p. 26. – 44. *Dean, K. C.*: 2004. p. 183. – 45. *Nouwen, H. J. M.*: 2006. p. 55. – 46. *Dean, K. C.*: 2004. p. 2. – 47. Vö.: Uő. p. 4-5. – 48. Uő. p. 25. – 49. Uő. uo. – 50. *Kerekes, Sz.*: 2007. p. 27. – 51. Uő. p. 25. – 52. *Kerekes, Sz.*: 2007. p. 43. – 53. *Kerekes, Sz.*: 2007. p. 17. – 54. *Németh, D.*: 2006. p. 158. – 55. *Siba, B.*: 2008. p. 20. – 56. *Nouwen, H. J. M.*: 2006. p. 43. – 57. Vö.: *Dean, K. C.* 2004. p. 99. – 58. Vö.: Uő. p. 129. – 59. Vö.: Uő. p. 215. – 60. Uő. p. 216. – 61. Vö.: *Kimball, D.* 2003. p. 158. – 62. Uő. 161. – 63. *Dean, K. C.*: 2004. p. 218. – 64. Uő. p. 68. – 65. Uő. 24. – 66. *Kerekes, Sz.*: 2007. p. 149. – 67. Uő. p. 11. – 68. Vö.: Uő. p. 12. – 69. *Burns, J.*: 2005. p. 140.

A nemi identitás formálása a családban

A médiából érkező üzenetek gyakorta állnak ellentétben azzal, amit a szülő útravalóul kíván adni gyermekének. Hogyan lehet ezeket kivédeni a neveléssel? Erről kérdeztük Konstantin Maschert, a Nőnek lenni Európában című konferencia egyik előadóját, aki a konferencián a TeenSTAR nevelési program németországi működését mutatta be.

– *Miért fontos, hogy a szülő támogassa a nemi identitás kialakulását?*

– Általánosan azt mondhatjuk, a szexuális identitás nagymértékben összefügg a „Szeretnek engem?” „Értékes vagyok?” kérdéssel. Azok a gyerekek, akik megélik a biztos kötődést szüleikhez, jó alapot visznek magukkal a felnőttkorba. Viszonyulásuk a szexualitáshoz pozitív lesz, énképük kiegyensúlyozott. Azoknak a gyerekeknek, akiket szüleik megfelelő módon támogatnak, és a szülők maguk pozitívan viszonyulnak saját nemiségükhöz, az identitásuk megfelelően fejlődhet.

– *Milyen feladatokat jelent ennek megteremtése az egyes életkorokban?*

– Csecsemő- és kisgyermekkorban nagyon fontos, hogy a gyerekben kifejlődjön az elfogadottság megalapozott érzése, erre épülve kialakuljon a bizalom és a cselekvés képessége. Ez elsődlegesen kezdetben az anyához, majd később az apához való egészséges kötődés – szeretet – révén jön létre. A gyerek biztos kikötőként éli meg szüleit, ahol védettséget talál, ha elbizonytalanodik. A kötődés teszi lehetővé, hogy a gyerek negatív érzéseit is el tudja fogadni, és kifejlődjön benne saját értékességének tudata. „Az anya szeme fénye vagyok” – ez a megtapasztalás kíváncsivá teszi környezetét megismerésére. Ehhez tartozik a meghatározott rend szerint felépülő hétköznapi megteremtése, amiben megvannak a határok, és alapvető benne a következetesség.

– A serdülőkor a változás és elbizonytalanodás időszaka. Elsősorban a szülőnek nehéz elfogadni, hogy gyerekük mostantól saját útját járja és döntéseket szeretne hozni. A kamasz és a szülő közti konfliktus akkor válik különösen megerőltetővé, ha a szülő érzelmileg nem hajlandó leválni a gyerekeről, holott éppen a szülő feladata lenne ezt a leválást támogatni, miközben érzelmileg a kamasz rendelkezésére áll, ha erre neki szüksége van. A pubertás mind a szülő, mind a serdülő számára az érettség esélyét jelenti! A fiatal felnőttek számára fontos, hogy a szülők „kéretlen” tanácsadóként mellettük álljanak.

– *Melyek a gyakori hibák kisgyermekkorban?*

– Kisgyermekkorban a szülő feladata bátorítani a gyermeket, hogy félelmek nélkül élhessen. Hiba, ha a szülő túlságosan óvja őt. Arra kell figyelnie, hogy soha ne csináljon meg helyette olyat, amit már a kicsi is tud! Sok szülő észre sem veszi, mennyire elbátortalanítja a gyereket. Gyakorta pusztán jó szándékkal cselekszik helyette, akadá-

lyozva ezzel fejlődését. A félelmek irányította nevelés éppen ellenkező hatást vált ki a személyiség fejlődése során, mint amit a szülő szeretne. A gyerekek olyan szülőre van szüksége, aki szorongások nélkül teszi, ami szükséges, és nem hagyja, hogy a félelmek irányítsák.

– *Milyen szerepe van az anya-lánya, apa-fia kapcsolatnak a nemi identitás kialakulása tekintetében?*

– Azért lényeges erről elgondolkodni, mert a lányok és fiúk más fejlődési folyamatot élnek át az apához, anyához fűződő kapcsolatukban. Csecsemőkorban nemtől függetlenül az anya az elsődleges kapcsolat. A fiúk kisgyermekkorban kezdik érzékelni, hogy különböznek nemi jegyeikben az anyától. Fokozatosan le kell válniuk az anyáról, hogy az apával kapcsolatot építsenek. Számos kultúra ismeri ezt a kihívást és teremtett beavatási rítusokat. Engedni kell a fiút leválni az anyáról, hogy az apával, aki számára a férfiaság képviselője, pozitív azonosulást élhessen meg. Ezzel szemben a lányoknak nem kell véghezvinniük kisgyerekként ezt a leválást, később azonban igen. A lányok identitása az anyával megélt állandó kötődés útján alakul. Az apának a lányokkal szemben elsősorban megerősítő, védelmező szerepet kell betölteni.

– *Mennyire kell foglalkozni a rendezett, jó családi életet élőknek a nemi identitás fejlődésének kérdésével?*

– Még rendezett családban sem magától értetődő a nemi identitás kialakulása! Régen megvoltak a társadalomban általánosan elfogadott normák, értékek, melyek általánosan meghatározták a gyereknevelést. Ma a keresztény családok is plurális, egymással versengő értékrendek kereszttüzeiben élnek. A médiából érkező üzenetek gyakorta állnak ellentétben azzal, amit a szülő útravalóul adni kíván gyerekének. Még a stabil házasság, jól működő család is rászorul arra, hogy bátorítsák, megerősítsék! Ebben segít, ha végiggondoljuk, miként függ össze a nevelés és a szexuális identitás kialakulása.

– *Mibez vezetnek rossz családi példák?*

– Az apa és az anya a gyerek számára az első vonatkozási pont, ők jelentik a meghatározó mintát, amit a gyerek fejlődése során más személyekre is átvisz. Az „egészséges” házasságokban felnövő gyerekek gyakorta törekszenek az otthon megélt modell felé. A válást átélők maguk is nagyobb veszélyben vannak, mert azt látták, hogy házassági válság idején ez a kiút. Azokat a visszasságokat, amiket nem dolgozunk fel házasságunkban, gyakran továbbadjuk gyerekeinknek. A dolognak azonban van egy másik oldala is: Nem szükséges, hogy negatív minták meghatározóvá váljanak! Mi emberek olyannak vagyunk teremtve, hogy szembe tudunk nézni negatív mintáinkkal, fel tudjuk dolgozni őket és viszonylagossá tudjuk tenni őket. Soha ne becsljük alá egy ember önszabályozó erejét! Nézzünk szembe azzal, amit útravalóul kaptunk és próbáljuk megérteni! Milyenek élem meg magamat én férfiként vagy nőként? Pozitívan viszonyulok saját nememhez?

– *Mik lehetnek a tipikus hibák?*

– A felnőttek tévesen úgy gondolják, az ifjabb generáció szexuálisan már mindent tud, omnipotens. A fiatalok kinézetre bár nagyon „szexinek” tűnnek, ez nem jelenti

azt, hogy mély tartalmú szexualitást tudnának megélni! Ez a mély szexualitás éveken át alakul ki a férfi és nő között fennálló kapcsolat révén. A férfi és nő nemi egyesülése akkor lesz igazán szép, ha azt tíz, húsz, harminc éven át termékenyen élték. Gyakran esnek emberek abba a hibába, hogy szeméremből kerülnek ki ezt a témát a családban. Mivel a szülők nem világosítják fel konstruktív módon gyerekeiket, mások teszik meg ezt helyettük! És teszik ezt olyan módon, ami a szülőknek egyáltalán nem tetszik! A gyerekek pedig a közvetített mintát tekintik meghatározónak és követendőnek. A szülők nagy lehetőséget engednek ki a kezükből. Ha a szexualitás Isten csodálatos ajándéka, akkor az is a mi felelősségünk, hogy a gyerekeinknek pozitív képet mutassunk. A szülőknek a következőt kellene üzeni gyerekeiknek: igent mondom a testemre, a szexualitásra és ezzel a szeretetre. A szülőknek számos lehetősége adódik, hogy gyerekének beszéljen a szexualitásról. Akkor kezdődik, amikor az apróság a gyerek születéséről kérdez. A gyerekek segít, ha a férfi-nő nemi egyesülését számára értékesnek írják le, és az erről közölt ismeretek szakszerűek, természetesek. Amikor a szülő elkezd beszélgetni gyerekével a szexualitásról, akkor általában sajnos már túl késő. Leggyakrabban erre a tinédzser korban kerül sor, amikor a gyerek már kezd leválni a szülőről és az életkorra jellemző fejlődés több konfliktust eredményez. A szülők úgy érzik, serdülő gyerekük nem kíváncsi arra, amit ők mondanának neki és szexuális magatartásukat nem tudják befolyásolni. Vizsgálatok azonban az ellenkezőjét mutatják: ott, hol a szülő pozicionálja magát és megmarad a kapcsolatban, véleménye maradandóan kihat a tinédzser magatartására. Itt a legfontosabb: légy megbízható társ a tinédzser számára!

– *Mire kellene figyelni a szülőnek az iskolát tekintve?*

– Sok gyerek nagyon rosszul éli meg az iskolai felvilágosítást, gyakran előfordul, hogy erre túl korán kerül sor. Nagy segítség lehet, ha a családban megvan a beszélgetés kultúrája, és a szülő helyre tudja tenni azt, amit az iskolából hoznak haza gyerekeik. Ebből a szempontból is nagyon szerencsés, ha már korábban szó volt ezekről a dolgokról. A szülőnek fontos, hogy tájékozódjon: mit és mikor vesznek elő az iskolában. Vegye fel a kapcsolatot a tanárokkal, és beszélgessen velük ezekről a kérdésekről. Ha nem tetszik neki a közvetített tartalom és a forma, tegyen javaslatot másra.

KÉSZ-szervezetünk munkája

VISSZATEKINTÉS ÉS SZEMÉLYES VÉLEMÉNY

Talán nem lesz tanulság, értelem és haszon nélkül való, ha negyedéves periodikánk hasábjain így ősszel visszatekintünk „anyaszervezetünknek”, a KÉSZ miskolci tagszervezetének elmúlt egy évben végzett munkájára. Tennénk ezt annak a ténynek a szem előtt tartásával és reményében, hogy lapunk, a Miskolci Keresztény Szemle is a KÉSZ-nek egy nagy gonddal és szeretettel létrehozott produktuma, miskolci keresztény polgártársaink-barátaink, de leginkább azért mégiscsak keresztény értelmiségi szövetségi tagtársaink tájékoztatására kitalált, létrehozott és működtetett fórum.

Nos, KÉSZ-es programjaink egy része az elmúlt egy évben ún. keretprogram volt, melynek előadásai, rendezvényei egy átfogó koncepció megmutatásának, közlésének jegyében fogantak. Így például a „Keresztény gyökerek és boldog magyar élet” című előadásorozat, mely tulajdonképpen dr. Erdő Péter esztergom-budapesti érsek, bíboros, prímás tervei szerint alapozódott meg és formálódott ki. Kereteit, tematikáját végül is a 2009. szeptember 9-ével kezdődő jubileumi országos konferencián Esztergomban határozta meg és fogadta el az ott jelenlevő Országos Választmány, az egész országon végigvonuló előadásokkal és előadóikkal együtt. Célja az volt, hogy kereszténységünket-keresztényiségünket megtisztítsuk a manapság olyannyira dívó táltos, okkult és egyéb hitellenes kultuszoknak kereszténységünket „összepsztkító” hatásaitól.

Szükség volt erre, mert a 2009-et megelőző időkben máriás és egyéb búcsújáró kegyhelyeinken csakúgy, mint püspöki székvárosainkban, templomainkban és temetőinkben, útszéli keresztjeinknél és erdei forrásoknál stb., elszaporodott, elterjedt az ősmagyarkodó, varázslatoságos, kurultájos maskarádéknak a tömege, különösen nyáridőkben sátorozással, ökörsütéssel, lóháton végrehajtott csiribí-csiribá mutatványokkal, kereszténységünk szent dolgait „nyereg alatt megpuhítva”, rendezvényeknek, nyomtatott kiadványoknak s harsogó ingyencirkuszoknak a sokaságát ezekre a kegyhelyeinkre telepítve, s nagy zajjal, csinnadrattával fűszerezve. Persze az ilyen rendezvények résztvevő tömegei is – sokszor a trianoni határokon túli területeken is(!) – előzönlöttek-megszállták keresztény kultuszhelyeinket, egyre gyakoribb alkalmakon, s egyre nagyobb „publicity”-vel rangot adva a dolognak. Arról már csak nagyon kevés szót ejthetünk, hogy ezeknek a rendezvényeknek a rituáléjába szervesen beletartozik az Őszövetségnek, Szent Pál apostolnak, vagy éppenséggel az első és egyetlen magyar alapítású férfi szerzetesrendünknek a pálos rendnek egy

eltorzított, történelmietlen és valóságidegen prezentációja, illetve e torz prezentáció jegyében végrehajtott varázslásos gyógyítások és „művésziesen ősmagyar” előadások-„koncertek” sora.

Nos ezeknek a „helyretevő” előadásoknak a sorában Miskolcon tartottunk rendezvényeket pl. dr. Hegedűs Andrásnak, az esztergomi prímási levéltár igazgatójának – a KÉSZ esztergomi elnökének – előadói részvételével, csakúgy, mint főtisztelendő Bátor Botondnak, a pálos rend provinciálisának, Tóth Endrének, a Nemzeti Múzeum könyvtára igazgatójának, dr. Barna Gábor professzornak, a szegedi egyetem vallási néprajz-kutatójának, vagy Miskei Antalnak, az egri Eszterházy Károly Főiskola tanárának cselekvő és aktív részvételével.

Az előadásokon a problematika altémáit feszegető miskolci előadásokat, el kell ismernünk, nem követte tömeges hallgatósági részvétel, inkább az egyes tématerületek iránt érdeklődő tagtársak és vendégek vettek részt ezeken az előadásokon, értelemszerűen személyükben változó hallgatókkal, s általában 25–30 fős érdeklődő létszámmal.

A következő KÉSZ-es rendezvényterület az „Olvassunk, nézzünk, hallgassunk együtt” sorozat volt, melynek keretein belül helyi tagtársaink, tanárok, különböző területen dolgozó szakmunkatársak osztották meg egymással irodalmi, képzőművészeti és zenei élményeiket, illetve kísérelték meg beavatni a KÉSZ-tagokat, barátaikat, ismerőseiket az általuk olvasott-látott-hallgatott művek katarzisába. Ennek a rendezvénysorozatnak a lebonyolításába oroszlánrész vállalt miskolci szervezetünk titkára – aki egyébiránt e programsorozat kiötlője is – Gróf Lajos úr, de nem sokkal kevésbé aktívan vette ki részét e munkából Kozslikné Szabó Mariann tanárnő, a miskolci Fráter György katolikus gimnázium kiváló magyartanára is. Segítőleg állt hozzá a programok ezen részének lebonyolításához Sándor Zoltán főigazgató úr, karnagy, dr. Mezei István egyetemi oktató barátunk, munkatársunk, dr. Lisztóczy László egri főiskolai tanár, Mäger Ágnes miskolci festőművész és Nagy Gábor könyvtáros, a Miskolci Egyetem munkatársa. Jól meg kell jegyeznünk és emlékeznünk kell rá, hogy ezeken a rendezvényeken volt az igazi „nagy létszámúnak” nevezhető hallgatósági létszám – általában 60–80 fő – és ezek jelentették tagjaink számára az elmúlt években a legtöbbek számára emlékezetes KÉSZ-programokat.

Igyekeztünk, illetve részben még igyekszünk is az előttünk álló évben is megemlékezni a legnagyobb magyar zeneszerző, Liszt Ferenc születésének 200. évfordulójáról. Már eddig is két előadáson emlékeztünk meg Lisztről, Flach Antal tanár úrnak, illetve Fandl Ferenc színművésznak, a Miskolci Nemzeti Színház tagjának a konstruktív és alkotó közreműködésével.

Nagyon lényeges programsorozat volt a mögöttünk hagyott évben az „Egyháztanítók” ciklus, melyben papjaink kiváló előadókként idézték föl Aquinói Szent Tamásnak, Szent Ágostonnak, Szent Jeromosnak, valamint Nagy Szent Bazilnak a személyét, munkásságukat, és egyháztörténeti-teológiai jelentőségüket. S talán külső szemlélő, olvasó számára meglepetés lehet, de tény, hogy ezeken az előadásokon is kiemelkedően magas volt a hallgatósági létszám, igaz, jórészt azáltal, hogy ekkor az

előadót tisztelték meg azok a hívei, akik plébániájukhoz, templomukhoz kötődve – úgymond – „eljöttek a főtisztelendő urakat meghallgatni”. Mikolai Vince, Pehm Antal Gilbert, Czako István atyák, ill. Sivadó Csaba görög katolikus teológiai tanár nevét kell itt megemlítenünk, mint e színvonalas és sok értéket adó programok előadóit.

Rendezvényeink sorához az elmúlt évben egyedi tartalmú és szervezésű délutánok is tartoztak, melyek nem kötődtek semmilyen tematikus keretmondanivalóhoz – a társadalmi, az értelmiségi, az egyházi közélet legeslegkülönbözőbb témáiról, illetve azokkal összefüggésben. Így volt vendégünk Olofsson Placid bencés atya vagy dr. Iván László orvos, egyetemi tanár, így tájékoztatott Sándor Frigyes főesperes úr az evangélikus egyház keretein belül végzett szociológiai felmérés eredményeiről, vagy így rendeztünk KÉSZ-es teremfoci kupa meccseket.

Végül, de egyáltalán nem utolsósorban, el kell mondanunk, meg kell említenünk néhány, hosszú idő óta megrendezett programot, melyre minden évben és rendszeresen sort kerítünk. Így az adventi elmélkedés és teadélután – Mikolai Vince atya, KÉSZ-csoportunk egyházi elnöke vezetésével –, a nagyböjti orgonazenés elmélkedő áhítat dr. Berkes László főesperes úr imaelmélkedésével, az elhurcolt szerzetesekre történő emlékezés és emléktábla-koszorúzás – idén Palánki Ferenc püspök úr aktív vezetésével. Nem utolsósorban pedig a mögöttünk hagyott évben is igyekeztünk megtartani azokat a hónap eleji rózsafüzéres – idén a hónapok második szombatjainak délutánjain – imádságos órákat, melyeket a Szent Anna plébániatemplomban tartunk, immár hosszú évek óta.

Újabb magyar

Szlovákiában emelkedik azoknak a száma, akik nyíltan vállalják, hogy felvették a magyar állampolgárságot. Ezúttal Kassai Gyula lévai református lelkész jelentette be ezt. Kassai Gyula nyilatkozatát változtatás nélkül közöljük:

A Magyar Országgyűlés által 2010. május 26-án elfogadott állampolgársági törvény lehetővé teszi a magyar állampolgárság honosítását azon személyek részére, akiknek a felmenői magyar állampolgárok voltak. Szüleim és felmenőim is mindnyájan magyar állampolgárok voltak, de a történelem folyamán saját akaratuktól függetlenül elveszítették azt. Magam 2011. február 16-án nyújtottam be a honosítási kérelmet és annak elfogadása után augusztus 25-én, Komáromban magyar állampolgársági esküt tettem, ezáltal közjogi értelemben is a magyar nemzet tagjává váltam. Ez a döntés, úgy gondolom, identitásomban megerősít és nem sérti sem Szlovákia, sem polgári jogait és érdekeit.

Kassai Gyula

A szlovák alkotmány alapvető rendelkezéseiben – 5. cikk (2) bekezdés – leszögezi, hogy saját akaratán kívül senki sem fosztható meg állampolgárságától. Ezért a szlovák állampolgárságról lemondani nem kívánok, Felmenőim évszadok óta ezen a földön születtek és éltek, magam is itt születtem és élek és továbbra is szülőföldemen szeretnék Isten szolgájaként, magyar református lelkészként hitemmel és tudással, tisztességesen és becsületesen élni és dolgozni.

Bejelentésemet abban a reményben teszem, hogy Szlovákia kormánya és Nemzeti Tanácsa a jelenleg érvényes állampolgársági törvényt az elkövetkező időben úgy módosítja, hogy állampolgári jogaimmal mint a Szlovák Köztársaság szabad és törvénytisztelő polgára továbbra is szabadon élhetek. Olyan országban szeretnék élni, amely állampolgárainak biztonságot, egyenlő jogokat, a tisztességes élethez méltó feltételeket és törvényeket biztosít. Olyan országban szeretnék élni, amely nem korlátozza őshonos polgárai egyéni és kollektív jogait, amely nem akarja kirekeszteni és kizárni a közéletből saját állampolgárait azáltal, hogy megfosztja őket a legalapvetőbb jogaitól és elveszi állampolgárságukat. Olyan országban szeretnék élni, amely kezet nyújt a vele egy szövetségben élő baráti, szomszédos országnak és kezet nyújt a vele egy országban élő nemzeti közösségeknek és akceptálja jogos kéréseiket. Csak bízom benne, hogy egy ilyen ország állampolgára vagyok és az is maradok.

Természetesen az illetékes állami hivatalt a következő hét elején magam is tájékoztatom döntésemről és kész vagyok az alkotmány által biztosított állampolgári jogaimat minden törvényes eszközzel megvédeni.

Kassai Gyula

CZAKÓ ISTVÁN

Egyháztanítók: Szent Jeromos

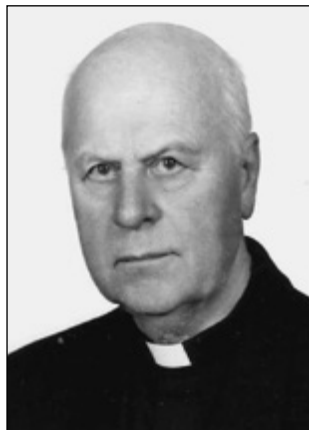
Nagy örömmel beszélek Szent Jeromosról. Ő az egyház életében igen sokat jelent, tevékenységének hatását a mai napig is érezzük, a Szentírással kapcsolatos nagyjelentőségű munkája nyomán. Jeromosnak ismerjük, de korábban Sophronius Eusebius Hieronymus volt a neve. Stridonban született 347-ben és Betlehemben halt meg 419-ben.

Mielőtt az életéről és az ő személyéről beszélnek, egy szellemi körképet szeretnék festeni arról a korról, amelyikbe beleszületett, hiszen nemcsak a szentek, hanem minden ember életrajzához hozzátartozik az a kor, amelyben élt. A korszak befolyásolta őt, és ő befolyásolta a maga korszakát. A Római Birodalomban élt, amely a Földközi-tenger vidékének a Pax Romanát, a római békét megteremtette. Abban az időben a Birodalom népei között nem voltak függetlenségi törekvések, mert a Birodalomban mindenki jól érezte magát. Béke volt, jólét volt, utak voltak, posta volt...

Hol volt Stridon, ahol született? A mostani Ljubljana környékén. Egész pontosan nem lehet tudni, hol. Mikor? Amikor már megjelentek a népvándorlás első hullámai és düledezett a Birodalom. A nagy keresztényüldözés Decius császár alatt 250-ben azért tört ki,

mert a császár úgy látta, a birodalom azért esik szét, mert nem egységes a szelleme. A régi római türelem minden vallással szemben toleráns volt. Minden bálványt elfogadtak, a bálványt betették a Pantheonba, de a keresztények nem voltak hajlandók Jézus Krisztust a bálványistenek közé engedni, ezért a pogányok úgy látták, ki kell irtani a keresztényeket, mert bomlasztják a Birodalom egységét. De a Birodalom bomlásának többek között az is oka volt, hogy a római latin nőknek nem volt gyermekük. Itália nem tudott katonaságot állítani, a Birodalom védelmére zsoldosokat fogadtak, és ezek választották meg a római császárt. Nagy Konstantint is germán zsoldosok választották meg Trierben, a Birodalom akkori székhelyén.

Ebben a korszakban élt tehát Szent Jeromos, amikor már recsegett-ropogott a Birodalom, és Nagy Konstantin megadta a keresztényeknek a vallásszabadságot 313-ban. Elkészíttette a maga számára Rómában a diadalívét, ami most is áll a Colosseum

Czako István

mellett. Ha a turista megáll előtte és nézi a frízeket, a domborműveket, akkor nem találja Konstantin egyetlen nagy cselekedetét sem, mert domborműveken ábrázolt jeleneteknek semmi köze Nagy Konstantinhoz. Más emlékművekről feszegették le s építették rá a császár diadalívére. Rómában már nem volt művész, aki Konstantin diadalát ábrázolta volna. Ez is mutatja, mennyire kezdett bomlani a birodalom. A császár tehát már elment Rómából, de a város azért az még világvárosnak számított. Még akkor is minden gót fejedelem nagy álma az volt, hogy Rómát meghódítsa. Jeromos idejében ez sikerült is, amit ő nagy megdöbbenéssel vett tudomásul, meggyászolta Rómát.

A kereszténység elnyerte a vallásszabadságot, meghódította a Római Birodalmat, de ez így nagyon sommás megállapítás. A kereszténység valóban meghódította a Birodalmat nagy részét, és szellemi vezető szerepet is játszott, de a pogányság nem halt meg. Olyasmí maradt, mint amikor egy folyóba beleömlik egy másik folyó, és a kettőnek a vize egy mederben folyik tovább. Ez Szolnokon jól látszik, a Zagyva vize általában zavaros, beleömlik a Tiszába, és a Tisza hídjáról jól lehet látni, hogy egy mederben, a Tisza medrében a Zagyva torkolat után két folyó folyik. A Tisza tiszta vize és a Zagyva zavaros vize nagyon hosszú ideig nem keveredik egymással. Így ment a kereszténység és a pogányság is abban az időben (sőt meg is most is), egy mederben tovább. Nem hatotta át a kereszténység szellemileg sem az egész társadalmat.

313-ban kapták meg a keresztények a vallásszabadságot, 347-ben született Jeromos, akinek szülei keresztények voltak. Érdekes, hogy ennek ellenére őt nem kereszteltették meg, mint ahogy Nagy Konstantin sem keresztelkedett meg rögtön. Ő megadta a vallásszabadságot, de nem élt vele. Megépíttette a pápa számára a lateráni bazilikát, (ez most is a pápa főtemploma), megépíttette a Szent Péter-bazilikát, és anyja szorgalmazására a Szent Sír-templomot, valamint a betlehemi bazilikát, ami most is áll, de nem is úgy néz ki, mint egy templom, inkább úgy, mint egy erőd. Miért nem kereszteltették meg Jeromost? Mert ez volt a divat. Úgy gondolták, hogy mivel a keresztység minden bűnt eltöröl, a keresztiséget meg kell hagyni az utolsó pillanatra, és az ember a keresztiségben megtisztulva léphessen át az örökkévalóságba. Így biztosan üdvözülni. Ez persze nem az egyház, hanem a nép felfogása volt. Jeromos is élte a pogány ifjak életét.

Stridonban kezdte az iskoláit. Nagyon tehetséges, de nehezen kezelhető és meglehetősen fennhéjázó, élénk felfogású, kiváló emlékezőképességgel megáldott, de szenvedélyes, gyanakvó és féltékeny gyermek volt. Telve volt ellentétekkel. Ezt ő maga is érezte később. Amikor a khalkiszí sivatagban viaskodott a kísértésekkel, akkor az Istenhez így kiáltott fel: *Miserere mei Deus quia dalmata sum...*, azaz irtalmazz nekem Istenem, mert dalmát vagyok. Ifjúkorában, amikor az iskoláit már elvégezte, először Milánóba került, amely abban az időben a kereszténységnek egy nagyon jelentős központja volt, Szent Ambrus volt a püspöke. Ő császári megbízott volt korábban, amikor az ariánusok és a katolikusok azon veszekedtek, hogy melyik irányzat adja a város püspökét. Ambrosius intette a vitázókat, hogy békésen egyezzenek meg egymással, amikor egy karonülő gyermek felkiáltott, hogy Ambrus legyen a püspök.

Ezt mindenki elfogadta, így lett püspök, noha még csak keresztény hittanuló volt. Először megkeresztelték, majd pappá szentelték, s így rögtön püspök lett. Nem valószínű, hogy egy pogány emberből egy hét alatt példamutató keresztény lett, inkább az a valószínű, hogy már jól ismerte a keresztény tanokat. Beszédeit most is olvassuk és csodáljuk, és tőle Szent Ágoston is tanult. Járt a szentbeszédeit hallgatni, mert csodálatosaknak találta.

Jeromos Milánóból Rómába került, ami abban az időben még világváros volt. Állt úgy, ahogy a császári időkben állt, a Birodalom szellemi és gazdasági központja volt. Róma elbűvölte Jeromost, a csillogása, gazdag élete. Falta a klasszikusokat, Vergiliust és Cicerót különösképpen. Rómában végezte magasabb tanulmányait.

Mit tanult? Amit a pogány időkben tanítottak.

A Lélek Szava című könyvemben, amelyben a katolikus rádióban elhangzott előadásaimat gyűjtöttem össze, egy előadást szenteltem annak is, hogy a görög theogóniát, Isten-származást ismertessem. Azzal a gondolattal, hogy az Európai Unió vezetői nagyon lelkesednek az antik kultúráért, és azt mondják, hogy a jelenlegi európai kultúra az antik kultúrának közvetlen leszármazottja. A kereszténységről nem vesznek tudomást, elutasítják. Nos, én a görög theogóniáról, (isteni származásról) tartottam előadást, ebből emelek ki most néhány gondolatot, mégpedig azzal a szándékkal, hogy bemutassam, mit tanultak az ifjak Szent Jeromos idejében, és mi volt annak az oka, hogy például Szent Benedek otthagya a pogány iskolát, a rhétori iskolát, mert azt mondta, ezt az erkölcsstelenséget nem tanulja. Hogy a kereszténység ilyen gyorsan elterjedt, annak nemcsak az volt az oka, hogy az apostolok olyan lelkesek voltak, hanem az is, hogy a tisztességes, intelligens emberek elhatárolták magukat a bálványimádástól tanaitól, és a kereszténységet választották.

Íme tehát az istenek származása a görög mitológia szerint. „Kezdetben szülte Erősz által teherbe ejtve a nagymellű Gaia (ez volt a föld) Uranost (férfi), az eget. Uranos befodta és megtermékenyítette Gaiát, az anyját, ez volt az első vérfertőzés. Ebből jött a második isteni nemzedék, az uranidák nemzedéke. Ezek voltak a titánok, közöttük Okeanosz és Kronosz, valamint az egyszemű Küklops, és néhány százkarú. Uranos azonban gyűlölte a titánokat, a gyermekeit, akiket ő anyjával nemzett. Gaia nem akarta őket magánál tartani és így szólt hozzájuk: ti, gyermekeim egy gonosz atyától származtok, bosszuljuk meg a bűnös apátokat, még ha saját apátok is. Ő (Gaia) tervelte ki a szégyenletes művet, hogy öljék meg a gyermekek apját.” Nem olvasom tovább. A különböző tv-csatornákon erőltetik a gondolatot, hogy az európai szellem a görög szellemből származik. Igaz, nem részletezik, mert ettől minden tisztességes ember elfordul. Most is, mint akkor.

Jeromos ilyen környezetben élt, tanult, de ekkor még nem volt keresztény. Sok könnyelmű kalandja volt és bensőséges barátságai is, ezek tisztességes barátságok voltak, de a kalandok sok későbbi kísértésnek vetették meg az alapját. Barátai Bonosius, és Rufinus voltak, Rufinus később Jeruzsálem püspöke lett. 366 nagybőjtjén, Jeromos ekkor 19 éves volt, beiratkozott Rómában a hittanulók, a katekumenek közé, és húsvétkor Liberius pápa megkeresztelte.

Manapság lehet hallani olyan előadásokat, hogy a keresztény ókorban csodálatos katekumantanfolyamok voltak, a hittanulók éveig készültek a keresztségre. Itt az ellenpélda, Szent Jeromos hamvazószerdán beiratkozott a hittanulók közé, és húsvétkor megkeresztelték. Azzal, hogy mostanában két-hároméves tanfolyamokat írnak elő a keresztségre készülők számára, csak megnehezítik a kereszténység felvételét. Most is vannak közöttünk jócskán megkereszteltlen emberek és ha jelentkeznek, elriadnak attól, ha hallják, két-három évig kell készülni a keresztségre. Aki meg akar keresztelkedni, kész a kereszténységet megtanulni, el kell indítani, a felnőtt ember a hitét annak gyakorlása közben tanulja meg.

Rómából a barátaival együtt elment Trierbe. Abban az időben az volt a nyugat-római császárság székhelye. Jeromos itt ismerkedett meg a szerzetesi élettel. Szent Benedek ekkor még nem élt, csak

mintegy száz évvel később szervezte meg a nyugati szellem szerint a szerzetességet. Benne találkozott a nyugati szellemiség és a kereszténység. Jeromos tehát a szerzetesek között élt, de azok az egyiptomi remetéknek a nyugatra települt tagjai közül kerültek ki. Meglehetősen kiforratlan formája volt a szerzetesi életnek. Trierből Milánóba ment, és azt mondta, itt az ideje, hogy Isten dolgaival foglalkozzam. Ezt a családjának is tudomására hozta, és a keresztény családja rossz néven vette tőle, hogy a kereszténységgel behatóbban akar foglalkozni. Látszik, hogy az embereket mennyire nem hatotta át a kereszténység: a keresztény család zokon vette, hogy behatóban foglalkozik a keresztény hittel. Nem hatotta át a kereszténység abban az időben Rómát sem, mert Nagy Szent Gergely pápa idejében, akit 590-ben választották meg pápává, tehát 160 évvel azután, hogy Jeromos élt, még rabszolgaviadatok voltak és rabszolgapiac volt Rómában. Gergely pápa a rabszolgapiacon vett meg olyan embereket, negyvenen voltak, akiket kiképzett papoknak és elküldte őket Angliát meghódítani.

Domenico Ghirlandaio: Szent Jeromos

Mivel a családja rossz néven vette, hogy a kereszténységgel foglalkozik, összecsomagolt, és a könyveivel együtt elment Keletre. Olvasott ember volt, a legolvasottabb egyházatyja. Kijelentette, nem tud olyan könyvet, amit ő nem olvasott volna el. Antiochiában telepedett le, ott fejezte be a bibliai tanulmányait. Az ókorban két szellemi központ volt. Az egyik Alexandriában, a Nílus torkolatánál, a másik Antiochiában, a mostani Törökország területén. Alexandriában a platonai filozófiának volt a központja, Antiochiában pedig az arisztotelészi filozófiáé. A kereszténység itt találkozott a görög filozófiával. Szent Péter is Jeruzsálemből először Antiochiába tette át a székhelyét. Antiochiában hívták először keresztényeknek Krisztus követőit, nevezték el őket christianusoknak.

Jeromos a Szentírást eredetiben akarta olvasni, ezért elkezdett Antióchiában héberül tanulni. Egy keresztény hitre tért zsidó ember tanította héberre. Emberfeletti teljesítmény volt a nyelvtanulás, abban az időben ugyanis még nem ismerték a nyelvtanulás mai módszerét, hogy ismerjük a nyelvtani szabályokat, és ezek alapján tudjuk például az igeragozást vagy a főnevek, melléknevek ragozását megtanulni. Úgy tanult, hogy megkérdezte latinul, hogy mondják ezt és ezt, a tanítója pedig megmondta héberül. Így tanulta meg a nyelvet. Mondhatjuk, hogy penitenciaként tanulta meg a hébert.

Így olvasta a prófétákat, és olvasta a keresztény iratokat is. Penitenciának. Egy éjszaka látomása volt. Megjelent neki egy angyal. A kezében ott volt Cicero egy műve, és azt kérdezte tőle, milyen vallású vagy te? Azt válaszolta: Christianus sum. Keresztény vagyok. Az angyal így válaszolt: Nem, te ciceronianus vagy, te Ciceróért lelkesedsz, nem Krisztusért – és elvette tőle Cicerót. Akkor elszégyellte magát, és innen a kereszténységnek szentelte az életét.

Antiochiában befejezte bibliai tanulmányait és kivonult a sivatagba, a szerzetesek közé. Ezek nagyjából Remete Szent Antal szabályai, vagy Pachomius szabályai szerint éltek, aki az egyiptomi nagy remetetelepeket megszervezte szerint éltek, inkább úgy mondhatnánk, hogy katonai regulák szerint, és egy-egy vezető tekintélye biztosította a rendet. Pachomiusz, akinek a kolostorában Egyiptomban kétezer szerzetes élt, csak egy papot engedett be a szerzetesek közé. A papok műveltek voltak és attól félt, hogy ezek megosztják a katonás rendet. A saját tekintélyét féltette tőlük.

Abban az időben zavargások voltak az ariánusok és a katolikusok között. Az arianizmus a kereszténységnek egy racionalizált változata volt. Bizonyos dolgok ugyanis – és ezt most is valljuk – nem érthetők a kereszténységben. A Szentháromság nem érthető. Meg lehet közelíteni értelemmel, úgy, hogy megállapítjuk, nincs benne ellentmondás. Azt, hogy az Isten emberré lett, ki érti? Az Oltárisszentség nem érthető, de nem azért, mert értelmetlen, hanem mert a titok meghaladja az emberi értelmet.

Egy alexandriai pap vállalkozott rá, hogy érthetővé teszi a kereszténységet. Azt mondta, hogy Krisztus nem Isten, hanem ember, aki átélte az istenséggel való egyiséget annyira, hogy Isten a fiává fogadta. Ez így érthető, csak nem így van. Isten emberré lett Jézus Krisztusban. Az arianizmus gyorsan elterjedt. „Felnyögött a földkerekség, miután megérezte, hogy ariánussá lett” – ismerjük a mondást. Az arianizmus Antiochiában is gyorsan elterjedt, a szerzetesek között is.

Szent Jeromos abban az időben már kiköltözött a sivatagba a szerzetesek közé, de nem érezte igazán jól magát a szerzetesek között, ahogy később visszaemlékezéseiben leírta. „Zsákruhába öltöztünk, és hamuban hemperegtünk, de püspököket közösítettünk ki” – írja. Ez volt az öltözetük. Emlékezzünk rá, hogy Assisi Szent Ferenc is, noha sokkal később élt, zsákruhát öltött magára, amikor visszaadta az apjának az apjától kapott ruháit. Ez még most is megvan, a Szent Klára-templomban lehet látni. Azt pedig kevesen tudják, hogy a képromboló Leó császár elől keletről nyugatra, a pápa oltalma alá menekültek szerzetesek, akik a szentképek mellett kiálltak, a pápa kedvéért festettek neki egy keresztre feszített Krisztus-képet. Ez az első keresztre feszített Krisztus ábrázolás. A kép 808-ban készült. Ezen a képen Krisztust szerzetesi ruhában ábrázolják: egy zsákban. A ruha bokáig ér, és nincs ujjja.

Jeromos otthagya a szerzeteseket, visszament Antiochiába, és amikor a püspök látta, hogy milyen művelt ember, és mennyire ért a dolgokhoz, ráparancsolt, fogadja el az egyházi rend szentségét: pappá szentelte őt. Ő azzal fogadta el az egyházi rend szentségét, hogy a jövőben is oda mehet, ahová akar. Ne korlátozzák szabadságában. A püspök beleegyezett, felszentelte. Szent Jeromos pedig elment Konstantinápolyba, a Birodalom székhelyére. Abban az időben egy jelentéktelen pátriárkája volt a városnak, Nektarius. Aranyszájú Szent Jánossal nem találkozott, mert ő később jelent meg ott, viszont találkozott Nazianzi Szent Gergellyel, és Nagy Szent Vazult is ismerte. Érdekes, hogy ezek a nagy szentek ismerték egymást.

Nazianzi Szent Gergely megmutatta neki Órigenész írásait, aki a Szentírás egyik legnagyobb tudósa volt. Órigenész megszerkesztette a Hexaplát. A Szentírás tanulmányozása céljából a Szentírás szövegét hat oszlopban egymás mellé írta, hogy lássa, a különböző fordításokban megváltoztatták-e a szövegét. A héber szöveget héber betűkkel, ugyancsak a héber szöveget görög betűkkel, továbbá görög betűkkel még négy oszlopot, amelyek közül az egyik a Szeptuaginta fordítása volt, amit héber tudósok készítettek elő Egyiptomban és írták át a héber szöveget görögre. Ezeket és Órigenész írásait bemutatták neki. Szent Jeromos lelkesedett érte, és ő is ennek alapján tanulmányozta a Szentírást.

Damasus pápa zsinatot hívott össze. Ő irodalmi érdeklődésű ember volt. Szent Jeromos akkor találkozott vele, amikor visszament Rómába. A két ember kölcsönösen csodálta egymást, úgy látták, egyformán gondolkodnak, ezért a pápa kinevezte őt titkárnak. Damasus feldolgozta a vértanúk életét és sírjaikra latin versmértékben megírta azoknak a dicsőségét néhány sorban. Damasus pápa szövegei most is láthatók a katakombákban. Amikor a pápa látta, hogy Jeromos mennyire ismeri a Szentírást, felkérte arra, hogy a Biblia szövegét kulturáltabb színvonalra emelje. A Szentírás szövege, a régi latin szöveg, nem volt irodalmi értékű. Olyan volt, mintha egy nagyon egyszerű, műveletlen ember írta volna. Ezért lehetett, hogy amikor Szent Ágoston kezébe vette, félretolta, hogy ilyen durva szövegben nem lehet sok bölcsesség. Később megbánta, hogy nem látta meg benne az igazi értékét.

Jeromos lelkesedett a feladatért, elkezdte a munkát és az ő fordítása lett a Vulgatafordítás, az általánosan elterjedt latin fordítás. De ezzel sem volt megelégedve, újra és

újra átjavította az egész szöveget a klasszikus törvények alapján. Nem másította meg a Szentírás szövegét, hanem tökéletesítette.

Rómában nem mindenki lelkesedett a munkájáért. Az emberek ragaszkodtak a régi szöveghez, és csak Szent Jeromost csak azért tűrték meg Rómában, mert tudták, hogy a pápa nagyra becsüli. Híres ember lett belőle, sok tanítványa lett, és előadónak is meghívták. Az Aventinuson laktak az előkelő emberek. Tanította a családok nőtagjait, akik őszintén törekedtek a kereszténységre, és elfogadták a vezetését. Ez Jeromosnak is használt, pallérozta a viselkedését. Persze, hamar hírbe hozták, hogy női kapcsolatainak vannak. Jeromos nem törődött ezzel, azt mondta, „kevesebbet beszélnek az asszonyokkal, ha a férfiak jobban érdeklődnének a Szentírás iránt”.

A város hanyag papjait is buzgóbb életre próbálta rákényszeríteni. Nem cserélték ki a Szentírást, a régi fordítást használták, úgy kellett rájuk kényszerítenie a Vulgátát. Nem vették tőle jó néven. Persze ő sem volt hibátlan, szarkasztikus, gunyoros volt a stílusa, könnyen leszidta az embereket. De meghalt Damasus pápa, az új pápa már nem becsülte annyira, nem védte meg ellenségeivel szemben, ezért 385-ben Jeromos ismét Keletre utazott. Beköltözött a születés templomba Betlehemben. Az arisztokraták utána mentek és vagyonukból gondoskodtak róla. Annyi pénzüik volt, hogy három nő és egy férfi kolostort alapítottak, ez utóbbi vezetője lett Jeromos. Kísérői közül az egyik hölgyet az egyház szentté is avatta.

Itt kezdődött meg az életének egy új, harminc évig tartó korszaka, azzal, hogy az eredeti héber szövegből lefordította az Ószövetséget. A Vulgátából tudta, hogy van Judit könyve is, de ennek nem volt héber szövege nem volt meg Szent Jeromosnak. Egy jeruzsálemi rabbi lefizetett, aki kilopta neki a zsinagógából Judit könyvét, és azt ő egy éjszaka lefordította. Máiig is megvan Judit könyvének az őáltala megírt bevezetése, amiben azt mondja, hogy ez gyarlóbb, mint a többi munkája, mert ez „labor unius noctis”, egy éjszakának a munkája.

Kommentárt is írt a fordításokhoz, például Izajás könyvéhez. „Teljesítem a kötelességetem, Krisztus parancsainak engedelmeskedve, ahogyan Ő mondta: vizsgáljátok az írásokat, keressetek és találtok. Nehogy azt kelljen hallanom, amit a zsidóknak mondott: tévedtek, mert nem ismeritek sem az írásokat, sem az Isten hatalmát. Ha ugyanis Pál apostol szerint Krisztus az Isten ereje és Isten bölcsessége, és aki nem ismeri az írásokat, az nem ismeri Isten erejét és bölcsességét sem, akkor aki nem ismeri az írásokat, Krisztust sem ismeri. Ezért azt a családtyát szeretném utánózni, aki kincseiből újat és régít hoz elő, meg azt a menyasszonyt, aki az Énekek énekében így beszél: gyümölcsöt: frisset és régít is tettem el neked, kedvesem. Úgy akarom tehát Izajást magyarázni, hogy őt ne csak mint prófétát, hanem mint evangelistát, és apostolt is bemutassam, ő ugyanis így nyilatkozik magáról és a többi evangelistáról: Milyen szép annak a lába, aki jó hírt hoz, aki békét hirdet. Isten is úgy hívja meg őt, mint egy apostolt, ezzel a kérdéssel: Kit küldjek el, ki megy el ehhez a néphez? Mire a próféta így válaszolt: Itt vagyok, küldj engem.”

Újabb harc kezdődött az életében. Szembe került Órigenész tanításával, aki száz évvel előtte, a náicei zsinat előtt, a 200-as években élt. Neki is voltak elképzelései,

amiket nem a Szentírásból vett, hanem próbált bölcselkedni a dolgok fölött. Azt vallotta, hogy a Szentháromságban bizonyos szubordináció van, a személyek egymásnak alá vannak rendelve. A keresztény teológia szerint ez nem így van. Hitt a lélekvándorlásban is és abban is, hogy az utolsó ítélet után bizonyos idővel mindenki üdvözülni fog. Ezek az ő álmai voltak, inkább hipotézisek, mint tanítás, de ezekért a szalamiszi püspök megtámadta. Jeromos is csatlakozott hozzá, és elítélte őt, pedig Órigenésznek sok kiváló munkája van, és prédikációi is maradtak ránk. Rufinus, akivel annakidején Rómában barátságot kötött, és akivel együtt jelentkeztek a kereszténységre, és Jeruzsálem püspöke lett, Órigenész mellett állt ki. Jeromos így Rufinussal is összeveszett.

Szent Ágoston is megtudta, hogy Jeromos elítéli Órigenészt, és nem vette jó néven az állásfoglalását, szerinte nem lenne szabad Órigenészt elítélni. A megpróbáltatások egymás után érték Jeromost. 410-ben Alarik gót király kifosztotta Rómát. Ezt ő meggyászolta. Az a város esett el, amelyik valamikor az egész világ felett uralkodott. Rómát több gót fejedelem is kifosztotta, és Nagy Szent Leó pápának a nép nagyon hálás volt, hogy Genzerikkal megegyezést kötött arról, hogy a fejedelem ugyan bevonul Rómába, de nem gyilkolnak meg senkit, és nem gyűjtogatnak a városban.

Ahogy öregedett, mindig nehezebben és nehezebben élt, nehezen mozgott, a látása meggyengült. Panaszkodott, hogy nehéz a munkáját végezni, mert mesterséges fénynél kell olvasnia a héber szövegeket, alig látja, pedig a héberben egy vessző is sokat számít. Újabb megpróbáltatás: a fosztogató szaracén hordák miatt menekülnie kellett kolostorából. Tragikus befejezése az életének, hogy majdnem számkivetésben, szegényen, teljesen elhagyatva halt meg ez a nagy szent Betlehemben, akinek a kereszténység a mai napig is nagyon sokat köszönhet.

Kemény aszkéta volt, állandó tudásszomjjal, aminek az egyház ma is hasznát veszi, az egyház szolgálatába állította tudását, az egész életét. Valahányszor a Bibliát a kezünkbe vesszük, jusson eszünkbe ez a rendkívüli ember, aki annyira szerette a Szentírást, annyit dolgozott rajta, hogy az isteni kinyilatkoztatást méltó köntösben megkaphassuk.

(A Szent Anna Kolping-házban április 14-én tartott előadás szerkesztett változata)

„Magadnak teremtettél minket, s nyughatatlan a mi szívünk, míg benned meg nem nyugszik”*

EGYHÁZTANÍTÓK: SZENT ÁGOSTON

„Alkony idején, amikor színét veszti a világ, s az úton járókat már megborzongatja az éj dermesztő üzenete, a homályba vesző ösvényen a magányos vándor megszorázza lépteit, mert szívében erős vágy támad az otthon után. Szeme aggódva figyeli a távoli menedék reszkető fényét, s bátorságra kap, ha végre megpillantja. Ily alkonyi órán, az antik világ alkonyán sokakat lepett meg útközben az éjszaka, és sokan nem találtak biztos menedékre. A belső otthontalanság és a hazatalálás gyötrelmes és felszabadító élménye egyaránt részéül jutott az alkonyi kor nagy szülötének Ágostonnak.”**

„*Fecisti nos ad Te et inquietum est cor nostrum, donec requiescat in Te.*” „Magadnak teremtettél minket, s nyughatatlan a mi szívünk, míg benned meg nem nyugszik.”***

Ez a páratlan mondat áll Aurelius Augustinus püspök, egyháztanító, az egész patrisztika legmélyebb gondolkodója, a legnagyobb latin egyházatyja *Vallomások* (Confessiones) című művének elején, amelyben egyetlen fohással, tizenhárom könyvben írja meg életét egészen megtéréséig. Valóban, szakadatlan keresések és külföldre tévutak között zajló élete maga is nyugtalan volt, míg a kereszténységben meg nem találta belső nyugalmát.

I. Szent Ágoston élete, lelki kibontakozása

Aurelius Augustinus 354-ben a numídiái Thagastéban született. Édesapja, Patricius, szelény földbirtokkal rendelkezett, a pogánysághoz ragaszkodott, csak halála előtt keresztelkedett meg. Mónika, Ágoston édesanyja, ezzel szemben buzgó keresztény életet élt.

Itt Észak-Afrikában, olyan földön látott napvilágot, amely Tertullianus, Cyprianus, Lactantius, híres egyházi írók szülőföldje is volt, a nyugati latin kereszténység jelentős központja. Kilencéves volt, amikor meghalt Julianus császár, az apostata, s vele elbukott az antik világ és a pogány vallás utolsó restaurációs kísérlete.

* Szt. Ágoston, *Vallomások* 1.1

** REDL. K., *Utószó* in Aurelius Augustinus, *Vallomások*, Bp. 1987. 476.o.

*** Szt. Ágoston, *Vallomások* 1.1

Pehm G. Antal

retor már nem az antik világ politikai, társadalmi szerepét tölti be, hanem mindezek előtt tanárnak számít.

Tanári pályafutását Thagastéban kezdte (374), később Karthágóban folytatta, azonban a karthágói diákok nevetlensége arra ösztönözte, hogy Rómába költözzön (384-ben). Innen továbbutazva, miután már jelöltként tagja a manicheus szektának, az ő segítségével sikerül megszereznie Milánóban a város hivatalos retorika professzori állását.

Milánóban, 384 és 386 között, mély lelki válságot élt át. Éreléldött benne a kereszténységhez való megtérés szándéka, amit számtalan egyéb akadály mellett erőteljes érzékisége is akadályozott. Küzdelmes idők után végül visszavonult a tanítástól egy Cassiciacum nevű vidéki falucskába, ahol barátaival, édesanyjával, testvérével és – ekkor már elbocsátott ágyasától származó – fiával, Adeodatussal szerzetesi jellegű közösségi életet élt. 387-ben Szent Ambrus kezéből vette fel a keresztiséget, akinek jelentős szerepe volt megtérésében. Nem sokkal később elhagyta Milánót és útra kelt hazája, Afrika felé. Útközben Ostiában meghalt édesanyja, Mónika.

Afrikába csak 388-ban sikerült megérkeznie, mivel az utazás meglehetősen veszélyessé vált Maximus usurpator idején, akinek halála után tudott csak útnak indulni. A várakozási időt Rómában töltötte, számos szerzetesközösséget keresett fel és ismert meg. A római szerzetesi tapasztalatokat is felhasználva Thagastéba érkezve eladta az atyai birtokokat és szerzetesközösséget alapított. Elkötelezett keresztény életének híre rendkívül gyorsan terjedt, életszentségéről egyre többen beszéltek.

391-ben, miközben Hippoban tartózkodott, hogy szerzetesközössége számára új letelepedési lehetőségek után kutasson, Valerius püspök a hívek nyomására pappá szentelte. Mindenekelőtt a prédikációban kellett a püspök segítségére sietnie. A tervezett új kolostort is sikerült megalapítania, ahol régi és hűséges barátaival, illetve új jelentkezőkkel folytatta szerzetesi életét. 392-ben Valerius a város keresztényeinek érdekében ügyeskedve elérte, hogy még az ő életében segédpüspökévé szenteljék. A rákövetkező évben, Valerius halála után, Ágoston lett Hippo püspöke.

E kis városban nagy csatákat vívott szakadárokkal, eretnekekkel, ugyanakkor itt írta legfontosabb műveit is, szívós szellemi munkásságával meghatározva az egyház történetének további menetét, illetve a nyugati kereszténység szellemiségét. 436-ban halt meg, miközben a vandálok ostromolták a várost.

A szükségszerűen vázlatos életrajzi adatok után, most vessünk egy pillantást mindazokra a jelentős hatásokra, amelyek kialakították látás- és gondolkodásmódját!

– *Mónika*

Az első jelentős személyiség, aki nagy hatást gyakorolt Ágostonra, kétségkívül édesanyja, Mónika. Édesapja, Patricius, halvány, nem túl jelentős nyomokat hagyott benne a tőle örökölt szenvedélyes, érzékiségre hajló természetén kívül. Mónika szilárd hitével és következetes keresztény tanúságtételével, bizonyos értelemben fiának jövőbeni megtérése alapját teremtette meg. Ennek a megtérésnek érdekében kitartó, folyamatos impulzusokat kap tőle Ágoston. Mónika műveltségét tekintve szerény kultúrájú asszony, de Krisztus-hitében rendkívül erős. Láthatóvá vált életében az a krisztusi igazság, mely szerint Isten az alázatosoknak nyilatkoztatja ki magát, a bölcsék és tanultak elől pedig elrejtőzik. Krisztus igazsága, melyet erős hittel élt, fia fejlődésének kiindulópontja lett, annak ellenére, hogy Ágoston hosszú ideig nem fogadta el a katolikus keresztény hitet, hosszú ideig kereste a maga identitását.

– *Cicero: Hortensius*

A második jelentős hatás, illetve találkozás: Cicero „Hortensius”-a. Ez a mű Ágostont megnyeri a filozófiának. Karthágóban olvasta. Benne Cicerónak tipikusan hellenista filozófiai felfogása fogalmazódik meg: a filozófia életmód, a bölcsesség szeretetéből fakad a boldogság. Vallomásaiban így ír Ágoston erről a találkozásról:

„A megszokott tanulmányi rendben Cicero egyik könyvére bukkantam. Nyelvét majdnem mindenki megcsodálja, de a szellemét már kevésbé. Ez a könyv a szerző bölcséletre való buzdítását tartalmazza, és „Hortensius”-nak hívják. Változást idézett elő lelkületemben ez a könyv. Feléd irányította Uram imáimat, más útra terelte vágyaimat és szándékaimat. Minden hívságos reménységet olcsónak éreztem nagy hirtelenében és szívem kimondhatatlan szenvedélyre gyulladt a halhatatlan bölcsesség iránt. Tápázkodóban voltam, hogy visszatérjek hozzád. Nem az anyám pénzén vásárolt nyelvkészségem csiszolásáért (19. évemet tapostam és apám két éve halott volt már akkor), mondom, nem a nyelvem csiszolásáért bújtam át én annyiszor ezt a könyvet. Nem a kifejezés művészi mivoltát, hanem a tartalmat véstem a szívembe. Mennyire égtem a vágytól, ó Istenem, ó mennyire hevültem, hogy esendő földi dolgaink közül visszarepüljek hozzád. Nem sejtetem még, hogy miféle terved van velem, hiszen a bölcsesség tenálad vagyon.” (Vallomások, III. könyv, IV. fejezet, 7–8. pont)

A Hortensius iránti lelkesedését csak egy valami csökkentette, nem találta meg benne, ahogy írja, Krisztus nevét.

– *Manicheizmus*

A harmadik jelentős hatás a manicheizmus, amelyet 19 évesen választott Ágoston. Úgy tűnt számára, hogy a manicheizmus útján racionális síkon is olyan tanítást kap, amelyben Krisztusnak is helye lehet. A manicheizmus, amelyet a perzsa származá-

sú Mani alapított a III. században, először is egyfajta *racionalista megközelítést* foglal magába, másodsor *markáns materializmust*, harmadszor *radikális dualizmust* a jó és a rossz felfogásában. A jó és a rossz a manicheizmus számára nemcsak morális princípiumok, hanem ontológiai és kozmikus valóságok. Az eretnkségekről írt művében Ágoston később világossá teszi ennek a vallásnak alapelveit. Két különböző és ellentétes alapelvre vezetik vissza a valóságot. Két természetet és két szubsztanciát tételeznek fel, a jót és a rosszat. Dogmáik szerint a jó és a rossz nemcsak állandó harcban vannak egymással, hanem mint két egyenrangú erő küzdenek. A jó, a fény elvegyül ellentétével. A jónak a rossztól való megtisztulása az emberek két csoportjában valósul meg: a kiválasztottak a magasabb rendű csoportot képviselik, megkülönböztetve őket a hallgatók csoportjától, akik alacsonyabb rendű helyzetben vannak. A kiválasztottak megtisztulása nemcsak a tiszta életvitellel valósul meg, hanem a családi élet elutasításával, mindenféle materiális jellegű, kétkezi munkától való tartózkodással, sajátos táplálkozási gyakorlattal. A hallgatók csoportja ezzel szemben kevésbé tökéletes életet él, melynek ellensúlyozásaként a kiválasztottak szolgálatában állnak.

A manicheusok elképzelése szerint Krisztus csak látszat testet vett fel, ebből adódóan halála és feltámadása is csak látszat volt. Mózeshez nem Isten beszélt, hanem a sötétség fejedelmeinek egyike, és ezért az Ószövetséget elvetendőnek tekintették. A Krisztustól kapott ígéret a Szentlélekre vonatkozóan, szerintük Mani személyében teljesült be. A manicheusok szélsőséges dualizmusa egészen odáig megy, hogy a bűnt nem az ember szabad akaratával meghozott döntésének eredményeként, hanem a rossz egyetemes érvényű princípiumaként tekinti, amely valamennyiünkben működik. Szerintük az ember egyetlen létezőként két lelket, két intelligenciát hordoz magában, a jót és a rosszat, amelyek harcolnak egymással. Sajátos „racionalizmusuk” kiküszöböli a hitet, s a valóságot egyfajta rációval próbálja megmagyarázni. Miután Mani keleti gondolkodású ember, széles teret hagy a fantáziának és a képzeletnek, ezért tanítása sokkal közelebb állt a keleti teozófiákhoz, mint a görögök filozófiájához.

Ágoston a manicheizmussal szemben nagyon gyorsan utoléri a kételyek, különösen a manicheus püspökkel, Faustusszal való találkozása győzte meg arról, hogy a manicheus doktrína vállalhatatlan. Faustus ugyanis, aki a szekta legnagyobb tekintélyének számított ez időben, nem tudta megválaszolni Ágoston kérdéseit, feloldani kételyeit, sőt ezt őszintén be is vallotta.

– *Szkeptikusok*

A következő hatás, ami Ágoston a manicheizmussal 383–384-ben bekövetkezett szakítása után érte, az akadémiai szkepszis. Ennek szellemében az embernek mindenben kételkednie kell, mert semmiben sem tehet szert bizonyosságra. Ágoston azért nem tudja teljes mértékben követni a szkeptikusokat, mert mint már korábban is elhangzott, írásaikban nem található meg Krisztus neve. Ez idő tájt is megtartotta a manicheizmustól átvett materializmusát, amely a teljes realitás magyarázatának egyetlen lehetséges módjaként szerepel nála, csakúgy, mint a dualizmust, amelyet a jó és a rossz, lelkében dúló harcának legjobb magyarázataként fogadott el.

– A milánói találkozások

Ambrus püspököt hallgatva egy teljesen új megközelítési mód tárul fel előtte a Biblia értelmezésére vonatkozóan, így megnyílt számára az út a Biblia helyes megértéséhez. Ugyanakkor a neoplatonikusok műveinek olvasása révén a nem anyagi valóság és a rossz kérdése is teljesen új színben jelenik meg előtte. Ehhez társul konkrétan Szent Pál apostol leveleinek olvasása, mely során a hitnek, a kegyelemnek, illetve Krisztus megváltásának kérdése világsodiki meg számára.

Eljött az idő, hogy a régi bilincsek és kötelek, amelyek mindeddig fogya tartották, véglegesen leszakadjanak róla. A felsorolt találkozásoknak, illetve hatásoknak a jelentőségére vonatkozóan fontos megállapítani, hogy mindenen előtt szakmai jellegű érdeklődéstől indítatva, Ambrussal szembeni nyitottsága vált meghatározóvá; hiszen kezdetben úgy hallgatta, mint ahogyan egy rétor hallgatja a rétor.

Csakhogy a retorika külső köntöse mögött a tartalom iránti érdeklődés és nyitottság is egyre inkább erőre kapott. Ismét csak a Vallomásokat idézhetjük: *„Ambrus tanításainak megismerésére egyáltalán nem iparkodtam. Azt figyeltem csak, hogyan beszél. Kétkelkedtem immár, hogy az ember még utat is találhat feléd, s így csupán ez a biú törődés maradt meg nekem. Ám de a megkedvelt szavakkal együtt a tartalom is szívembe szállingózott, pedig csak fitymálva tekintettem reája, a kettőt ugyanis el nem választ-hattam. És midőn a szívem kinyitottam, hogy ízlelgessem édes szavait, egyúttal, habár csak fokról fokra, de a szavakban hirdetett igazság is szívembe lopózott... Kezdetben csak arra nyílt meg szemem, hogy az igazság is védelmezhető. Később a katolikus hitet – bár akkor kialakult véleményem szerint támogatására nem volt felhozható semmiféle bizonyíték a manicheusok támadása ellen – már szégyen nélkül is megvallhatónak láttam, főleg, miután az ószövetségi könyvekből hallottam néhány homályos kérdés igen talpra-esett megoldását. Míg őket betű szerint magyaráztam, a betű engem is megölt. Midőn tehát e könyvek több helyének fejtegetését lelki értelemben hallottam, már meg is róttam a reménytelenségemet, amellyel úgy gondolkoztam egykor, hogy a Törvény és a Proféták arcátlan elutasítóinak senki sem állhat ellen... Arra azonban még nem gondoltam, hogy*

Boticelli: Szent Ágoston

már most a katolikus hit útjára lépjek, csupán azért, mert annak is lehetnek igen alapos védelmezői és ők ékes nyelvezettel, ésszerű módon verik vissza a támadásokat. Nem láttam még, hogy miért ítélem el a magam álláspontját, ha mindkét oldalt egyaránt védelmezhető. Úgy látszott a dolog, hogy a katolikus hit, bár nem legyőzött, de azért még győzelmet sem aratott.” (Vallomások V. könyv, XIV. fejezet, 24. pont)

Ágoston a neoplatonikusok segítségével megoldást talált azokra a kérdésekre, amik korábban a manicheus látásmóddal voltak csak megoldhatók számára. Többek között a rosszra már nem úgy tekint, mint korábban, mint valami önálló létezőre, hanem a neoplatonikus szemlélet segítségével úgy látja, hogy a rossz nem más, mint a jónak a hiánya. Egyébként is a platonizmus nagyon sok ponton érintkezett a Szentírás gondolatvilágával. Viszont a neoplatonizmusban sem találta meg azt, amit végső soron mindig is keresett: Krisztust, az Isten fiát, aki az emberek bűneinek bocsánatáért halált szenvedett. Ez az, amit Ágoston egyetlen filozófusnál sem talált meg: a keresztre feszített Krisztusnak üzenetét, a bűnök bocsánatára vonatkozó ígését. Ezt Pál apostolnál leli meg, ahogy Vallomásaiban maga fogalmaz: „A platonikus könyvek fölhívták figyelmemet, hogy a test nélkül való igazságot keressem. Olvasásuk nyomán 'ami láthatatlan benned, a teremtmények révén észlelhetőleg fölismertem én is'. Ámde visszahököltem és megéreztem: miféle dolgok szemléletében gátol engem a lelkem sötétsége. Létezéséről immár bizonyos voltam. És abban is, hogy végtelen vagy, de nem csorgadozol széjjel véges végtelen térségek közein. Valóban létezel és mindörökké ugyanaz maradsz. Nincs részed és nincs mozgásod, hogy benne más-más volna létezésed. És minden egyéb dolog belőled származik. A legszilárdabb bizonyosság erre az, hogy vannak. Ezekben ugyan már bizonyos voltam, de túlságosan gyöngye még arra, hogy élvezzelek téged. Fecsegtem össze-vissza, mint-ha tudós volnék, pedig ha nem Krisztusban, Üdvözítőnkben keresem utadat: nem hogy tudományban nem bővelkedek, hanem örökre elveszek. Már-már a bölcsek sorában akartam tündökölni, habár nyakig voltam bűnhődéseimmel. Ám de nem hullattam emiatt könnyeket, sőt inkább a tudás gögje feszített. Mert hol volt még ama építő szeretet, amely az alázatosság alapjából, Jézus Krisztusból nő? Mikor tanítottak volna ezek a könyvek arra engem? Hiszem, te akartad: mielőtt megismerném Írásaidat, beléjük keveredjek, hogy rávésődjék emlékezetemre, milyen nagy hatással vannak reám ezek a könyvek. És hogy később, midőn könyveidhez már hozzászelidültem, és végigsimogatták sebeimet gyógyító ujjaid, magam is különböztessek és nyilvánvalóan megtérljem, milyen szakadék tátong a kevély bizakodás és megvallásod között. (...) Ha előbb ismertem volna szent könyveidet, s bizalmas közelségben ízlelgetem édes mivoltodat, és csak azután botlok e platonikus könyvek írásaiba, talán elszakítanak engem a jámborság erős alapjaitól. Vagy ha üdvös elhatározásomban kitaró maradok is, de talán könnyen elhiszem, hogy az bizony e könyvekből is megszerezhető, ha csupán őket olvassa valaki.” (Vallomások VII. könyv, XX. fejezet, 26. pont)

„Sóvárgó vágyakozással kaptam Szentlelkednek tiszteletet érdemlő írásaira, de legfőképpen Pál apostoléira. Immár szertefoszlottak bizonyos nehézségek. Valamikor úgy láttam, hogy néha ellentmondanak önmaguknak, és kijelentéseik nincsenek összhangban a Törvény és a Próféta tanúságaival. Fölragyogott az üdvös tanítások egyetlen arca és megtanultam az örvendező rettegést. Olvasni kezdtem és megtaláltam a platonista könyvekben valaha

olvasott minden igazságot, de itt kegyelmed ajánlásával megírtam, hogy a látó ne dicsekedjék, mintha nem is kapta volna, nemcsak a látottakat, hanem a láthatást is... És ne csak intést vegyen, hogy lásson téged, örökre ugyanazt, hanem gyógyulásban is részesüljön és így megtartsa téged. Ha pedig valaki messzire csavargott és nem láthat hozzád, mégis járja ezt az utat, hogy rajta látásodhoz és bírásodhoz jusson. (...) Ezek a gondolatok évődtek szívembe csodálatos módon, midőn olvastam apostolaid legkisebbikét. Szemügyre vettem alkotásait, és megdöbbsent a lelkem.” (Vallomások VII. könyv, XXI. fejezet, 27. pont)

Tizenkilenc éves korában, a Hortensius olvasása után nyúlt először a Szentíráshoz. Ugyanezt tette harminckét évesen a neoplatonikusok olvasása után, akik fellelkesítették őt a cél elérése iránt, megmutatva annak szépségét, de nem mutatták meg hozzá az utat. Újra csak a Szentíráshoz fordult, végre eredményesen, mert belső felkészültsége egészen más volt. Olvasa és hitte, hogy Pál apostolnál is ugyanazt találja meg, amit már korábban olvasott – vagy hitte, hogy olvasott – az újplatonikusoknál. De többet talált nála, mint amit azoknak a könyvei tartalmaznak. Az apostol írásain keresztül találkozott Krisztussal, nem csupán Krisztussal a tanítóval, aminek őt mindig is elismerte, hanem Krisztussal mint a megtestesült Igével, mint az emberek Megváltójával, mint a kegyelem forrásával. És megismerte még azt az alázatot is, amely megvallja a maga elégtelenségét és kegyelemért esdekel; a dicséret áldozatát, amely hálát ad Isten ajándékaiért, és a zálogul kapott Szentlélekért, akiben birtokoljuk annak reményét, hogy célunkat elérhetjük.” Saját magára is vonatkoztatta, de a neoplatonikusoknak is szemére veti, amikor ezt írja: „Mi más az oka annak, hogy nem akartok kereszténnyé lenni, ha nem az, hogy Krisztus alázatban jött el, ti pedig gögösök vagytok.” (Civ. Dei X, 29,2)

Sokáig tartott Ágostonnak önmagával folytatott küzdelme, sok könny és könnyörgés után a tökéletes önmegtartóztatás mellett döntött. Ebben jelentős szerepe volt „egy gyermeknek, fiúnak vagy lánynak – magam sem tudom a kettő közül melyik volt – a szava, aki éneklő hangon ezt ismételte többszörösen: Vedd és olvasd...” Nem emlékezett, hogy hasonló hangot valaha is hallott volna játszadozó gyermekektől, ezért égi intésnek vette. Visszatért oda, ahol Alypius volt, felütötte Szent Pál leveleit, a Róm 13,13-ra esett tekintete: „Éljünk tisztességesen, mint nappal, ne evés-ivásban, részegeskedésben, ne kicsapongásban és tobzódásban, ne civakodásban, versengésben. Inkább öltözték magatokra Krisztust, és ne dédelgessétek testeteket, nehogy bűnös kívánságokra gerjedjen!”

A választás megtörtént, véglegesen: „Egészen magadhoz vontál engem, többé már nem kerestem sem asszonyt, sem más világi reményiséget.” (Conf. VIII. 12,30)

2. Szent Ágoston művei

Művei rendkívül jelentősek mennyiségi és minőségi szempontból egyaránt. A legfontosabbakat tekintjük röviden át:

a) korai írások

- *Contra Academicos* (386)

– ebben a művében az újabb akadémia szkepticizmusával foglalkozik

* A. TRAPÉ, *Szent Ágoston*, SZIT, Bp. 2004. 105. o.

- *De Beata Vita* (386)
  - *De Ordine* (386)
    - amely a dolgok rendjéről és a gonosz mivoltáról szól
  - *Soliloquia* (386–387)
    - egy monológ a megismerésről, az igazságról, a bölcsességről és a halhatatlanságról
  - *De Immortalitate Animae* (387)
    - a lélek halhatatlanságáról
  - *De Animae Quantitate* (387)
    - a léleknek a nagyságáról
  - *De Libero Arbitrio* (388–395)
    - az akarat szabadságáról és a gonosz eredetéről
  - *De Diversis Questionibus* (388–395)
    - bibliai, teológiai és filozófiai kérdések egész sorával foglalkozik ebben a művében
  - *De Magistro* (389)
    - a tanításról és a tanulásról
  - *De Vera Religione* (391)
    - az igaz és helyes vallásról szóló traktátus, különösen a hit és a tudás viszonyával foglalkozik
- b) későbbi művei**
- *Confessiones* (397–401)
    - vallomásai
  - *De Trinitate* (400–416)
    - ez egy nagyobb lélegzetvételű mű az ész és a kinyilatkoztatás kapcsolatáról, ugyanakkor pedig egy próbálkozás az emberi szellem belső látásával a Szentháromság egy Isten misztériumát megragadni
  - *De Civitate Dei* (413–426)
    - 22 könyvből áll, Ágoston fő műve, az Isten városáról, amely a hanyatlóban lévő Római Birodalommal és ugyanakkor a történelemfilozófiával foglalkozik

3. A keresztény filozófia születése

Egy neves patrisztikus szerint Ágoston így jellemezhető: *A nagy püspök egyesítette magában Tertullianus kreatív energiáját Origenész széleslátókörűségével, Ciprián egyházasságával, Arisztotelész dialektikus pontosságával; Platón spekulatív, szárnyaló idealizmusát a latinok praktikus érzékével és a görögök spirituális tanulékonyosságával.* A patrisztikus kor legnagyobb filozófusa és kétségkívül a legfontosabb és legbefolyásosabb teológusa. Ami Origenész volt a 3–4. század teológiája számára, az Ágoston – még tartósabb és hatékonyabb módon – az egyház egész élete számára, az elmúlt századokra és napjainkra vonatkozóan is. Befolyása nemcsak a filozófiára, dogmatikára, morális teológiára, misztikára terjed ki, hanem ugyanígy a társadalmi és karitatív életre, az egyházpolitikára, nyilvános jogra, egyszerűen: nagy művésze, nagy alkotója a nyugati kultúrának és a középkornak.

Plótinosz megváltoztatta Ágoston gondolkodásmódját, összezúzta materializmusának sémáit; ugyanígy a manicheizmus rosszal kapcsolatos nézeteit, és új fénybe állította az embert. A megtérése és Krisztus hitének elfogadása viszont az életmódját is megváltoztatta, egyben gondolkodásának új horizontjait nyitotta meg. A hit életének és gondolkodásának lényegévé vált. Megszületett a hitben való filozofálás, megszületett a keresztény filozófia, amelyet a görög atyák már előkészítettek, de Ágostonban érett be.

Karl Jaspers Nagy filozófusok c. művében nagyon jól megvilágítja ezt a tényt: *„A megtérés az ágostoni gondolkodás előfeltétele. Csak a megtérés révén válik bizonyossággá a hit, amire nem kényszerít semmi, nem közölhető semmiféle tannal. Isten adja ajándékba. Aki nem tapasztalta meg magában a megtérést, mindig valami idegenséget talál abban a gondolkodásmódban, ami arra épül. Mit jelent ez a megtérés? Nem a Cicero által előidézett ébredés, nem csak a plótinoszi szellemiség okozta boldog átváltozás. Teljesen egyedülálló esemény, lényege s hatékonysága tekintetében egyaránt. Tudatában van annak, hogy Isten maga, közvetlenül érintette meg, az ember pedig olyan mértékben változik meg, hogy léte testi mivoltában, céljaiban egyaránt átalakul... Ez az esemény életrajzilag datálhatóan betör az életbe és új alapokra helyez.”*

Megtérése után Ágoston elismeri, hogy csodálata, amellyel a filozófiát korábban illette, mindenestől eltűzött volt. A boldogság nem más, mint Isten utáni vágyakozás, amelynek beteljesedése a jövőre vár, és amelyhez egyetlen út, Krisztus vezet el. A lényeg kizárólag a bibliai, teológiai igazságban keresendő. Mindez a fideizmus egyik válfaja lenne? Nem. Ágoston nagyon messze van mindenféle fideizmustól, ami nem lenne végső soron más, mint az irracionizmus egyik formája. A hit nála nem helyettesíti az észet, és nem küszöböli ki, épp ellenkezőleg. A hit ösztönzi és előmozdítja gondolkodást és megértést. A hit és ész kiegészítik egymást. A *„credo quia absurdum”* gondolata teljes mértékben idegen Ágostontól. Megszületik az az álláspont, amit a következő formula fog a későbbiekben kifejezni: *„credo ut intelligam”; „intelligo ut credam”*. *Hiszek, hogy értsek; értek, hogy higgyek*. Ennek a formulának gyökerei már korábban készen állnak Ágoston számára Izajás 7.9-ben (a Septuaginta szerint), ahol ezt olvassuk *„ha nem hisztek, nem tudtok érteni”*. Ennek felel meg Ágoston megállapítása: *„Intellectus merces est fidei”* azaz *„a megértés a hit jutalma”*.

Platónra utalva Ágoston szerint is az élet viharos tengerén átkelni akkor lehet, ha biztos hajónk van. Azaz, rábízhathatjuk magunkat az isteni kinyilatkoztatásra. Ez a hajó Ágoston számára a *„lignum crucis”, „a kereszt fája”,* a keresztre feszített Jézus Krisztus: *„Senki nem tud átkelni a világ tengerén, ha nem hordozza Krisztus keresztje.”* Egészen pontosan ez a hitben való filozofálás lényege, a keresztény filozófia.

4. A személy felfedezése, a bensőség metafizikája

„Íme, összevissza csavarognak az emberek, hogy megcsodálják a hegyek csúcsait, a tenger iszonyatos taréjait, a folyók roppant kanyargásait, az óceán tágas tereit, a csillagok futását, de magukra ügyet sem vetnek. Nem ámuldoznak azon, hogy, amíg elsorolom mindezeket, egyet sem látok közülük szememmel. Ámde: nem ejteném ki a nevüket, ha a szememmel

*látott hegyet, folyót, hullámot és csillagokat, a másoknak elhitt létező óceánt nem szemlél-
ném bent az emlékezetemben, éppen olyan széles és tágas valami gyanánt, mintha kívülről
is valóban valamennyit megpillantanám. Pedig mikor igazán láttam őket a szememmel,
egyet sem nyeltem el közülük. Nem is maguk a dolgok lapulnak bennem, hanem csupán a
képeik. És tudom, hogy melyik milyen testi érzékem útján évődött belém...”* (Vallomások,
X. könyv, VIII. fejezet, 15. pont)

Ezek a szavak, amelyek nagy hatást fognak gyakorolni Petrarca-ra, kifejezésre juttat-
ják azt a meggyőződést, hogy az igazi nagy probléma és kérdés nem a kozmosz, hanem
az ember. Nem a külső, hanem a belső világ. Az igazi misztérium mi magunk vagyunk
magunk számára. Ágoston nem absztrakt módon keresi az emberi lényeket, nem ál-
talánosságban foglalkozik az emberi problémával, „*én magam lettem magam számára
nagy probléma*”, mondja. Az én a kérdés. A személy, a megismételhetetlen, konkrét
lény, aki vagyok. Nem fogom fel, nem értem, ki vagyok. Ágoston, mint személy lesz
filozófiájának főszereplője. A megfigyelő, egyben a megfigyelt is ebben az esetben.

Egy összehasonlítás segít érzékelni eredetiségét. Plótinosz szintén hangsúlyozza a
külső dolgoktól való eltávolodást s az emberi bensőbe való visszavonulást az igazság
megtalálása érdekében. Lényegi különbség azonban Ágostonhoz képest, hogy az em-
ber belső világáról Plótinosz általánosságban, elvontan beszél. A személy egyediségét
szigorúan mellőzve, a személyiség kérdését figyelmen kívül hagyva. Plótinosz nem-
csak a műveiben nem beszél magáról, de még barátai körében sem. Porphyriosz, a
tanítványa írja róla: „*Úgy nézett ki, mint aki szégyelli, hogy testben van. Ellenére volt,
hogy beszéljen születéséről, szüleiről, hazájáról. Mikor festményt, vagy szobrot akartak
készíteni róla tanítványai, így szólt: Nem elég cipelni ezt az árnyképet (azaz a testet),
amellyel a természet fél akart ruházni? Ti még azt várjátok, hogy beleegyezzem abba,
hogy ennek az árnyképnek még maradandóbb képét hagyjam hátra? Mintha megérné a
fáradtságot egyáltalán rápillantani?*”

Ezzel ellentétben Ágoston folyamatosan magáról beszél, mesterműve éppen a Val-
lomások, melyben bőven beszél szüleiről, hazájáról, a számára kedves személyekről,
akaratának legrejtettebb, legintimebb feszültségeiről is. Sőt, akaratának, legbensőbb
feszültségeinek, önmarcangolásának az Isten akaratával való szembesítésében fedezi
fel énjét, emberi személyét, hallatlan mélységben.

Messze vagyunk már Ágostonnal a görög intellektualizmustól, amely az akaratnak
csekély helyet hagyott. Ágostonnál az én problémája vallásos küzdelemből fakad. Az
emberi akarat küzdelme az isteni akarral, amely elvezet az énnel, mint személynek
felfedezéséhez. A legnagyobb újdonság Ágoston esetében mégis az, hogy a belső em-
ber az Isten képére, hasonlatosságára teremtett, mégpedig a háromszemélyű egy
Isten képére. Énképe szükségszerűen, radikálisan megváltozott a Háromszemélyű Egy
Isten titkának elmélkedése közben. (Triadikus felépítések sorát fedezi fel az ember-
ben, amelyek különböző módon tükrözik a Szentháromságot.)

Az emberi lélekben Ágoston szerint Isten tükröződik vissza. Isten és a lélek az
ágostoni keresztény filozófia alapvető oszlopai. Nem a külvilágban keresgélve, hanem
a lélek mélységeibe térve található meg az Isten.

„Nagy ereje van az emlékezetnek. Meghökkenítően nagy és magam sem tudom, Istenem, hogy mi ez. Mély és határtalan sokrétűség van benne. És ez a lélek és ez az én magam vagyok. Ki vagyok tehát Istenem? Miféle természet szorult belém? Változatos, sokszereű élet, irdatlan, véghetetlen. Emlékezetemben íme térség, barlang és tömördek zug akad. És ezek tele vannak megszámlálhatatlan dolog rengeteg fájával. Vagy képek szerint vannak itt ezek, mint minden anyagi dolog esetében, vagy magukban, mint lelki érzelmeink, melyektől ugyan nem szenved már a lélek, de megőrzi őket mind-mind az emlékezetünk. Végeredményben a lelkünkben lapul, bármi rejtőzik bent az emlékezetünkben. (...) Átszaladok, szétszárnyalok ezen a sokféleségen. Hol ide, hol oda férközöm, amennyire erőmből telik és határra sehol nem lelek. Ilyen nagy birodalma van tehát emlékezetemnek. Ilyen nagy az élet ereje a haldokolva tengő embereken.” (Vallomások X. könyv, XVII. fejezet 26. pont)

Ágoston tehát különbözik a nagy görög gondolkodóktól, akik szintén az emberi lélek mélységeit kutatták. Különbözik tőlük, mert éles lélektani érzéke, szenvedélyes önvizsgálata és önkritikája a legbensőt, a személyes jegyeket mutatja fel kíméletlenségével és eltökéltségével. A szakadatlan leszállás a belső mélységekbe és a kutatás Ágostont olyan homályos területekre vezérelte, amelyeket a későbbi lélektan tudattalannak nevezett.

„És mi lesz, ha maga emlékezetünk veszít el valamit? Megtörténik ez, midőn valamiről megfeledkezünk és keressük, hogy újra rátaláljunk. Hol keressük másutt, ha nem éppen emlékezetünkben? És ott, ha helyében más merül elénk, visszautasítjuk, míg a keresett dolog elő nem kerül. És amikor azt is megtaláljuk, így szólunk: ez az! (...) Ha pedig már teljesen elfelejtettünk valamit, nem kereshetjük, mint elvesztett dolgot. Az a helyzet tehát, hogy a szellemünkben több lakozik, mint amennyit mindenkor tud magáról. Szűk tehát a lélek, hogy magát befogadja, és hol van, amit magából be nem fogad? Talán ez kívül van magán és nem ott bent, magában? Hogyan lehet, hogy mégis be nem fogadja? Sok csodálkozás támad bennem eme dolgok miatt és álmélgodás tölti be valómat. (...) Íme, összevissza csavarognak az emberek, hogy megcsodálják a hegyek csúcsait, a tenger iszonyatos taréjait, a folyók roppant kanyargásait, az óceán tágas tereit, a csillagok futását, de magukra ügyet sem vetnek. (Vallomások X. könyv, XIX. fejezet 28. pont és Vallomások X. könyv, VIII. fejezet 26. pont)

Minél inkább igyekszünk kifürkészni bensőnk mérhetetlen mélységét és minél inkább megtapasztaljuk határtalanságát, annál égetőbb szükségét fogjuk érezni egy bizonyos pontnak, amely irányt mutat. Hol találjuk ezt? Ágoston saját bensőjében, azaz a bizonytalanban és a kétségben talál rá erre a pontra. „Ha mindenben tudok is kételkedni, abban az egyben nem, hogy én kételkedem. Ami azt jelenti, hogy gondolkodom, hogy gondolkodó lény vagyok.” Ágoston szemében, miként majd Descartes számára is így válik a gondolkodás önbizonyossága megingathatatlan kiindulóponttá. Az imént említett gondolatot csak egy lépés választja el a misztikától. Ezt így juttatja kifejezésre: „Ne kifelé indulj, ne menj a fórumra, térj vissza önmagadba. A benső emberben lakozik az igazság.” (Di Vera Religione 39.72.) Ennek alapján későbbi idők misztikus gondolkodói is hivatkozni fognak rá.

„Atlépek ezen az emlékezet nevű erőmön is. Túlhaladok rajta, hogy elérkezzem hozzád, édes fényességem.” (Vallomások, X. könyv, XVII. fejezet)

Az igazságot és a fényt Istenben találjuk meg. Istenben, akit megismerni és megragadni nem lehet ugyan, aki előtt gondolkodásunk és ennek minden kategóriája csődöt mond, mivel Ő nagy mennyiség nélkül, jó minőség nélkül, jelenlévő tér nélkül, örök idő nélkül, aki azonban Isten Igéjében kinyilatkoztatta önmagát. Isten rendje és valósága, amely gondolkodásunktól független, magától fennáll.

Ez a belátás vezeti tovább Isten lényegének, mint Szentháromságnak határozott formát öltő tanához. Ágoston a Szentháromságtanból eltávolítja a Fiú Atya alá rendelésének Origenesztől és az ariánusoktól származó utolsó maradványait is. Az isteni lényeg három személyben létezik. Az Atyában, a Fiúban és a Szentlélekben, s mindegyikükben teljességgel létezik. Annak érdekében, hogy érthetővé tegye ezt az értelem számára nehezen megragadható dogmát, Ágoston az emberi lélek analógiáját használja fel. Mivel a lélek létből, életből és megismerésből; vagy egy másik megfogalmazásában létből, tudásból és életből egységes lényegyet alkot, ez a titokzatos isteni Szentháromság szimbóluma. Ez többet jelent pusztá hasonlatnál, hiszen az ember Isten képmására teremtett.

Ágoston egyik legnagyobb szerűbb gondolatmenete az idő problémájáról szól. Szilárdan képviseli azt a keresztény felfogást, amely szerint Isten a világot a semmiből, saját akaratából teremtette. *„És te, Uram, íme vigaszom vagy és örök Atyám, szerteszóródtam az idők futásán, pedig rendjüket sem ismerem. Zavaros változások során foszladozik szét lelkem, legbelsőbb élete és gondolataim árja, míg majd beléd kanyargok magam is megtisztultan, s szerelmed tüzeitől fényesen.”* Ágoston az időt pszichológiai elemzésnek veti alá. Úgy találja, hogy az idő nem választható el tudatunktól. Tulajdonképpen mi is az, ami az időben valóságos? Közérről nézve csak a jelen, a közvetlen most. A múlt csak emlékezetünkben áll fenn. A jövő csak a mi várakozásunk. Tulajdonképpen egyik sem valóságos. A mi emberi tudatunk korlátoltságára vall, hogy a mindig létezőt csupán az egymásutániség formájában tudja felfogni. Az azonban, ami a rejtettségből szakadatlanul és sorban feltűnik előttünk és elvonul, az Isten színe előtt mind egyformán jelenvaló. Ágoston szerint idő csak ott adódhat, ahol világ és ezzel együtt változás is van. Isten tehát a világot nem egy bizonyos idő egyfajta lefolyása szerint teremtette meg, hanem arról van szó, hogy mindkettő, az idő és a világ, szükségképpen csak együtt jöhetett létre.

„Ha ugyanis joggal megkülönböztetjük az örökkévalóságot egymástól, s ekképpen idő nincs valamely mozgás és változás nélkül, az örökkévalóságban ellenben semmi változás nincs, ki nem képes meglátni, hogy nem lettek volna idők, hacsak nem jött volna létre teremtmény, amely valamiképpen, valamilyen mozgással változik, s mivel ennek mozgása és változása miatt egymást követik azok, amelyek együtt nem létezhetnek, rövidebb és hosszabb időközökben következik az idő. Mivel tehát Isten, akinek örökkévalóságában egyáltalán nincs változás, az időknek teremtője és szabályozója, nem látom be, miképpen mondhatják, hogy Ő a világot időtartamok után teremtette. Miként azt sem fogadom el, hogy a világ előtt már létezett valamilyen teremtmény, amelynek mozgása szerint az idők

futottak. Bizonyos, hogy a világ nem az időben, hanem az idővel lett megalkotva. Ami ugyanis az időben jött létre, az bizonyos idő után, és bizonyos idő előtt keletkezett. Azután, ami elmúlt és azelőtt, ami eljövendő. Semmilyen múlt idő nem létezhetett azonban, mivel nem volt teremtmény, amelynek változó mozgása az időt űzte volna. A világ tehát az idővel lett megalkotva, minthogy helyzetében változékony mozgás teremtetett.” (Az Isten városáról, 3. kötet, XI. 6.)

Érzelkelhető, hogy Ágoston birkózik a nyelvvel, hogy olyasmit fejezzen ki teológiai formában, amit a mai természettudomány matematikai formulákkal mond el. S bár megvan a kifejezésbeli különbség, Ágoston gondolata mégis összhangban van a modern kozmogóniai elméletekkel.

5. Ágoston, az ember és a prédikátor

Szent Ambrusnak alakja kitörölhetetlenül Ágoston emlékezetébe vésődött. Vele kapcsolatos emlékeit így összegzi Ágoston: „Ambrust a világ szemével valami szerencsés embernek tekintetem. Lám, annyi kiválóság megtiszteli őt. Csak a nötlensége látszott igen gyötrelmes dolognak. Hogy azonban miféle reménység éltetheti őt, mennyi kemény harcot vív magas állása kísértéseivel, mi vigasztalja balsorsa idején és szíve rejtett ajaka milyen ízletes örömeiket merít kenyeredből, nos, ezt nem sejtettem és nem is tapasztaltam. Ő sem ismerte belső tüzem forrongásait. Nem ismerte veszedelmem szakadékait sem. Akaratom és kívánságom szerint nem kérdezgettem őt. Fülét és ajkát elzárták előlem az ügyes-bajos emberek seregei. És ő gyámolította gyöngéségüket. S ha pedig ezek az emberek nem foglalták le a személyét, arra kellett kevés szabad ideje, hogy a testét megüditse szükséges falatokkal vagy a lelkét olvasmányokkal. Olvasás közben szeme siklott az oldalakon. Szíve az értelmet kutatta, hangja és nyelve azonban csendesen pihent. Ha nála voltunk – nem tiltották senkinek a belépést és nem volt ott szokás az érkezőknek bejelentése sem – gyakran így láttuk őt. Másképpen soha, csak szótlán olvasásban. Hosszú csendben üldögéltünk (ki lett volna olyan vakmerő, hogy feszült figyelmében megzavarja?), azután eltávoztunk. Találgattunk. A lelke megüditésére szánt, idegen ügyek gondjától mentes igen rövid időre talán nem akarja, hogy másfelé lekössék? Talán vigyáz, hogy valami tépelődő és figyelmes hallgatónak ne kelljen kifejtenie egy-két homályos dolgot az olvasott könyvből, mert így néhány nehéz kérdés körül esetleg vitatkozásba döntenék? Ez a munka annyi idejébe került, hogy kevesebb könyvet olvashatna el, mint kedve tartja. Bár a hangja is igen könnyen rekedésre fordult és annak kímélése máris elég ok lehetett, hogy csendben olvasson. Bármilyen szándék vezette is, bizonyára, jó szándéka volt ennek a férfinak.” (Vallomások VI. könyv, III. fejezet, 3. pont)

Ágoston nem gondolta volna, hogy néhány év leforgása után ő maga is hasonló helyzetben találja magát, mint Ambrus. Püspökként ugyanúgy vágni fog arra, hogy számtalan tevékenysége közepette elcsendesülve elmélkedhessen Isten Igéje felett. Afrikába való visszatérése után nem sokkal, barátjának, Nebridiusnak, a még laikus Ágoston azt írja, ismer olyan egyházi személyeket, akik képesek megőrizni a belső nyugalmaikat a szüntelen munka ellenére is, de úgy gondolta, hogy neki magának ehhez szüksége van a múlandó dolgoktól való nagyfokú elszigetelődésre. „Ha nem

sikerül tevékenység nélküli nyugalomban időt eltöltenem, nem vagyok képes ezt a tiszta jószágot ízlelni és szeretni.” Ezt a meggyőződést, mely szerint szüksége van a múlandó dolgoknak a forgatagától való nagy elszigetelődésre, a későbbiek nem igazolták.

391 tavaszán Hippóban találja magát és nem tud ellenállni azok akarátának, akik Valerius püspök segédpüspökeként a prédikáció feladatával akarják megbízni. Papszentelése után azonnal a prédikálás szolgálatát kapja. Azt kéri püspökétől, hogy néhány hónapot szentelhessen a szolgálatra való készülletnek. Ez a vágy, hogy a Szentírás nyugodt tanulmányozására és az imádságra ideje legyen, végigkíséri életét. Amikor 426. szeptember 26-án, 35 évvel a megszenvedett pappá szentelése után Ágoston utódjának Herakliusnak átadja a püspöki széket Hippóban, a jelenlévők előtt elmondja, mennyire nem tartották tiszteletben azt a kérését, hogy hívei adjanak csendes, nyugodt időt neki a Biblia tanulmányozására.

„Tudjátok, mit akartam tenni néhány éve, de nem engedtétek meg nekem. Közösen megegyeztünk abban, hogy a hét öt napja során nem zavartok engem, azért, hogy legyen időm a Szentírás tanulmányozására, ahogy atyáim és testvéreim, a püspökségben kollégáim méltattak megbízni Numidia két zsinatán illetve Karthágó zsinatán azzal. Ezt a megegyezést csak rövid ideig tartottátok meg. A későbbiekben megszegtétek, akaratommal ellentétben, és most szinte alig marad szabad időm, hogy tehessem azt, amit szeretnék. Akár reggel, akár délután, a népnek az ügyeivel vagyok elfoglalva.” (241. levél 5.)

Egy kontemplatív lélek panaszai ezek, aki kénytelen a társadalomban is a püspök szerepét betölteni, nemcsak prédikátorként, hanem bíróként, anyagi javak adminisztrátoraként, szóvivőként, a nép képviselőjeként. Mégis, Ágoston nagyon sokat köszönhet ezen megbízatásainak. Még akkor is, ha a természetével látszólag ellentétes feladatok voltak ezek. Püspöki hivatala sokkal többet adott neki, mint amit elvett tőle. Az egyház szolgálatában és az egyház szolgálata által válhatott azzá, aki lett. A hétköznapi kihívásai bármennyire is banálisnak és jelentéktelennek tűntek, Ágoston kényszerítették arra, hogy a konkrét étellel kapcsolatban legyen. Folyamatosan új problémák elé állították, előre nem látható szituációkba és feladatokba ütközött, amelyeket az Isten Igéjének fényében és erejében kellett megoldania. Ágoston lelki életének legmagasabb csúcsein is a közösségnek él és nem pusztán magának. Leghétköznapiabb és legterhesebb tevékenységei is hétköznapi élete során jelentéssel és jelentőséggel terhesekké válnak, mert Krisztus titokzatos testének a hétköznapijairól van szó. A magánynak és az elmélkedésnek szinte soha nem enyhülő igénye ellenére Ágoston megpróbálta lelki életének szükségleteit a rábízott népnek a szükségleteivel összeegyeztetni. Ebből a szempontból a prédikációi jelentős tanúságtételek. Egyrészt az ő lelki útjára és fejlődésére vonatkozóan, másrészt a nehézségeire vonatkozóan is, amelyek a keresztény közösség szolgálatában előadódtak.

A jelentős homiletikai produkciója, amely ezer körüli prédikációt foglal magába, többségében a hippói bazilikában hangzottak el. Aktivitása időnként ezen túlmenően, a római Afrika más városaira is kiterjedt. Azzal a tudattal vállalta fel ezt a tevékenységet, hogy minden hallgatójának adósa. Krisztusnak, az Ő Igéjének és Szentségeinek a szolgálója. Ez a rövid formula foglalja össze az ő szolgálatának értelmét. Többször

kifejezésre juttatta, hogy jobban szereti a hallgatást, mint a beszédet. A prédikáció ugyanis a góg kísértésének tette ki. A prédikáció felelőssége súlyosan nehezedett rá és fizikailag is kifárasztotta. Annál is inkább, mert orgánumát tekintve, meglehetősen gyenge hanggal rendelkezett. Mindennek ellenére az utolsó betegségéig prédikálta Isten Igéjét, mégpedig kitartással, buzgósággal, bátorsággal, érthetően és világos elevenséggel. Kerülte a dagályos, cikornyás kifejezéseket és szentimentalizmust. Egyszerű nyelvezetet használt, a párbeszédnek a nyelvét. Könnyű és népies kifejezőeszközei közvetlenséget és családiaságot sugalltak, ami adódott abból is, hogy egy magasabb helyen elhelyezett székről, ülve prédikált, ahogy az a püspökhöz illik, miközben a hívei állva hallgatták. Nem az ambótól prédikál, hanem övéi előtt ül, mint egy katekéta, aki nem akarja övéit hosszú prédikációkkal fárasztani.

Egyik prédikációjában megjegyzi: *„hogy könnyebben intézzem szavamat hozzátok, látjátok, magasabban vagyok előttetek, valójában azonban ez az a hely, ahol ti ítélték minket, mi pedig megítélték vagyunk. Tanítónak hívnak minket, de sok dologban keressük, ki taníthatna minket. Nem akarunk mesterek lenni. Sokkal bölcebb számunkra is és számotokra is, akik hallgattok, hogy az egyetlen mester tanítványaiként tekintsünk egymásra. Sokkal bölcebb és jobb, ha nem a mestereitekként hallgattok minket, hanem tanítványtársaitokként”*. Az a tény, hogy egy magasabb pozícióban van, nem teszi őt mesterré. A szolidáris felelősségérzet, amely Ágostont a hallgatóihoz kapcsolja, arra ösztönzi, hogy a *mi* kifejezést használja *ti* helyett. Abból a tudatból is fakad ez, hogy hallgatói tanítványtársaként elsősorban Isten Igéjének hallgatója.

A prédikátor és a közönsége kommunikálnak egymással: válaszok, felkiáltások vagy adott esetben morgás, illetve az unalom jelein keresztül is, amelyet Ágoston észlel, és amelyet prédikációja számára gyümölcsözővé tud tenni. Fontos kapcsolatba lépnie a hallgatósággal, fontos számára megértetni magát, meggyőzni, mert ahogy mondja: *„nem akarok nélkületek üdvözülni.”* Prédikációinak megértési kulcsa az az igyekezet, amellyel a rábízott népet el akarja érni, alkalmazkodni akar hozzá, hogy elvihesse hozzájuk Isten Igéjét. Ezt szolgálja a beszéd előtti rövid imádság és meditáció.

Korrigálja a szónoklatnak antik koncepcióját, amely a kifejezőeszközöknek a formáját csodálta. Ágoston a megtanult retorika eszközeit az igehirdetés szolgálatába állítja, és nagyon diszkréten használja. Nem alkalmaz dagályos kifejezéseket, színészi eszközöket, hanem józanul, világosan, kifejező módon, a lényegre hangsúlyozva beszél. Természetesen a szónoki eszköztár teljesen a rendelkezésére áll, viszont mindent az Isten Igéje közlésére és átadására használ az imént említett józansággal és visszafogottsággal. Elsődleges célja, hogy megértéssel, örömmel és engedelmisséggel hallgassák Isten Igéjét. Ékesszólása vallásos ékesszólás, amelynek nem a gyönyör a célja, hanem az emberi benső megérintése. A hit szolgálatába állítja a korábban elsajátított művészetnek és kultúrának minden eszközét. Így válik lehetővé bonyolult dolgoknak egyszerű módon való kifejezése, mindenkor elkerülve azt, hogy azok banálisnak hassanak. Az ő titka, ami minden jó szónoknak a titka, hogy vannak kincsei, amelyekben másokat akar részesíteni. Van mit adnia és soha nincs szüksége arra, hogy keressen valamit, amit mondhatna.

6. Az ágostonos lelkiség főbb pontjai

Ágoston spiritualitásának megértéséhez alapvető az ő erőteljes közösségi érzékének és közösségi életének a megértése. A közösségi élet utáni vágyakozása a megterése előtti időben is jellemző rá. A Vallomások VI. könyvének XIV. fejezetében a 24. résztől kijelenti: „Több barátommal forgattam fejemben, beszélünk is róla, hogy irtózunk mi az emberi élet nyugtalan zajától. Már majdnem elhatároztuk, hogy hátat fordítunk az élet zajos forgatagának és békés csendben élünk. Ezt a békés csendet úgy képzeljük el, hogy valamennyien egybeadjunk minden értékünket és egyetlen vagyont csinálunk belőle. Őszinte baráti viszonyunkban ne legyen valami ezé vagy azé, hanem mindenkől egy legyen és ez az egész legyen majd minden egyesé és mindannyiunké egyszerre minden. Úgy látszott, hogy talán tíz férfi is lesz ebben a szövetkezésünkben.”

A későbbiekben is, mikor már püspök, megvallja ezt az ideált és a hippói püspökséget klerikusok monasztériumává alakítja, mégpedig az egyházmegye szolgáltatóra. Klerikusai illetve szerzetesei számára egy regulát írt (Regula ad Servos Dei 400 körül), amely az ágostonos monasztikus életnek forrása. Először is Isten keresése a közösségi életben, egyéni önmegtagadás az igazi, hiteles szeretetért, pasztorális nyitottság a testvérekért. Ennek a monasztikus ideálnak az érdekében Ágoston az egyéni aszkézisről áthelyezi a hangsúlyt a közösségre, a testvéri szeretetre, a testvéri közösségre, az egyetértésre való tekintettel vagy annak érdekében. Mindez a jeruzsálemi egyház Apostolok cselekedetei 4,32–4,35-ben leírt modelljére alapul. Annak idején a szerzetesség a magányban való istenkeresés szeretetétől indult el a szemlélődés, a személyes megszentelődés útján, azaz „*a caritas veritatis*” útján; Ágoston a maga részéről ehhez képest a „*necessitas caritatis*”, azaz a szeretetnek a szükségességét hangsúlyozza, mégpedig a közösség érdekeit szolgáló aszkézis szükségességére utalva. Isten népének leginkább az használ, ha az aszkézis a „*caritas unitatisra*”, a testvéri egységre irányul.

A közösségi aszketikus tapasztalat minden keresztény számára értéket valósít meg. Ez a szeretet nemcsak a szerzetességnek a lényegét magyarázza meg, hanem hasonlóképpen a házasságét is. Sajátos módon, akár a szerzetesség, akár a házasság esetében az ideál az „*anima una et cor unum in Deum*” ideálja, *egy szív és egy lélek Istenben*. Ez a hozzáfűzés, *in Deum, Istenben*, lényeges, mert tisztázza minden közösségi kapcsolatnak lényegét, célját és alapját.

Szeretközösségen belül a misztikus aszkézis neoplatonista vonásokat is hordoz abban az értelemben, hogy az érzékelhető valóságtól elindulva az ember belső világába hatol, hogy Istenhez jusson. Ezen az úton központi szerepet játszik a „*cognitio sui*”, azaz az *önismeret*, amelyre minden embernek szüksége van, aki elindul ezen az úton. A külső világ szétszórtságából önmagába térve az ember megtalálja önmagában Isten képét, és ezen a képen keresztül felemelkedik ahhoz, akit ábrázol.

János evangéliumának kommentárjában ezt írja: „*Térjetelek a szívetekbe. Ne menjetek olyan messzire. Térjetelek vissza az Úrhoz. Siess, és gyorsan térj a szívedbe, te, aki menekültként messzire kóboroltál. Nem ismered magad és meg akarod ismerni azt, aki téged*

alkotott. Térj vissza a szívedbe, emelkedj fel a testből, térj a szívedbe és látni fogod azt az elképzelést, amelyet Istenről alkottál magadnak, mert a szívedben van Isten képe. Az ember belsejében lakik Krisztus, és bensőjében az ember megújítja Isten képét és ebben a képpen felismeri teremtőjét.”

A megismerésnek, az istenismeretnek ezen az útján megjelenhet a félelem. Önmagába térve az ember ugyanis megtapasztalja saját nyomorúságát, amely még égetőbbé és fájdalmasabbá válik Isten megtalált képének tükrében. Viszont így születik meg az alázat erénye. Az aszkézis útja, önmagunk ismerete és Isten ismerete az alázat útján találkoznak. Ezen keresztül jut el Ágoston a megtestesülés titkához, amelyet az alázat misztériumaként lát. *„Nem voltunk képesek látni Krisztust. Ezért gyengévé lett a mi gyengeségünkért és gyengesége által gyógyította meg a miénket. Gyengévé lett értünk. Mindezt anyai együtt szenvedéséért tette, nem azért, mert elvesztette isteni méltóságát. Éppen ebben a gyengeségben ismerhetjük fel.”* (58. zsoltárhoz írt kommentárja)

BEFEJEZÉSKÉPPEN

Az ágostonos aszketika-misztika ideálja összefoglalható ebben a mondatban: *„Noverim me, noverim te” – hogy megismerjem magamat és megismerjelek téged.* Az az Isten viszont, akit megismerni akar, nem a neoplatonikusok Istene, hanem a Krisztusban kinyilatkoztatott Isten, a szeretet Istene, aki botrányos mértékben szeret Ágoston szerint. Ezért, *csak aki szeret, az ért.* Ez az ágostonos misztika tapasztalatának végső következtetése. Ismerni, hogy szeressünk, szeretni, hogy ismerjünk. János evangéliumához írt kommentárjában ezért fogalmazza meg kérését, amelyhez valamilyen csatlakozhatunk: *„adj nekem szerető szívet, mely ért és megértést, amely szeret!”*

(A Szent Anna Kolping-házban március 31-én tartott előadás szerkesztett változata)

LAKATOS ZOLTÁN

Iskolatörténet

A miskolci Evangélikus Kossuth Lajos Gimnázium és Pedagógiai Szakközépiskola története mintegy 170 évre nyúlik vissza.

Az 1838-as évre tehető, amikor a rimaszombati egyházkerület közgyűlése Hunfalvy Pál és Németh Pál indítványozására evangélikus tanítóképző felállítását határozta el.

Csaknem tíz év telt el a határozat után, amíg Nyíregyházán megnyílt a két évfolyamos tanítóképző 1847. október 1-én. Egy év múlva, az 1848-as szabadságharc eseményei, és az ezzel kapcsolatos anyagi nehézségek miatt a képzőt be kellett zárni, és ismét tíz évnek kellett eltelnie, míg a konszolidáció után 1858-ban újra megnyitotta kapuit.

15 év múltán úgy látta a vezetőség, hogy az intézmény működése, fejlődése, és főleg az utánpótlás biztosítása a Felvidéken alkalmasabbnak látszik, ezért a tanítóképzőt az akkor már fejlett evangélikus iskolai hagyományokkal rendelkező Eperjesre költöztették.

Eperjest ekkor már századok óta mint iskolavárost tartották nyilván Magyarországon, és az általános művelődésben játszott szerepéből adódóan „Tarca parti Athénak” is nevezték. Már 1550-ben volt latin középiskolája, evangélikus kollégiumát 1667-ben alapították, mely az idők folyamán jogakadémiát, teológiát, végül polgári leányiskolát foglalt magába. Eperjesen volt jogász Kazinczy Ferenc, Eötvös József, Ország Pál (Pavel Hviezdoslav), gimnáziumába járt Kossuth Lajos. Petőfi 1845-ben látogatta meg az itt nevelősködő Tompa Mihályt, s a helybeli születésű Kerényi Frigyes, és itt írták az erdei lakról szóló költői vetélkedőjüket. 1663-ban ebben az iskolában játszotta el egy latin nyelvű iskolai színdarab Imre királyát a 13 éves Thököly Imre, és szavalt latin és magyar verseket.

Tehát itt, Eperjesen, ebben a nagymúltú iskolaegyüttesben kezdte meg működését a tanítóképző intézmény 1873. szeptember 1-jén. A képző kollégiumot kapott, melynek patronálója szintén az evangélikus egyház volt, ehhez termeket és szertári felszerelést bocsátott az ifjúság rendelkezésére, és biztosította a tanulók köztartását. Az egyházkerület két épületet engedett át örökös használatra a képzőnek. Tekintélyes pénzdományokkal támogatták az egyre nagyobb népszerűségnek örvendő iskolát.

1897-ben az intézmény már saját gyakorló-iskolával rendelkezett, és 1905-ben a képzést négy évfolyamúvá fejlesztették.

Lakatos Zoltán

Az első világháború eseményei, közeli harcai azonban megzavarták az iskola működését. A tanárok nagyrészt behívták katonának, a közeli harcok akadályozták a tanítást, amely később csak a cseh megszállók ellenőrzése mellett folyhatott. Így 1918-ban csak nagy nehézségek árán lehetett a tanévet befejezni. A tanítóképző helyzete tarthatatlanná vált.

1920 februárjában az iskola vezetősége felkereste Miskolc város polgármesterét, aki ígéretet tett arra, hogy a tanítóképző intézet részére megfelelő elhelyezést, a tanároknak pedig alkalmas lakásokat biztosít. A trianoni békekötés után a Tiszai Evangélikus Egyházkerület és a Miskolci Evangélikus Egyházközség elnöksége úgy határozott, hogy a képzőt a tanárokkal együtt Miskolcra költöztetik. Az intézet főhatóságának engedélyén túl ehhez a vallás- és közoktatási miniszter is hozzájárult. Az áttelepülés legerősebb támogatója Geduly Henrik evangélikus püspök és Gerhardt Béla, a képző akkori főigazgatója volt (egyébként 30 éven át volt az intézmény vezetője). Miskolc megértette őket, és befogadta az iskolát. Sajnos, a megváltozott viszonyok miatt a város kezdetben nem tudott ígéretének eleget tenni, így a tanítóképző intézetnek ideiglenesen a Kun József utcában működő állami elemi iskolában szorítottak helyet. Tehát csak hosszú, fárasztó munka eredményeképpen sikerült megindítani a tanítást Miskolcon.

Az Egyházkerület elnöksége kezdettől fogva arra törekedett, hogy ez a nem megfelelő elhelyezés minél hamarabb megszüntethető legyen, és a tanítóképző intézet kizárólag a saját céljait szolgáló, és minden követelménynek megfelelő épületbe költözhessen át.

Hat éven keresztül minden küzdelem eredménytelen volt. 1926-ban az evangélikus egyházközség a volt evangélikus elemi iskola épületének átengedésével némileg segítette a nehéz helyzetet. Az átengedett, és a város részéről biztosított 105 millió korona segélyből rendbehozott épület csak 3 osztálynak az elhelyezését tudta biztosítani, 2 osztály továbbra is előbbi helyén, a Kun József utcai állami elemi iskolában maradt.

Ez a kétlakiság hosszabb távon tarthatatlanná vált, annál is inkább, mivel a tanításhoz nélkülözhetetlen egyéb helyiségek is hiányoztak. Mindez arra kényszerítette a fenntartó hatóságot, hogy mielőbb vegye tervbe egy önálló intézeti épület kialakítását.

A fáradozások eredményeként Miskolc város közönsége közgyűlési határozattal átengedte a tanítóképző intézetnek a Dayka Gábor utcai telket azzal a megszorítással, hogy azon egy éven belül modern épületet emelni tartozik. Az építési költséghez pedig 24 000 Pengő városi segéllyel járul hozzá.

1929. szeptember 11-én Geduly Henrik evangélikus püspök ünnepélyesen felavatta a Dayka Gábor utcai épületet. Nehéz, de szent feladat volt ekkor egy olyan intézet gazdájául szegődni, mellyel szemben hatalmas követelményt támasztott a kor szellemisége, vagyis hogy olyan tanítókat neveljenek-képezzenek, akik képesek egy megroppant gerincű nép ifjúságát felkészíteni a magyar jövő számára. Az is közzismert, hogy ebben milyen pótolhatatlan, igazából semmiféle mércével nem

A miskolci Evangélikus Kossuth Lajos Gimnázium és Pedagógiai Szak- középiskola

mérhető szerepe volt mindig is a magyar pedagógia legendás szegénylegényeinek, a néptanítóknak.

Az intézet itteni első igazgatójának, Gerhardt Bélának kiemelkedő érdeme, szerepe volt az intézet létrehozásában. Teljes odaadással, és diákjaival együtt - szó szerint a két kezével is - építette, teremtette az iskolát.

Ez az épület már mindenben megfelelt a kor követelményeinek. Korszerűen felszerelt szertáraival, könyvtárával, tornatermével és saját gyakorló iskolájával hosszú időre adott otthont az ekkor már 5 évfolyamú tanítóképzésnek. Egyidejűleg az épületen belül internátus is létesült, mely több mint ötven diáknak tudott bentlakást, és mintegy hetven diáknak étkezési ellátását biztosítani.

Az intézmény első évkönyvét az 1935-36-os tanévben adták ki, melyben szerepelt minden tanuló év végi osztályzata, a tanévben történtek részletes leírása, a nevelési rendszer elemzése, a tanárok névsora, órái, és még sok egyéb tudnivaló. A szegénysorsú, de jó előmenetelű és jó magaviseletű diákoknak tandíjmentességet, a bentlakóknak internátusi segélyt, ill. köztartást biztosított a fenntartó egyház.

A békés építkezés évei voltak ezek, amelyekre mindig meleg szívvel gondoltak vissza az iskola öregdiákjai. Sok-sok anekdota, vers, korabeli fénykép maradt fenn

ezekből az időkből, melyeket közös kirándulások, társas együttlétek, kultúrműsorok tettek színessé.

Az iskolában természetesen a vallási oktatás is folyt. A növendékek között nem csak evangélikus diákok voltak, hanem református, görög-, és római katolikusok is, ezért mindenki a saját felekezetének megfelelő hitoktatásban részesült heti két alkalommal. A felekezetek többször nyilvános ünnepeket rendeztek, melyeknek bevételét általában szegény gyermekek segélyezésére használták fel.

A II. világháború újabb történelmi akadályt jelentett az iskola életében. Az intézményt igazán súlyosan az 1943-44-es tanévben érintette a háború. Ezt a tanévet a katonai behívások miatt csak késéssel lehetett indítani, majd a német hadsereg katonai kórházzá foglalta le az épületet. 1945 januárjáig nem is kerülhetett sor az újrakezdesre.

Szomorú tény, hogy a szovjet megszállást követően dermesztő feladatok vártak a diákságra. A Mogan Komité eleinte burgonyavagonok tolására, sírásásra, és erősen oszlott hullák elhantolására vette igénybe az iskola tanulóit. Az intézményi épület 1945-ben a németek után a szovjet hadsereg számára is hadikórházként működött. Ezért a tanítás ideiglenesen a Görgey Artúr utca 20. szám alatt folyt, a képesítő írásbeli vizsgákat pedig az evangélikus templomban tartották.

1946-ban az intézet visszaköltözött a Dayka Gábor utcába. Az épületben keletkezett háborús kár mintegy 15%-os volt, de a különböző berendezések és a könyvtár teljes egészében megsemmisült.

1948-ban, mintegy 100 évvel az iskola létrehozása után, néhány kivételtől eltekintve az egyházi iskolákat államosították. Így a miskolci Evangélikus Tanítóképzőt is, melynek az államosítás utáni új neve Állami Tanítóképző Intézet lett. Az államosítási oklevelet a sárospataki Comenius Tanítóképző Főiskola levéltárában őrzik. Az 1949-ben végzett ifjú tanítók tablóján már ez a név szerepel, s egyben ez az évfolyam volt az utolsó végzős tanítóképzős évfolyam.

A következő tanévben a képzőt átalakították a Pedagógiai Gimnázium tanítói tagozatává, és át kellett költöznie az Állami Lévy József Gimnázium épületébe. 1950-ben határozat született ennek a gimnáziumnak a megszüntetésére is, ahol 1951-ben végzett az utolsó fiúosztály, és ezzel lezárult a miskolci tanítóképzés története.

Közben a Miskolcra telepített Nehézipari Műszaki Egyetem a jelenlegi Földes Gimnáziumban nyert ámeneti elhelyezést, így a gimnáziumot a kiürített Dayka Gábor utcai tanítóképzőbe helyezték át. Az egyetem végleges elhelyezésével és a gimnázium visszaköltöztetésével 1952-ben üresen maradt a Dayka Gábor utcai épület. Alkalmasnak látszott viszont arra, hogy továbbra is oktatási célokat szolgáljon, így városi összefogással három évfolyamos óvónőképzőt létesítettek benne. Ez az új iskola rendkívül nehéz anyagi körülmények között kezdte meg munkáját, hiszen az épület teljesen üres volt. Berendezését végül Kazincbarcikáról, az ott lévő internáló-táborban elraktározott iskolaszerekből sikerült elfogadható módon biztosítani, így 1952. szeptember 1-jén megkezdődhetett a tanítás.

A városnak egyébként ekkor már hosszú múltja volt az óvodai ellátásban. 1842-ben Kossuth lapjában, az akkori Pesti Hírlapban vezércikket jelentetett meg, amelyben

felszólította a vármegyéket, hogy angol mintára szervezzenek kisedővó intézeteket, úgynevezett példányóvodákat, amelyek mintájára országos hálózatot kell kialakítani, és az óvónőképzést is be kell vezetni. Miskolc városa meglehetősen fogékonysággal reagált Kossuth felhívására, így már 1842. szeptember 1-jén egy Major utcai házban 35 gyermekkel megnyílt a példányóvoda. Kossuth a turini száműzetésében is kapcsolatot tartott a várossal. Mindezekre tekintettel, minisztériumi engedéllyel az 1952-ben létesített óvónőképző Kossuth Lajos nevet vette fel.

1957-ben a középfokú óvónőképzést központilag megszüntették, de az időközben kialakított gimnáziumi képzés megmaradt az épületben Kossuth Gimnázium néven.

1973-ban az úgynevezett demográfiai hullám következményeként a Művelődési Minisztérium elrendelte az óvónőképzés újbóli beindítását, Kossuth Gimnázium és Óvónői Szakközépiskola néven. A kilencvenes évek elején fokozatosan megszüntették a szakközépiskolai óvónőképzést, így a Kossuth Gimnáziumban 1994-ben végzett az utolsó óvónői osztály. Ezzel párhuzamosan 1991-ben a Művelődési Minisztérium engedélyezte pedagógiai szakközépiskola kísérleti beindítását, mely képzés azóta jelenleg is folyik.

Veczán Pál (1968-2004 között miskolci evangélikus lelkész, ill. esperes) az 1990-es rendszerváltást követően egyre aktívabban vett részt Miskolc város életében. 1998 és 2002 között önkormányzati képviselőként elévülhetetlen érdemeket szerzett abban, hogy az iskola visszakерüljön jogos tulajdonosához, az evangélikus egyházhoz. Sok küzdelem és buktató után Miskolc Város Közgyűlése 2001-ben határozott az iskola visszaadásáról, és az immár Evangélikus Kossuth Lajos Gimnázium és Pedagógiai Szakközépiskolát 2001. augusztus 28-án szentelte fel Dr. Szebik Imre püspök úr.

Fellegvári Zoltán a régi-új egyházi iskola igazgatója nagy energiával látott hozzá az iskola külső és belső felújításához. Az új tantermek, jobb felszerelés, és megújult külső is segített visszavezetni ahhoz a szellemiséghez, amelyhez az iskola a történelem viharai ellenére korábban is tartozott.

DOBOS MARIANNE

A szentek erdélyi útikalauza*

Harmadik kiadása jelent meg 2009-ben Gyulafehérváron Jakubinyi György *A szentek nyomában Erdélyben* című „útikalauzának”.

Nemcsak a hívő, de minden utazóember számára fontos figyelemfelhívás lehet, hogy arra, amerre jár, az ország helységneveit ábécérendben megjelölve, időrendben mindenütt mellette álljon, hogy melyik szent tevékenykedett ott. Esetleg abban a helységben született, vagy ott van a sírja, illetve ereklyéje található a templomban. Hiányt pótló fontos kötet, azt, hogy nagy az érdeklődés iránta, bizonyítja az elfogyott előző két kiadás.

Az *Előszó* leírja, hogy a könyv megalkotására az ötletet egy német szerző, Richard Mayer *Die Heiligen in Deutschland* (Ein Lexikon der 540 deutschen Orte, an denen Heilige gelebt haben, Neue Stadt München–Zürich–Wien 1987) útikalauzából mérítette az érsek úr. Majd szerényen megjegyzi, hogy *amíg valaki sokkal illetékesebb elvégzi ezt a munkát, megpróbáltam magam összeállítani.*

„A hivatalos szentek és boldogok mellé felvettem azokat is, akiknek megindult a boldoggá avatási pere, vagy szó volt a per beindításáról – írja. – Az erdélyi (Erdélyben született) szentek mellé bevettem az Erdélybe látogató szenteket is. *Erdélyt* tágabb értelemben vettem: Erdély a Partium és a Bánság, vagyis a Trianonkor Romániához került országrészeket, más szóval a gyulafehérvári, szatmári és temesvári római katolikus egyházmegyéket is belevettem. Rövid útikalauzomban csak a *római katolikus* szentekkel foglalkozom.”

Az alakjában kicsi, az Erdélyben utazgató zsebébe illő formátumú könyvecske nagy mű, hatalmas mondandóval. Nemcsak az Erdélybe látogatóknak szól. Nemcsak szól minden magyar embernek, éljenek bár Erdélyben, Magyarország területén, vagy bármely táján a világnak, szól, és ez a felbecsülhetetlen értéke, az egyház minden tagjának:

„Az egyház *szentté avatva* egyes híveket, vagyis ünnepélyesen kijelentve, hogy ezek a hívők hősieen gyakorolták az erényeket és Isten kegyelméhez hűségesen éltek, elismeri a Szentség Lelkének hatalmát, aki benne él, és támogatja a hívők reménységét, amikor őket, mint példaképeket és közbenjárókat adja nekik. Az egyházban egész történelme folyamán a legnehezebb körülmények közepette is mindig a szentek voltak a megújulás forrásai és kezdeményezői” (KEK828).

Szentatyánk, XVI. Benedek pápa első ténykedéseinek egyike az volt, hogy a szentté avatási kongregációnak előadást tartott arról, hogy nem nemzeti vagy rendi büszkeségből kell a szenteket avatni, hanem ott kell lennie a „vox populi”-nak.

* A szerző Az összecsomózott szalag című új könyvének egy fejezete. Kapható a minorita plébánián.

Talán éppen ez hiányzik nálunk, magyaroknál, sajnos. P. Balanyi György piarista professzor híres, hatvanöt évvel ezelőtti írása ma is érvényes: *Magyar szentekről, akik nincsenek, de lehetnének*. Cikkét ismét, és ez az utolsó megjelenése, a Vigília közölte (1993/7/529–535.) *Miért nincsenek magyar szentek?* címmel.

Balanyi professzor felsorolja az okokat. Rámutatva arra: „És, hogy nincsenek, azért elsősorban magunkra kell vetnünk. Nem az a baj, hogy nem tiszteltük eléggé a közünk élő szenteket, hanem az, hogy nem úgy tiszteltük őket, ahogyan kellett volna. Szerénységből, kényelemszeretetből, olykor talán fősვნყնყնყնყն is elmulasztottuk idejében megindítani a szentté avatási eljárást, vagy ha megindítottuk, nem volt elég kitartásunk a végigvezetéshez. Mint annyi más téren, itt is beértük félmunkával. Pedig egy-egy hivatalosan kinyilvánított szent megbecsülhetetlen erkölcsi értékgyarapodást jelent nemzetének életében.”

Nemzeti történelmünk viharos századai magukkal hozták, hogy minden korban szenteket termő föld volt a magyar. Ha belegondolunk abba, hogy a szentek megfelelő tisztelete a jelenben a jövő alapja, belátjuk mennyire nélkülözhetetlen útikalauzt kapunk általa saját, személyes életünkre vonatkozóan is. Példaképek sorakoznak előttünk.

Foglalkozik azzal a könyv, hogy mit is jelent a tiszteletük. Mit jelent a szentek tisztelete! Azután felsorolja az erdélyi szenteket és a szenteket Erdélyben, rövid életrajzzal, illetőleg a helységnévtárban megjelöli a szentek nyomait. Amennyiben csak erdélyi látogatásról van szó, és a látogatás részletes helységnév szerinti menete nem ismert, akkor az életrajzban említi meg, hogy kb. mikor is járt a szent Erdélyben.

A kiadások előszavaiban, kis statisztikai összefoglalások is olvashatóak. Álljon itt a 3. kiadáshoz készített előszóból a statisztika, melyből megtudhatjuk, hogy 52 életrajzot tartalmaz a kötet. Ebből 7 nő és 45 férfi. Az 51 személy megosztása századonként: X. sz. 1, XI. sz. 3, XIII. sz. 1, XV. sz. 3, XVI. sz. 5, XVII. sz. 3, XVIII. sz. 1, XIX. sz. 3 és XX. sz. 32. Az 52-ből 21 vértanú és 31 hitvalló. Egyházi állapot szerint: 1 pápa, 13 püspök, 9 egyházmegyes pap, 16 szerzetes pap, 2 laikus szerzetes, 6 apáca, 5 világi. A szentté avatási kongregáció utolsó kimutatásában az 51-ből 6 szent, 10 boldog, 9 Isten szolgálja szerepel. A helységnévtár 115 helységet közöl.

Született miskolciként választottam egy életrajzrészletet:

Kelemen Sámuel P. Didák OMF Conv. minorita pap, hitvalló, Isten Szolgája (1683–1744) életét, munkásságát bemutató fejezetvégén olvashatjuk:

„Már életében szentként tisztelték. A minorita rend 1766-ban kezdte el a pert hivatalosan. 1774-ben Esterházy Károly egri püspök (1761–1799), majd 1789-ben Bathyány Ignác erdélyi püspök (1780–1798) veszi kezébe az ügyet. A tanúkihallgatások is megtörténtek. Sajnos a jozefinista kor megnehezítette a kapcsolatot a Szentszékekkel, de Didák atya tisztelete fennmaradt. Végül a minorita rend kéréséhez a Magyar Püspöki Kar is csatlakozott, és Lékai László bíboros-prímás adta át a Szentatyának a kérést 1977. szeptember 27-én. 1979. augusztus 27-én a halott maradványait azonosították, és koporsóját felhozták a kriptából a templomhajó bal oldalán levő Szeplőtelen oltárhoz, ahol síremléke is van. A Szentszék 1981. április 28-án megadta

az Egri Főegyházmegyének a 'nihil obstat'-ot a perhez. 1990. június 5-én elismerték az egyházmegyei per érvényességét. A pápai magyar gyóntató, P. Rákos Balázs Raymund OMF Conv. (1911–1994) sokat tett a per érdekében. Kiadta magyarul Didák atya legújabb életrajzát és műveit is. Reméljük, hogy Apor Boldog Vilmos vértanú püspök után P. Kelemen Didák és Márton Áron püspök lesznek a következő székely boldogok.

Életrajza szerepel a gyűjteményes kötetekben, lexikonokban. Legutóbbi külön magyar életrajza: Rákos Balázs Raymund *Ugye atyafiak?! Kelemen Didák élete* (Róma 1975); és *Kelemen Didák műveiből* (Róma 1985). A gyulafehérvári érseki levéltárban található latin életrajzokat és dokumentumokat nagyon jó jegyzetekkel és magyarázatokkal, latin-olasz kétnyelvű kiadásban kiadta a minoriták szentté avatási posztulátora: *I primi documenti biografici del Servo di Dio P. Didaco Kelemen dei Frati Minori Conventuali (1683–1744)* (Isten szolgája P. Kelemen Didák minorita első életrajzi dokumentumai, Róma 1991.).

Elgondoltam, hogy amennyiben valaki vállalkozna *A szentek nyomában Magyarországon* útikalauz összeállítására, úgy abban az Egri Főegyházmegyén belül Miskolcnak kiemelkedő hely jutna. Az általa épített templomban tisztelik a város hívő katolikusai Didák atyát. Minden esti szentmise záró áldása előtt boldoggá avatásáért imádkozva, halála napján, minden hónap 28-án áhítattal a sírjánál, és különlegesen is április 28-án, mikor az ünnepi szentmisére a magyar és az erdélyi minorita rend szerzetesei is összejönnek a templomba. Van, hogy ilyenkor beférni is nehéz. Különösen is így volt ez, mikor 2008-ban Regöczy István atya, az *Isten vándora* is ellátogatott Miskolcra, halát adni szentmisével az addig papi szolgálatban eltöltött 65 évéért, Didák atyára is emlékezve.

Hálatáblák, égő mécsesek a sírnál, ahová nemcsak hazánkból, de a környező országokból is érkeznek látogatók.

Az *egyetemesnek* a legszebb bizonyítéka pedig az, hogy a Nagyboldogasszony minorita templom plébánosa, aki az utóbbi években ismét lendületet vett tiszteletnek a motorja, ismét, és ez is amolyan isteni véletlen, lengyel, Bogdan Adamczyk atya. Lengyel, mint volt fr. Woiczech Topolinski, a posztulátor.

Egy számadat álljon itt ismét a könyvből: „A jelenlegi Martyrologium Romanum kb. 6650 szentet és boldogot hoz név szerint, és még 7400 vértanút – csoportokban – akiknek csak a számát ismerjük.”

Ha belegondolunk, hogy a XX. század keresztény vértanúinak számát több millióra teszik, és hogy II. János Pál elrendelte a *XX. század katolikus vértanúinak* az összeírását, hogy tanúságtételük – szentté avatásuktól függetlenül – fennmaradjon, akkor csak egy név közülük fr. Woiczech Topolinskié. Csepp ebben a tengerben, a fr. Kelemen Didák boldoggá avatása ügyében '39-ben hazánkban járt, majd tovább utazva a Gestapo által Pomerániában letartóztatott, és valahol kivégzett minorita szerzetes. Azzal a többi cseppel együtt, akiknek élete az ő életéhez – a kutatások alapján Amerikában, Olaszországban, és a lengyel területeken – köthető. És ilyenkor, ezeken a „cseppeken” – akik a szentek – keresztül meglepetten érzük tetten a jó Isten gondvi-

selő szeretetét, amely az egyes emberek által, az egyes szentéletű emberek életével, és olykor mártírhalálával a világ történelmét annak legkétségbeejtőbb pillanataiban a szakadék széléről vissza, vagy legalább valamelyest jobb irányába befolyásolja.

Erről szól Isten embereinek, Jézus barátainak, a szenteknek az élete minden korban, és a föld bármely részén mindenkor.

Meg kell ismerni ezeket az életeket, mert példájukat a saját korunkban, mindennapjainkban, a nekünk rendelt helyen követnünk kéne (kell).

Érsek úr kötete abban példaértékű, ahogyan visszatekint a keresztény évszázadokra, és főként fontos, ahogyan az alig ismert a XX. századi mártírok és hitvallók életét bemutatja, azokét, akiknek tevékenysége azokra a területekre tehető, melyekkel az „útikalauz” foglalkozik.

A totalitárius rendszerek százada után Európa a demokráciát óhajtja.

„A demokrácia – Ruskin Bond indiai származású brit író szerint – ott képzelhető el, ahol az emberek többsége becsületes”.

„Én vagyok az Út az Igazság és az Élet” – mondta Jézus. Követték őt a szentek. És jaj, nemcsak a demokráciának, de a világnak is, ha az emberek többsége nem lesz, ha nem is szent, de legalább becsületes...

Vezesse erre az útra minden olvasóját Erdély, Magyarország, és világszerte ez az „útikalauz” is!

Csillagpont Református Ifjúsági Találkozó

Kárpát-medence fiataljai számára két évenként komoly elmélyülést is lehetővé tevő, lelki tartalommal megáldott fesztiválszerű együttlétet szervez a Magyarországi Református Egyház. Az ideit a tatai edzőtáborban tartották, mintegy 3700 résztvevővel. A Csillagpont Református Ifjúsági Találkozóra Miskolcra és környékéről is szép számmal jelentkeztek, utaztatásukról az egyházkerület ifjúsági missziója külön buszokkal gondoskodott.

TÓTH TAMÁS

Ő a fény, mi színei

A kovácsvágási parókia nemrég került felújításra, az épület új színeket kapott, és a falakat borító gyönyörű szép barokk motívumok hirtelen életre keltek. Előzőleg szürke és szürkésfehér volt, jelenleg a fal hófehér és a díszek teracotta színűek. A gyülekezeti tagoknak nagyon tetszik, büszkék rá, de sokan most fedezték fel az épület szépségét, és volt olyan ember, aki megkérdezte: „Ezek a díszek rajta voltak egyáltalán az épületen?”

Igen, rajta voltak, de a szürkesség eltakarta, egybemosta. Mindenkinek vannak depressziósabb életszakaszai, és olykor félelem fog el, hogy az az egyház, amiben élek, és teljes szívvel az enyém, elszürkült, és talán én is és mások is elszürkültünk, színtelenek lettünk, egy fekete-fehér saját világban élünk, ami sokszor örömtelen, elkeserítő.

„Örüljete az Úrban” – igen sokszor ez a bajunk, hogy ezt nem tudjuk kifejezni, nem látszik a mi református népünkön ez az öröm, ami belülről a szívünk mélyéről kell hogy jöjjön, és talán ezért nem vagyunk mások számára vonzóak. Amikor megkérdeztem egy fiataalt, miért nem jön templomba, ezt felelte: „Ne haragudjon

Tóth Tamás

tiszteletes úr, de az olyan, mint egy időutazás, mínusz négyszáz év, én a mai világban élek.” Mi is, csak valahol azt a mínusz négyszáz éves gazdag tartalmat új megjelenési formákban kéne önteni!

Szeretem a Csillagpontot, mert előre mutató, ezen a helyzeten segít, és talán a résztvevő 3700 fiatal is ezért szereti, mert színes. Református, nem veszítette el a lelkiségét és színes, díszes. Valami, ami eddig is megvolt, de kellett, hogy egy közös pont legyen, ami felüdít.

Már az első, bodajki alkalmon rácsodálkoztunk, hogy mennyi fiatal van itt. Okosak, szépek, lelkesek és reformátusok; a mi egyházunk tagjai, színei. A fiatalok is rácsodálkoztak, hogy lehet másképpen is dicsérni az Istent, és ezekben a formákban átélték azt a lelkiséget, amit egyházunk mindig is hordozott magában, mélyen benne van, csak újra kellett színezni. Aki ott volt, új lendületet kapott. Különösen én, aki valamikor, Isten világától távol tartva vettem itt részt egy őrsvezető képző táborban. Most megtapasztalhattam, hogy Neki mindenre van hatalma, mert a régi barakkokban most Istent dicsérik!

Szeretem a Csillagpontot, mert újra színez, Isten csodálatos fényét hordozza. Az első után két lelkész barátommal az egyházmegyénkben csendes napokat indítottunk a fiataloknak, mert tovább akartuk élni, még ma is működnek ezek az alkalmak. Újra és újra, azóta is ott vagyunk, és most Tata után is ugyanúgy feltölt, erőt ad és motivál, szélesebbre tágítja azokat a kereteket, amelyek olyan sokszor beszűkülnek és elszürkítik az életet.

Igen, nagyon jó egy kicsit lazábban, rövidnadrágban és pólóban, gitárral és dobbal, sok-sok lehetőséggel gyerekeknek, tiniknek és felnőtteknek. Korosztályokat külön megcélzó programokkal, lehetőségek piacával és jó szakemberek bevonásával. Igen, nagyon sok áldott ember van, aki szívesen elmegy a gyülekezetekbe és beszél házasságról, párválasztásról, gyereknevelésről. Élünk-e vele, mert Isten drága kincseket adott rajtuk keresztül?

Szeretem, mert noha egy kicsit fesztivál jellege van, mégis megtartotta a lelkiségét, és aki szeretett volna mélyen csak Őreá figyelni, megtehetette a dicsőítő sátorban, az imasátorban és még sok áldott helyszínen, de az egész közösség együtt is megélhette Istenünk közelségét az esti evangélizációkon, vagy akár a főelőadás értékes üzenetében is.

Szeretem a Csillagpontot, mert háromgyermekes családként nagyon jól éreztük magunkat, és a családi nyaralás egyben lelki feltöltődés is volt a számunkra.

Miért ne szeretném, hiszen a mi csodálatos Istenünk gazdagságát fejezi ki, az Ő fényében fűrdtünk négy napon keresztül, és belül a szívünkben érezzük, színesebbek lettünk megint.

Szeretem a Csillagpontot, mert aki ott van, megszereti a színeket, és reménységet visz haza magával, és ahogyan egy hegyközi kis falu parókiájának a fala színessé válik, úgy válik a lelkészének szíve is színessé egy Csillagpont után. És ha a gyülekezet ebből meglát valamit, akkor mindenki csak nyer, mert újra és újra felfedezik Isten országának gazdagságát, és nem tudnak betelni vele.

Kívánom, hogy Isten fénye színezzé újra valamennyiünk gyülekezetének életét!

Megemlékezés a szerzetesek szétszórásának 61. évfordulóján

Immár hetedik alkalommal tartott ünnepséget a minorita rendház falán elhelyezett emléktábla előtt a KÉSZ miskolci csoportja június 17-én, a szerzetesek szétszórásának 61. évfordulóján. Mikolai Vince pápai prelá-tus, a miskolci KÉSZ-csoport egyházi elnöke köszöntötte a megjelenteket, majd Palánki Ferenc egri segédpüspök, miskolci érseki helynök mondott beszédet. Az esős időjárás miatt a megemlékezésre ezúttal a templomban került sor, amely után Palánki püspök úr mutatott be szentmisét az elhur-colt szerzetesekért Mikolai Vince, dr. Sedon László hejőcsabai plébános és Bogdan Adamczyk minorita plébános koncelebrálásával. Közreműkö-dött a Szent Ferenc-kórus, Regős Zsolt vezetésével. A koszorúzásra végül a szentmise után került sor.

– Szeretettel köszöntöm a körünkben megjelent Palánki Ferenc püspök atyát, mis-kolci érseki helynök urat és azokat a kedves híveket, akik fontosnak tartották, hogy időt szenteljenek erre az évenként visszatérő alkalomra – mondotta a KÉSZ egyházi elnöke.

–1950-ben ezen a napon teherautóra pakolva elhurcoltak a minorita rendházból több szerzetest, név szerint P. Péchy Alán tartományfőnököt, P. Beck Pál hittanárt, P. Szendrey Bonaventura házfőnököt, Moksó Gilbert teológusnövendéket, Mézinger Ferenc novíciust, Polonkay Arnold novíciust, fr. Grohmann János orgonistát, fr. Nagy Sándor sekrestyést, fr. Krizsán Sándort és Szabó József diákot, és vitték el őket kényszerlakhelyre. Valamennyien elköltöztek már az élők sorából, legutóbb Polonkay Józsefet, magyarosított, illetve rendi nevén Kápolnássy Arnold atyát február 1-jén temették el a minoriták kriptájába. Őt novíciusként vitték el, aztán egyházmegyes pap lett, de az volt a kívánsága, hogy itt, a minoriták kriptájában nyugodjék.

– Kedves Testvérek! Amikor visszagondolunk 1950-re, a kommunista diktatúra leg-sötétebb évére, amikor megkezdődött az egyház módszeres szorongatása, és a szerze-tesrendek felszámolása, ezek szomorú emlékeket idéznek. Mindig emlékeznünk kell rá, hogy el ne felejtjük azt a galádságot, illetve a módszeresen kitervelt kegyetlensége-ket, amivel meg akarták törni az egyház erejét. Azt mondták, hogy a vallás magától fog elhalni, de igyekeztek siettetni az elhalását. Némi elégtétellel tudjuk megállapíta-ni, hogy az istentelen kommunizmus letűnt a történelem színpadáról, legalábbis nagy részben, az egyház pedig változatlan erővel jelen van és működik.

Az emléktáblát a KÉSZ nevében Sasvári István és Dudás Lászlóné koszorúzta meg

– Szerte az országban tartanak hasonló megemlékezéseket, és fontos az, hogy ahol szerzetesek éltek, és ahol ez a törvénytelenység velük megtörtént, ott emlékezzenek rá, és idézzék ezeknek az embereknek a szenvedését és helytállását is, amely reményeink szerint erőt adott másoknak is, hogy hűségesek maradjanak Krisztus ügyéhez.

– Most pedig felkérem Palánki Ferenc püspök atyát emlékező beszéde megtartására.

PALÁNKI FERENC

Mivel ragaszkodtak hitükhöz, hősök lettek

Főtisztelendő Paptestvérek! Krisztusban szeretett testvéreim! Kedves megemlékezők!

Egy kis történelmi bevezetéssel kezdem ezt a megemlékezést. 1950 tavaszán a Magyar Dolgozók Pártjának vezetése, Rákosi Mátyás, Révai József és Farkas Mihály a közeljövő legfőbb feladatának tartotta, hogy leleplezze a klerikális reakciót, a Katolikus Püspöki Kart, mint a béke ellenségeit, hogy támogassa és segítse azokat a „néphez hű” papokat, akik a püspökökkel szemben támogatják a békét és a népi demokráciát. „Politikai felvilágosító munkával együtt megfelelő állami és védelmi rendszabályt kell foganatosítani a klerikális reakció ellen. El kell érni, hogy egyre kevesebben járassák hittanra gyermekeiket, és fokozni kell a klerikális reakció elleni propagandát a nép között” – írták.

A párt központi vezetőségi ülésén fogalmazta meg így a fő ideológus, Révai József, s egy hatalmas beszédében, amelyet a párt központi lapja, a Szabad Nép 1950. június 6-án teljes egészében közölt, meghúzta a magyar szerzetesség fölött a lélekharangot. E beszéd szerint a szerzetesek a kizsákmányoló osztály restaurálására törekszenek, imperialista ügynökök, kémek, naplopók, a békés fejlődés aláásói, a püspökeikkel együtt.

Ilyen mondatokat használ Révai József: a klerikális reakció, amely szavakban a család szentségét hirdeti, a valóságban nem riad vissza a család békéjének és egységének megbontásától, mert – ahogyan írja Révai elvtárs – a klerikális reakció melegágya az a 636 kisebb-nagyobb rendházban élő 23 férfi és 40 női szerzetesközösség, amelynek tagjai közül sokan arra „vetemednek” (ezt a szót használja), hogy családlátogatás címen rábíriák a szülőket arra, hogy hittanra írassák be a gyermekeiket.

Azt írja Révai: nincs szüksége a társadalomnak ezekre a naplopókra, mert azokat a funkciókat, amelyeket eddig ők végeztek, a tanítás, a szociális gondoskodás, egészségügyi szolgálat, immár a szocialista állam veszi át.

Visszagondolva, hogy micsoda ideológiát használtak fel, és láthatjuk, milyen eredményeket értek el, talán sikeresnek tűnik ez a propaganda. A szerzetesek felszámolása erre az alapos indoklásra épült. Amikor készültem, kezembe került Pálos Antal jezsuita atyának – akit nagyon szerettem, és aki kilenc évig volt a kommunista rezsim „vendégszeretetében” a börtönben –, e beszédelemzése, amiben azt írja: elvégeztetett. Révai József főideológus beszédét ahhoz hasonlította P. Pálos, mint amikor Pilátus halálra ítélte Jézust. Elvégeztetett. Azt gondolták, már moshatják kezüket, már sikerült az egyházon egy nagyot ütniük, sikerült megszüntetni az egyházat. Néhány év, és már nem lesznek hívő emberek, nem lesz gond az egyházzal. És ezt nagyon sokan elhitték. De akik nem hitték, akik abban hittek, aki ezzel a szóval fejezte be az életét, hogy elvégeztetett, vagy beteljesedett, akit Uruknek és Messiásuknak hittek és vallottak, ezek az emberek kitartottak a hitük mellett.

Hol van most a kommunista ideológia? II. János Pál pápára, boldog szentatyánkra azt mondták az emberek, a fő érdeme az volt, hogy megdöntötte a szocializmust, a kommunizmust. Magától dőlt össze. Biztos, hogy segített neki összedőlni, de minden összedől, ami nem Krisztusra, nem sziklára épül. Ami nem isteni. Én nem vagyok euroszeptikus, de az Európai Unió is össze fog dőlni, mert nem Krisztusra épít.

Minden, ami nem krisztusi, vagyis ami nem a szeretetre épít, az mind meg fog szűnni, össze fog dőlni, és jön helyette egy új világ. Az az új világ, amit Krisztus épít, és amit nekünk is felelősségünk építeni, hogy szeretetre építsük az életünket. Nekünk is felelősségünk, hogy tovább adjuk a hitünket. Azt a hitet, amihez ragaszkodtak azok a szerzetesek, akik itt éltek, ezek között a falak között, ebben a templomban imádkoztak, ebben szolgálták az Istent és Isten népét. Ők felelősséget hagnak ránk. Ha rájuk gondolunk, ha felnézünk az emléktáblára, akkor elolvashatjuk azokat a szavakat, amelyeket oda a Szentírásból felvéstek, hogy azok a szívünkbe is be legyenek vésvé. Egy kicsit hosszabban idézem ezt a részt a második Korintusi levél 4. fejezetéből: „Mindenfelől szorongatnak minket, de össze nem törnek. Bizonytalanságban élünk, de kétségbe nem esünk. Üldözést szenvedünk, de elhagyottak

nem vagyunk. Földre terítenek bennünket, de el nem pusztulunk. Testünkben folyton-folyvást viseljük Jézus szenvedését, hogy egyszer Jézus élete is megnyilvánuljon testünkön. Életünkben állandóan ki vagyunk téve a halálnak Jézusért, hogy majd Jézus élete is nyilvánvaló legyen testünkön.”

Jézus arra tanít bennünket, hogy ha szeretetben éljük az életünket, ha Órá, a szeretet forrására építjük az életünket, mint sziklára, akkor megmaradunk. Akkor földi életünk persze nem lesz könnyű, nem lesz kereszttől mentes, mégis elkezdjük örök életünket.

A II. vatikáni zsinat erre tanít bennünket: a szeretet és annak műve örök. Jézus Krisztus a szeretet, Ő a szeretet forrása számunkra, és az Ő műve örök. Az Ő műve nem fog összedőlni. Ezért akik hozzá kötik az életüket, azok elkezdik építeni az új világot, a szeretet országát. Ezek a szerzetesek, akiket elhurcoltak, megállták a helyüket. Péternek mondja Jézus: Simon, Simon, a sátán kikért téged, hogy megrostáljon, mint a búzát. De én imádkoztam érted, hogy megtérvén megerősítsd a testvéreidet. A sátán minket is kikért, minket is megrostál. Vajon mi megálljuk-e a helyünket? Mert Jézus értünk is imádkozott, amikor az utolsó vacsorán azt mondta, „most azokért könyörgök, akik az ő szavukra hinni fognak bennem”. Mi vagyunk ezek. Mi hiszünk az apostolok szavára, az apostolok tanúságtételére, mi hiszünk Jézus Krisztusban, és Ő értünk imádkozott, hogy mi is álljuk meg a helyünket, hogy ne hulljunk ki a rostán. Hogy ne legyen gyarló, gyenge, önző a hitünk vagy hitelenségünk, hogy ne forduljunk magunkba.

Nemrég olvastam egy interjúban, egy pap arról beszélt, sokszor olyan magányosak vagyunk, olyan magunknak valók. Olyan magányos farkasok vagyunk. Hát ha már magányosak vagyunk, akkor legalább magányos bárányok lennénk... De mi nem vagyunk magányosak, mi összetartozunk. Mi azt tanultuk elődeinktől, akik hősiesen vállalták a mindennapi élet keresztyét, ezzel a hittel, hogy kétségbe nem esünk, bármi történik velünk, mi Krisztushoz tartozunk. Sem halál, sem élet, sem semmiféle teremtmény el nem szakíthat bennünket Krisztustól, Krisztus szeretetétől. A Mennyei Atya szeretetétől, amely Krisztusban van. Nem az áldozatokra gondolunk, hanem az áldozatra, a szeretetből meghozott áldozatra, és a hősökre gondolunk, azokra, akik nem arra vágytak, hogy hősök legyenek, de mivel ragaszkodtak a hitükhöz, kitartottak a szilárd értékrendjük mellett, ezért hősök lettek.

Eszünkbe juthat a gyönyörű, ősi énekünknek a sora: „Hadd legyünk mi is tiszták, hősök, szentek”. Ragaszkodjunk mi is a szeretethez, ragaszkodjunk Krisztus szeretetéhez, és akkor elkezdjük építeni azt az országot, azt az új világot, amelyet Krisztus már elindított bennünk, és bennünk és körülöttünk is épül ez a titokzatos ország, amelyre várnunk kell, de már itt van. Ha igazán hiszünk Krisztusban, megálljuk a helyünket ott, ahová állított bennünket és mi is építjük a szeretet országát és ez a mai megemlékezés is segít bennünket abban, hogy mi is hűségesek legyünk Krisztushoz, az örök élet forrásához.

(A Minorita-templomban június 17-én megtartott ünnepségen elhangzott beszédek szerkesztett változata)

Rákócziak dicső kora...

Ezeréves államiságunkban idén van a 300. évfordulója annak, hogy a konföderált rendek szatmári gyűlése után a majtényi síkon lehangzó a Rákóczi-szabadságharc büszke zászlaja. Most ennek főbb eseményeit (1703–1711) próbáljuk felidézni II. Rákóczi Ferenc személyes sorsával, és Istennel történt „elszámolásával”.

Először a kontúrok felrajzolása történik gyönyörűségeken szép régies nyelvezetű versrészeivel, illetve franciából és latinból (Emlékiratok, Vallomások) mesterien fordított, mai nyelvünkre áttett válogatott idézeteivel. A „Rákóczi Ferenc buzgó énekéről” 22. strófája bizonyítékként szolgál(hat), hogy az saját kezű műve. „*Gondolám verseim szép Lengyelországban, / Azután leírárom jutván az határban / Szép hazámban lévő Vég-Kálló várában, / Ezerhatszáz után jutván harmadikban.*” Tehát 1703. Mégpedig június. Felpanaszolja benne, hogy az egyéni sérelmek országos méretűekké nőnek, a régi szabadság, ország, korona, idegenek zsákmánya lett: „*Odavan és megholt szép privilégiumod, / Mert letapodtatott minden igazságod, / Idegen nemzetre szállott szép országod, / Meghült és elhírvadt a te vigasságod.*” Mily tökéletes sűrítése a diplomácia és a jog nyelvén részletezett kiáltványának, amelyet a „*keresztény világ minden fejedelmének és republikáinak*” tájékoztatására adott ki felkelése magyarzatára „*munkátsi uraságunkban lévő táborunkban, hetedik napján Szent Iván havának ezer hét száz három esztendőben... Recrudescunt... Megújúlnak a ditsőséges Magyar nemzetnek régi sebei...*” A cselekvésről még lengyelföldön így gondolkozott: „*csak egy fiatalember bevéssége és a haza szeretete lelkesített.*”

De vissza a vershez! „*Kardom fölöttem, Uram, szent nevedben, / Népetem vezetem szép rendelt seregben, / Indulásom vagyon te dicsőségben, / Segélj, Jézus! segélj, szép Szűzzel mentemben.*” Rákóczi Máriaja a szabadságharc oldalán áll. A fejedelem igaz ügyet képvisel és mélyen vallásos katolikus. „*Uram, távol legyen tőlem, hogy azt higgyem, van valami saját érdemem, a mezítelenségen, a nyomorúságon és a gyarlóságon kívül. Szabad akaratot adtál nekem, de ha nem tereled ezt kegyelmeddel a láthatatlan és megfoghatatlan természetfölötti dolgok felé, mindig a láthatók, megfoghatók és természetemet gyönyörködtetők felé fordul. Ezért rajtam kívül és benned kell lennem, és neked bennem, hogy jól tehessek. Bennem kell élned, hogy ne haljak, vagy inkább meg kell halnom a magam számára, hogy neked éljek.*” De a vallásszabadság feltétlen híve a nemzeti egység okán is. „*Magyar nemzet, kérlek téged az Istenért, / Hogy magyar magyarnak ne szomjúzza vérét. / És senki ellenem ne fogja fegyverét, / Mert én nem kívánom Magyar veszedelmét.*”

Harcok, bel- és külföldi tárgyalások, államszervezés, bukás, cselekvés a száműzésben is, majd halhatatlan emléke. Csak silány kísérlet egy nemzetével és hitével

összeforrt jelentős történelmi személy életének felvázolt kontúrait képpé kitölteni. Vallomások: „Zavarba jövök és elpirulok, Uram, ha fölidézem születésem és körülményeit, és ha az enyémmre gondolok. Te, az Isten, teremtőm nekem és a mindenségnek istállóban születél, én pedig palotában, téged ökör és szamar között szegény pásztorok, engem - ki por és fűreg vagyok a te színed előtt - udvari emberek nyüzsgő tömege vett körül. A te szüleid szegények, az enyémekek fejedelmek...” Nem akármilyen családfája volt. I. Rákóczi Ferenc és Zrínyi Ilona fia. Apai ágon ősei erdélyi fejedelmek. Zrínyi Ilona vérvonalán Zrínyi Miklós, a szigetvári hős, majd a költő és hadvezér Zrínyi, édesapja pedig az 1671-ben összeesküvés és felségárulás vádjával elítélt és lefejezett Zrínyi Péter horvát bán. Ismét a Vallomásokból: „Istenem, amikor 1676. március 27-én Házunk borsi kastélyában bevezettél ebbe a nyomorúságos életbe, ismétlem, nyomorúságosba, s ezt joggal mondtam: hiszen már anyám méhéből ellenségedként hoztál világra, de a nyomorúságok között szerencsésként is, mivel elvezettél engem a semmiből a te fölismerésedig. Gondviselésed sokat fáradozott velem, mert bár atyámat még 40 éves kora előtt születésem után 6 hónappal magadhoz szólítottad ebből a nyomorúságos életből, (s alázatosan könyörgök Fenségedhez, légy hozzá irgalmas), nem engedted, hogy elkövetkező neveltetésemből bármi is hiányozzék. Gyöngéden ragaszkodott hozzám nagyanyám, a te szolgálód, ki neked szentelte életét, és az emberek szemében szent volt. Anyám igazi anyai szigorral szeretett: mert fölfigyelt minden illetlen cselekedetemre... Kialakították tanítóim bennem a rangomhoz illő erkölcsöket és imádkozásra készítettek.” Nevelő apját és környezetét nem szerette, bár ekkor még nem tudta felfogni a vallási ellentéteket, és a „két pogány közt egy hazáért” találoán megfogalmazott nemzeti túlélés stratégiáinak eltérő politikai törekvéseit. Kivel, ki ellen? Mostoha körülmények között sokat kellett utaznia, tanúja volt véres harcoknak, megbetegedett vérhasban, túlélte a sátrán átgázoló menekülő seregrész okozta életveszélyt. Mindezeket 6 és 9 éves kora között. A Vallomásokban az Úrnak mond köszönetet. „Te adtál nekem erőt ahhoz, hogy ellenálljak a fönt említett nyomorúságoknak, te takartál be engem, ha fáztam, és hóval borítva feküdtem a földön, te üdítettél föl egy korty vízzel, ha igen gyakran szomjaztam, és egy falat kenyérral, ha éheztem, s minthogy ezek így nem ártottak nekem, megmaradt egészségem és gyöngé testem megedződött.” Mostoha apja Thököly veresége, majd végül törökföldi internálása, majdnem azonos sorsot hozott volna neki. De írása szerint tanítója, Badinyi János engesztelő miseáldozatával megváltoztatta Thököly eredeti tervét. Így Munkács várában maradhatott. Édesanyja, „akit mind bölcsesség, mind hősi lelkület tekintetében a neméhez illő átlagos képességeken felül ajándékoztál meg ó bölcsesség tárháza, bátor és valóban férfias lelkülettel vette tudomásul, hogy közelednek üldözői, és a vár megadását kériknek azt felelte, hogy árváinak gyámja, akiknek várába ő bárki ellen irányuló ártó szándék nélkül vonult vissza, és hogy nem adhatja át várunkat, amelyet senki nem követelhet tőlünk jogosan. Ezért mindenféle viszálykodástól távol óhajítja tartani magát, mert ha bárki most említett árváinak javait erőszakkal el akarják rabolni, akarata ellenére fog kényszerülni az erőszak visszaverésére” – írja a Vallomásokban. A védekezés – árulások ellenére is – 1688 januárjáig, közel 3 évig sikeres volt, kiváltva az egész „gálans Európa” csodálatát. A várfeladás egyezményét

Lipót császár (aki kinevezte magát a Rákóczi-testvérek gyámjának) sok részletében nem tartotta be. Téli idején megérkezve a császárvárosba az intézkedő Kollonics bíboros elválasztotta a kis Ferencet és Juliannát édesanyjuktól, majd rövid, engedélyezett búcsútalálkozásaik után Ferenc útja Csehországba, Neuhaus (ma Jindrichuv Hradec) jezsuita iskolájába vezetett. Erre így emlékezik: „*Bárcsak neked ajánlottam volna föl könnyeimet Uram, amelyek szememből áradtak anyám utolsó ölelésében, utolsót mondok, mert soha többé nem láthattam őt. Az anyai szeretet fakasztotta könnyeket nővéremhez vittem, s a könnyek hatalmassá nőttek... Könnyekkel kérleltem tanítómat, ne hagyjon el. Amikor azonban a fájdalomtól és gyötrelmekről kimerülten elaludtam, hűséges nevelőmet elragadták, és csupán másnap hajnalban értettem meg, midőn alig félserkenve szólítottam, hogy eltávozott. Te látod, Uram, mivel hogy engem még most ezeknek leírása közben is gyötör az emléke, mi történhetett volna keserűbb a gyermek fejedelemmel, mint száműzettetni saját hazájából, elszakadni szüleitől, ismeretlen országba sodródni, születése adta rangjához méltatlan bánásmódban részesülni és egyedül maradni olyan emberek között, akiknek erkölcei, szokásai teljesen eltérők, nyelvük sajátosságai ismeretlenek, hiszen nem ismertem a latinon kívül más nyelvet, melynek segítségével érintkezhettem volna azokkal, akikkel együtt kellett élnem. Ezért minden emberi segítség teljes hiányában Téged választottalak könyörületességben legkiválóbb, mert nem máshoz folyamodtam, mint hozzád, meggyötörték vigasza és árvák atyja, és három napon keresztül nem hagytam, abba a fohászt és a sírást az álom idejét kivéve, mellyel olykor elnyomott legyöngült szervezetem.*” Mindez megrázó még egy olyan 12 éves gyermeknél is, akit egyik tanára koránál 3-4 évvel fejlettebbnek, emberségesnek és kevésbé nélküli méltóságot sugárzóknak írt le.

1690–92. Prága: filozófiát, logikát, metafizikát, matematikát, fizikát hallgat, de építészeti és hadmérnöki tanulmányokat is folytat. Majd nővére házassága után Bécsbe mehet (igaz, hogy kreált peres ügyben) de Julianna ajánlatát elfogadva a per lezárult, ő pedig Bécsben maradhat. Bekapcsolódik a főúri társasági életbe, házassági tervet is fontolgat, de a császár környezete Itáliába küldi un. Kavalier-toursra, ahol idejét hasznos ismeretek megszerzése mellett mint írja, világi szórakozásokkal, lovaglással, táncsal, kártyával töltötte. Inkább érezte, mint felismerte – magát kissé túlzottan is vádolva (hisz sokan kimondottan jámbornak tartották) – hogy mint írja: „*Uram, el kell pusztulnom, ha ítélőszéked elé állítasz engem, mivel igazságos vagy. De vajon nem függnek a te cselekedeteid is az igazság és a könyörületesség mérlegén? Eddig könyörületesség volt túlsúlyban javamra, mert megaláztál engem, hogy megtanuljam igazságszolgáltatásodat.*” Nagykorúsítása után Magyarországra látogathat, majd Bécsbe visszatérve a franciabarát hírben álló hessen–rheinfelsi herceg lányát, Sarolta Amáliát megismerve Kölnben 1694. szeptember 26-án megtartják az esküvőt a császár engedélye nélkül. Bécsi szobafogságuk után végül Magyarországra mehetnek. De még 9 év, hogy hazáját felelős államférfiként szolgálhassa, és akiről versek, zeneművek emlékezhetnek a hit és nemzet fogalmi egységében.

Hazánk felszabadulása (a Temesköz kivételével) a török uralom alól 1699-ben a karlócai békével lezárult. A felszabadítás utolsó évtizedei szörnyű megpróbáltatá-

sokkal és jogtiprással jártak minden társadalmi rétegnél. A nápolyi Caraffa tábornok 1687-es eperjesi rendkívüli törvényszékének működését Rákóczi a Vallomásokban Néro cselekedeteihez hasonlítja. Majd I. Lipót még ez év októberében két fiával megérkezik a pozsonyi országgyűlésbe. A továbbiakban Rákóczit idézve: *„Nem csak az Ausztriai Ház férfiágának magyarországi örökösödését ismerték el jogilag, hanem előírt esküszövegét is megváltoztatták... Megszüntették továbbá ennek záradékában a Jeruzsálemi melléknevet viselő II. Endre Aranybullájának 31. cikkelyét, amelynek révén ez az igen bölcs király lehetőséget adott a nemeseknek arra, hogy a hűtlenség vádja nélkül fölkeljenek, és fegyvert ragadjanak az ország szabadságjogait és kiváltságait lábbal tipró királyok ellen.”* Apafi Mihály halála után (1690) I. Lipót császár lett Erdély fejedelme. A Diploma Leopoldinum 1691-ben elsősorban osztrák igény szerint rendelkezik a terület közjogi állapotáról. A korábbi hódoltság területe sem térhet vissza a magyar vármegyékhez, hanem „új szerzeményként” az Udvari Kamara irányítása alá kerül. A magyar birtokok visszaadásáról az Újszerzeményi Bizottság döntött a császári politika korrupció érdekei szerint. Ráadásul a jogszerű igazolás esetleges elfogadása is a birtok értékének tizedét kitevő fegyverválság megfizetésével járt együtt. A volt végvári katonákat (a kunokkal és jászokkal együtt) jobbágysorba kívánták taszítani. Az adóemelések és az ellenőrzés nélkül garázdálkodó katonák barbár zsarolásai, tettei kétségbeesett ellenállásba ütköz(het)tek. Az 1697-es Tokaj-hegylajai kuruc felkelés elől – magáról a gyanút elhárítandó – Rákóczi Bécsbe menekült. Útja kalandosságát nem hagyja vallási kommentár nélkül: *„A te örök bölcsességed rendelte el, Istenem, hogy a jót a rosszal, a rosszat pedig a jóval váltakozva kapjuk, a váltakozást pedig örök parancsaid szerint úgy irányítod, hogy az ember...sem a jó szerencsében el ne bízza magát, sem a balsorsban ne essék kétségbe. Valóban játszol az emberi sors intézése közben: gyepőlőként bánsz mind a szerencsével, mind a balsorssal, melyeket hol kilazítva, hol visszahúzza irányítod az ember életét, és vezeted őt azokon az utakon, melyeknek kivájtad csapásait, nehogy eltévedjen céljától.”* Bécsben még magyarországi birtokainak elcserélését is felajánlotta. Ez nem valósult meg, de a fenyegetettségét illető eltérő információk miatt idejének nagy részét Bécsben illetve környékén gyakran hiábavaló szórakozásokkal tölti. 1698-ban megismerkedik Bercsényi Miklóssal, és beszélgetéseik hatására örömmel írhatta később a Vallomásokban: *„hogy a német ruha alatt magyar és valóban hazafiúi szív dobog bennem... és csupán az én személyem volt alkalmas a Házam és őseim iránti tisztelet okán arra, hogy egyesítse az egy akaraton levők terveit... Úgy beszélék, Uram, amiként akkor éreztem: ugyanis most már nyilvánvalóvá tetted előttem, hogy mindezt a te gondviselésed rejtett eszközei hajtották végre.”* A cselekvés kezdete. *„Elmúlt a század utolsó éve, 1699, amelynek folyamán a meghitt beszélgetések közben kezdtem föltárni elképzeléseimet az ország bajainak és nyomorúságának orvoslásáról Bercsényi gróf előtt, minthogy az előzőleg már annyi éven át tartó próbálkozás sürgetésekkel, nyilvános panaszokkal, könyörgő levelekkel a császári udvarnál a változás semmiféle reményével nem kecsegtetett. Ezért már nem ezek újrakezdéséről gondolkoztunk, hanem az iga lerázásáról, amelyről éreztük, hogy súlyosan nehezedik nyakunkra.” ... „Házamhoz tartozott egy bizonyos Longueval nevezetű, saját állítása*

szerint liege-i származású nemes, a bádeni herceg gyalogos ezredében százados...Mikor ezredét közeli őrhelyekre telepítették szét, fölöttesei engedélyével többnyire udvaromban időzött, s minden úton-módon és igyekezettel elnyerte jóindulatomat, sőt bizalmamat is. Közöltem vele terveim jó részét, amelyekkel ő teljes szívvel egyetértett, s megígérte, hogy ezen utazások ürügyén Párizsba is elmegy. Így egyengedett az utat, ó, kifürkészhetetlen gondviselés, melyen engem a mocsárba vezetél, hogy a kellő időben megmutatkozzék tetteid hatalma"... „Október vége felé Longueval Bécsben megkeresett, hogy... átvegye leveletem a francia királynak... és november elején átadván kezébe a levelet útnak indítottam. ... Mindeddig az óráig nem ismerem ennek az embernek csalárd eljárás módját, Uram, s azt sem, vajon az udvar bérelte-e föl az én elárulásomra, vagy saját rosszindulata vezette..." Longueval árulása után Rákóczira börtön vár.

1701.április 28., Vallomások: „...terhes feleségem oldalán feküdtem... amíg körülbelül éjjeli 2 órakor szokatlan lármára hegyeztem riadtan a fülem...erős ütéstől kinyílik az ágyhoz közeli ajtó, és két százados mécsessel és fölhúzott pisztollyal fölfegyverkezve körülvette az ágyat, és engem a császár nevében fogolynak nyilvánított. De Te, ó, örök irgalmasság ki elrendelted ezt az előre látott, de mégsem várt eseményt, nem hagytál el engem, hanem... megerősítetted és rettenthetetlenné tetted lelkemet. Kétségeimet ugyanis bátorság és türelem váltotta föl.” Eperjesre vitték, ahol a csaknem 3 hét alatt gyakran gondolt a Caraffa-féle vépadra. Értesült Szirmay István báró és több főúr örizetbe vételéről is. Később tudta meg, hogy Bercsényinek sikerült – a birtokaival szomszédos – Lengyelországba menekülnie. Feleségét még elfogatása napján postai fogattal Bécsbe küldte... Majd Bécsújhely, ahol egy számára még közelebb álló tragikus végre: „Zrínyi Péter és a Frangepán grófok lenyakazására” gondolhatott. A harmadik hónapban meg is kapta az általa kétszer is elutasított idegen bíróság idézését a város polgármesterétől. Másodjára „az asztalra letett papírt szeme láttára rajzoltam körül krétával azon a helyen, amelyről nem fogom elmozdítani. Valóban azt is hittem, de te megváltoztattad gondolkodásomat, Uram, és elültetted bennem azt a szándékot, hogy kíséreljek meg kitörni a börtönből ... Lehmann százados följánlotta, hogy fölládozza értem életét, és maga beszélt rá, hogy a szökésről gondoskodjam, följánlván segítségét. Te tudod, ó végtelen jóság, mily kedves volt nekem ez a javaslat, melyet Te sugalltál neki.” Lehmann kapitány valóban betartotta ígéretét. Bizonyára remélte, hogy a végzetes sorsot elkerülheti. A szökés rendkívül kalandos módon Rákóczi számára sikeres volt, de a kapitányt – aki a szökést csak több nap múlva jelentette – kivégezték. Önfeláldozó tettét a kurucok később azzal ismerték el, hogy holttestét egy portyájuk során magyar területre hozták. Ő valóban a legtöbbet, az életét adta. A bécsújhelyi börtönből való szökése után Rákóczi Lengyelországban talál menedéket. Közben a jobbágyok és kispapok szervezkednek, követeket küldenek hozzá a dél-lengyelországi Brezán várába, hogy behívják az országba.

1703. május 6.: a brezáni kiáltvány kibocsátása. Rákóczi Esze Tamást ezereskapitánnyá kinevezve „Cum Deo pro patria et libertate” feliratú piros selyemzászlóval Magyarországra küldi. Zászlóbontás Váriban, Tarpán, Beregszászon...

Május 31: az Udvari Kancellária közzéteszi az áprilisban Rákóczi perében hozott fej- és jószágvesztést kimondó ítéletet. Június 16-án Rákóczi mégis átlépi a lengyel-

magyar határt. Megkezdődik a sokáig változó sikerű szabadságharc. Volt, amikor a kuruc csapatok létszáma a 75 ezret is megközelítette. Nem fejlődhettek azonban igazi reguláris hadsereggé, de a portyákon gyakran ellenállhatatlanok voltak. 1704. június 9-én így csapataik már Bécs közelségét is megjárták. „*Fakó lovam, a Murza, /Lajta vizét megússza / Bécs-alját, ha nyargalja / Császár azt megsinatja...* „ (Balogh Ádám nótája, részlet).

A szabadságharc jogos függetlenségi célokért, illetve a 180 év alatt megnyomorodott, kiélezett társadalmi és vallási ellentétekkel terhelt ország megváltoztatásáért is folyt. Részkérdésekben nyugodtan használhatjuk akár a reform kifejezést is, ugyanis Rákóczi néhány kérdésben megelőzte korát. Állapotaink kapcsán elfogadta a kritikát, sőt azt szabadságharca bukásának belső tényezőjeként kezeli. Emlékiratok: „*Az osztrák ecset durva vonásokkal sötét színekkel festi a magyarokat, és túl éles vésővel vési történelmi emlékeiket. Hol durva, barbár és paraszti erkölcsökkel vádolják, hol azt vetik szemére, hogy nem ért a tudományhoz és a szépművészethez. Néha pedig dorbézolását, lustaságát, kapzsiságát kárhoztatják.*” Azonban az okról is szól: „*De ... ez csak látható jele és keserű gyümölcse az Ausztriai Ház gyámkodó uralkodásának, amely az egész nemzetben kifejlesztette a rosszul nevelt gyerek tulajdonságait ... mert melyik ausztriai király alapított kollégiumokat, ahol az ifjúságba csiszoltabb erkölcsöt oltottak volna? Melyik állított akadémiákat, ahol ez a nemzet a tudományban és a szépművészetben művelhette volna magát?! Melyik használta fel ezt az ifjúságot az udvar vagy a háború feladataira, hogy visszatartsa a dorbézolástól? Melyik vezette be a nép közé az ipart és kereskedelmet, hogy eltérítse a lustaságtól? És végül volt-e ezek között a királyok között csak egy is, aki nem zsarolta a magyarokat, és nem kényszerítette ezzel a gyűjtésre és saját szükségleteinek összezsugorgatására és ne tanította volna meg ilyen módon kapzsiságra?*” Változtatásra törekszik. Támogatja az oktatást, tudományt, művészeteket, és új, felkészült vezető réteget akar nevelni. Nagy udvartartását a nemesség nevelésére is használja.

Egy-két konkrét tény: 1705. május, megjelenik a Mercurius Hungaricus az első magyarországi (latin nyelvű) hírlap, majd a Mercurius Veridicus ex Hungaria további számai. 1707-ben Kolozsvárott megalapítja a Nemes Ifjak Társaságát. A katonának állt jobbágyoknak hajdúszabadságot ígér, és az igazi vallásszabadság harcosa egy olyan korban, amikor az nem volt elterjedt. Államot szervez és tart fenn harcok tüzeiben, őrzi a belső egységet, tárgyal Lipóttal és utódjával, kapcsolatokat tart Európa szinte minden hatalmával. A külpolitikai helyzet ütőerén tartva kezét gyakran konkrét segítségeket is elér. Hihetetlen munkabírás, hűség jellemzi.

Talán a legfontosabb események történelmünkben és személyes sorsában: 1704. július 8-án Gyulafehérváron II. Rákóczi Ferenc néven Erdély fejedelmévé választják. Az egész magyar ügy gyors győzelme – az augusztus 13-i höchstadi csata (a francia-bajor seregek veresége hatására) – lehetetlenné vált, de a harc még hozott sikereket.

1705. szeptember: országgyűlés Szécsényben. A Lipót császár utódával, I. Józseffel folytatott tárgyalások eredménytelensége után gondoskodnia kellett a felszabadított területek irányításáról és általában az államszervezetről. Rendi szövetség (konföderá-

ció), Rákóczi vezérlő fejedelem, megalakul a Szenátus, a Kancellária, és a Gazdasági Tanács (az utóbbi főleg a hadsereg ellátására). 1705. november: Erdély császári kézen, majd 1706. március 8-án Huszton Erdély csatlakozik a magyarországi konföderációhoz, a döntést 1707 áprilisában Marosvásárhelyen megerősítik és Rákóczit beiktatják fejedelmi székébe. 1707. június 16: Az ónodi országgyűlés után Rákóczi tudatja Európa népeivel, hogy a Habsburg-házat a konföderáció detronizálta, és a magyar trónt üresnek nyilvánította. Szövetség keresése I. (Nagy) Péter cárral, adókievetés a nemességre is. 1709.: a franciák újabb veresége, az osztrák erők átcsoportosítása, a nemesi elégedetlenség, lassan a szabadságharc vereségéhez vezet, és az 1710 januári romhányi – egyébként határozatlan kimenetelű – csata már nem ad reményt, pestisjárvány...

1711. január 9-én Rákóczi Lengyelországba megy, a hadakat egyik generálisára, Károlyi Sándorra bízta. „*Így azért legdrágább kincsemet, édes hazámat, Munkácsomat és ott-hon levő másik mindenemet, Kegyelmedre hagyom, s lelkire-hitire kötöm..., hogy nemzete boldogulása nélkül nem békélik, s egymást el nem hagyjuk.*” Míg Lengyelhonban folytak a tárgyalások a cárral, Károlyi Sándor külön előnyök biztosítása után Rákóczi tudtán kívül megkötötte Szatmáron a békét Pálffy János császári tábornokkal. A szerződés biztosította a magyar nemesség kiváltságait, visszaadta a felkelők javait és tisztségeit, de elfogadta a Habsburg-ház uralmát Magyarország és Erdély felett. Ez a kompromisszum határozta meg 1848-ig politikai, gazdasági és társadalmi viszonyainkat. Rákóczi tiltakozott Károlyinak írt levelében.: „*Tudom, hogy ... ügyis elhagyattatom, még talán a külső reménység is megcsal, mely ha mind így történék is: mégis jobban szeretem tisztá, tökéletes lelkiismerettel Istenbe vetni reménységemet egyedül, mintsem hitetlenséggel azt megmocsokolván attúl is mind eltávoznom mind érdemtelenné tenni magamat. Ez oly végső resolutionom, amelytől csak a halál választ el, s nincs oly nyomorúság, s rabság, amely elmémbe habozást okozna.*”

A majtényi síkon a kuruc csapatok – mintegy 12 ezer fő – leteszik a fegyvert a királyi megbízottak előtt. Lehanyaglott egy nemes küzdelem zászlaja. Rákóczi ezután Danckába költözött diplomatái tevékenységének könnyebb irányítása végett. Majd Versaillesben keres pártfogást, beilleszkedve az udvari életbe. Környezete fényes elhelyezésben részesül, és bőven hódol (Rákóczi nélkül!) az élet – úgymond – élvezeteinek. Francia-osztrák béke 1714-ben, majd, 1715 szeptemberében XIV. Lajos halála után a Párizstól nem messze fekvő Grosbois-i kamalduli szerzetesek vendégházába vonult vissza két esztendőre. Egyik levelében az ott töltött idő kapcsán egyben önmagát így jellemzi: „*Bár soha jobban nem éreztem magam, mint amióta kivontam magam a világi forgatagból, s teljesíteni igyekszem a keresztény ember kötelességeit, nem tudnám teljesíteni azokat, ha kibújnék azok alól, amelyek a Gondviselés által rám ruházott méltósággal járnak. Ezt az életmódot választva úgy tekintem magam, mint az a generális, aki miután befejezte hadjáratát, visszatér az udvarba, s ura szolgálatára figyelve készen áll arra, hogy parancsolatait kövesse, anélkül, hogy bármit is kérne tőle, elégedett lévén azzal, hogy örülhet, ha közelében van, és türelemmel várja sorsát.*” Tehát szereti magányát, de azt csak küldetése megszakításának tekinti.

1717. Szeben: Az erdélyi országgyűlés kimondja a fő- és jószágvesztést. Rákóczi ke-

gyelmet nem kért híveire, köztük Mikes Kelemenre. Majd újabb osztrák-török háború. A szultán meghívását – fel nem adott tervének megfelelően – elfogadja, és Törökországba megy. A békekötés után a szultán egyre csökkenő anyagi támogatása mellett hű kísérelével Drinápolyból Jenikőibe (1719) majd Rodostóba (Tekirdag) (1720), kénytelen menni, és ott letelepedni. Minél messzebb a szultántól, a császári diplomácia követelésére. De még 1733-ban, két évvel halála előtt is reménykedik. *„Bizonyos, hogy a nemzet hajlandósága ma is olyan, mint volt akkoriban. Sérelmeit kezdetben tessék-lássék orvosolták ugyan, de a passzarovici béke után minden visszazökkent a régi kerékvágásba. Én ma is lelkes fia vagyok hazámnak, és ma is állom esküvésemet, hogy fejedelemségem szabadságát és törvényeit meg fogom védeni.”*

De elérkezett 1735. április 8., nagypéntek. Vajon kitől lehetne idézni őszintébb, aznap írt, emberibb, szebb sorokat, mint Mikes Kelemenétől. *„Amitől tartottunk, abban már benne vagyunk. Az Isten árvására téve bennünket kivéve ma közülünk a mi édes urunkot és atyánkot 3 óra után reggel. Ma nagypéntek lévén, mind a mennyei, mind a földi atyáinknak halálokat kell siratni... Amicsoda életet élt és amicsoda halála volt, hiszem, hogy megmondották nékie: ma velem lész a paradicsomban. Hullassuk bővséggel könnyveinket... de ne azt a jó atyánkot sirassuk,... hanem mi magunkot sirassuk, kik nagy árvaságra jutottunk.”* Majd április 16-i levele: *„Itt édes néném könnyhullatással esszük kenyerünket és olyanok vagyunk, mint a nyáj pásztor nélkül. Másnap szegénynek a testámentumát felnyitottuk, és elolvastattuk... A vezérnek szóló levelit is elküldöttük, amelyben kéri szegény, hogy bennünket el ne hagyjon ... a testet húsvét után egy nagy palotán kinyújtottattuk, ahol isteni szolgálat volt harmadnapig. Mindenféle embernek szabad volt a testet meglátni, 30 török is volt egyszermind, aki látta, és akik jól ismerték szegényt, de mégis nem hiszik, hogy megholt, hanem azt hirdetik, hogy titkon elment, és mi mást öltöztettünk fel valakit helyében. Bár igazat mondanának.... A szívét Franciaországban hadta, hogy küldjük.”*

Végül a fejedelem üzenete a hívő ember számára szinte himnikus megfogalmazásban a Vallomások 3. könyvének szinte a legvégéről. *„Ha tehát te, ó, világnak fia, az évet minden szerencsésen végződött ügyed jegyében fogod megkezdeni, végül abban a végső órában te is fájlalni fogod az élet elveszített és elvesztésre ítélt adományait, s te is, aki igaz vagy, amiként most örvendezel a múlt keresztjei miatt, úgy akkor azért fogsz örülni, mert az étellel együtt azokat is el kell hagynod. Mert abban a pillanatban, amaz el fogja hagyni hazáját, te pedig ezután fogod azt remélni, hogy hazára lelsz. Ezért amaz sírni fog az elveszített lehetőségek miatt, te örvendezni fogsz a megszereshetők felett.”*

ADEPTUS-H
MÉLY-ÉS MAGASÉPÍTŐ ZRT.

a HÍDÉPÍTŐ Csoport tagja

Azt, hogy Ön kezében tarthatja ezt a folyóiratot és elolvashatja a benne leírtakat, sokban köszönhetjük az

ADEPTUS-H Mély- és Magasépítő Zrt.-nek

(vezérigazgatója: Komáromi Gyula), mely vállalat nagylelkű támogatásával megteremtette a kiadás feltételeit. Köszönetünk jeléül illesztettük kiadványunkba ezt az oldalt, amely rövid bemutatása az ADEPTUS-H Zrt.-nek, és annak a szemléletnek, amely irányítja a vállalat vezetőit.

Komáromi Gyula életútját, vallott felfogását családja határozta meg, melybe beleszületett: református lelkipásztor édesapa és tanítónő édesanya gyermekeként. Az 50-es évekbeli Balmazújvároson egy ilyen családnak csak egy célja lehetett: erős erkölcsi nevelésben részesíteni és minél hamarabb biztos kenyeret adni a gyerekek kezébe. Az építőipari technikumot Debrecenben végezte, majd Budapesten szerzett építőmérnöki diplomát.

Állami nagyvállalatnál kezdődött azoknak az embereknek a szakmai élete, akik később 1992-ben megalapították saját vállalatukat, az ADEPTUS-t. A vállalat sikerének záloga a baráti légkör, a jó szellemű csapatmunka.

A 70-es, 80-as évekhez képest a magyar építőipar ma európai szinten teljesít. Az ADEPTUS munkáját minősíti, hogy fennállása óta három alkalommal részesült Építőipari Nívódíjban. A nagy szakmai elismerést jelentő nívódíjat először 2001-ben a tolcsvai bor- és szőlőfeldolgozó üzem (Tokaj-Oremus Kft.) építéséért, majd 2006-ban az aggteleki Baradla-barlang Vörös-tó–Jósvafő közötti szakaszának felújításáért, ill. a Vörös-tói látogatóépület kivitelezéséért (konzorcium egyik tagjaként) kapta meg a vállalat.

A harmadik nívódíjat 2007-ben vehette át a cég az erdőbényei borászati üzem (Béres Borászat) kivitelezéséért.

Fentiekén túlmenően hosszasan sorolhatnánk az elmúlt 20 év alatt felépített létesítményeket, melyek között kórházak, missziós központok, templomok, iskolák, szociális létesítmények, hidak, erőművek szerepelnek.

Az ADEPTUS megalakulása első pillanatától kezdve folytat karitatív tevékenységet is, anyagi lehetőségei függvényében. Gyermekétkeztetést, rákellenes alapítványt, inkubátorházat, ökumenikus szeretetszolgálatot éppúgy támogatnak, mint B.-A.-Z. megye művészeti és kulturális eseményeit, valamint számos sportegyesületet. Ezen túlmenően segítséget nyújtanak munkatársaiknak is, akár egészségügyi probléma, akár lakásfelújítási gondok megoldása terén.

Az ADEPTUS-H Mély- és Magasépítő Zrt.

közepes nagyságú vállalkozás. Vezetői jól tudják, mit jelent az emberek számára a segítség, és örömeikre szolgál, ha a vállalatnak anyagi lehetősége nyílik egy-egy jó ügy támogatására.

ADEPTUS-H
MÉLY-ÉS MAGASÉPÍTŐ ZRT.

a HÍDÉPÍTŐ Csoport tagja

3525 Miskolc, Szepessy u. 3-5.

Telefon: (46) 501-391, 412-706 • Telefax: (46) 501-397, 501-398

E-mail: adeptus.mi@mail.datanet.hu

CÉGÜNK TEVÉKENYSÉGI KÖRE: építőipari fővállalkozás

• magasépítés • mélyépítés • acélszerkezet-gyártás, -szerelés

E számunk szerzői

Czakó István pápai prelátus, kanonok, ny. plébános

Dobos Marianne Szabó Lőrinc-díjas író, újságíró

Dobos Zsolt ny. főtanácsos, középiskolai tanár

Jeney Edit újságíró

Kassai Gyula ref. lelkész

Kiss Sámson Endre ref. lelkész

Dr. Lakatos Zoltán ny. főorvos

Molnár Péter önkormányzati képviselő, frakcióvezető, az Oktatási, Kulturális, Turisztikai, Ifjúsági és Sportbizottság elnöke

Palánki Ferenc segédpüspök, érseki helynök, mindszenti plébános

Pehm G. Antal plébános, a Szent Ferenc Kistestvérei szerzetesközösség elöljárója

Sasvári István villamosmérnök, a KÉSZ miskolci csoportja vezetőségi tagja

Tóth Tamás ref. lelkész

Trautwein Éva újságíró

Tartalomjegyzék

Pilinszky János versei (3)

EGYHÁZ ÉS TÁRSADALOM

JENEY EDIT: *Elöljárók*

Csóky András agysebész (4)

JENEY EDIT: Oktatás, cigánymisszió, határon átnyúló egyház
Beszélgetés Csomós József püspökkel (10)

MOLNÁR PÉTER: Iskolaátadások – siker a városnak,
siker az egyházaknak (16)

KISS SÁMSON ENDRE: Posztmodern fiatalok megszólítása (20)

TRAUTWEIN ÉVA: A nemi identitás formálása a családban (31)

SASVÁRI ISTVÁN: KÉSZ-szervezetünk munkája (34)

KASSAI GYULA: Újabb magyar (37)

EGYHÁZ ÉS TÖRTÉNELEM

CZAKÓ ISTVÁN: Egyháztanítók: Szent Jeromos (38)

PEHM G. ANTAL: „Magadnak teremtettél minket,
s nyughatatlan a mi szívünk, míg benned meg nem nyugszik” (46)

LAKATOS ZOLTÁN: Iskolatörténet (63)

EGYHÁZ ÉS KULTÚRA

DOBOS MARIANNE: A szentek erdélyi útikalauza (68)

KERESZTÉNY, KERESZTYÉN BELÜGYEK

Csillagpont Református Ifjúsági Találkozóra (72)

TÓTH TAMÁS: Ő a fény, mi színei (72)

ÉVFORDULÓK

Megemlékezés a szerzetesek szétszórásának 61. évfordulóján (74)

PALÁNKI FERENC: Mivel ragaszkodtak hitükhöz, hősök lettek (75)

DOBOS ZSOLT: Rákóczinak dicső kora... (78)